

”Betre føre var...”

*Ein kvalitativ studie av adoptivforeldres
nyttigskap av adopsjonsførebuande kurs*

Ane Slåke Skorve

Masteroppgåve i spesialpedagogikk ved Det
utdanningsvitenskapelige fakultet, Institutt for
spesialpedagogikk

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2010

Sammendrag

Tittel

Oppgåvas tittel er: *"Betre føre var..." Ein kvalitativ studie av adoptivforeldres nyttingskap av adopsjonsførebuande kurs.*

Bakgrunn og føremål

Det er i dagens samfunn mange par som tar eit val om å adoptere eit barn frå eit anna land. Adopsjonsforeiningane såg tidleg betydinga av å førebu adoptivsøkarar, og har arbeidd i mange år for å utvikle eit felles kurs for alle adoptivsøkarar, noko som har ført til at adopsjonsførebuande kurs i dag blir halde i regi av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Føremålet med kurset er å førebu adoptivforeldre slik at dei står betre rusta til å ta imot adoptivbarnet. Denne oppgåva handlar om adoptivforeldres oppleving av å delta på adopsjonsførebuande kurs, og nyttingheita av dette. Hausten 2009 fremja Adopsjonsutvalet forslag om at adopsjonsførebuande kurs bør bli obligatorisk, noko som gjer at dette emnet er høgst aktuelt i dag. Eg ser viktigheita av å førebu adoptivforeldre, mellom anna rundt emne som gjeld barnets bakgrunn og tilknytning.

Problemstilling

Kva nytte har adoptivforeldre hatt av å delta på adopsjonsførebuande kurs?

Metode og datamateriale

Datamaterialet i denne undersøkinga er innhenta gjennom ti kvalitative intervju med adoptivmødre og –fedre. Intervjua som blei gjennomført tok utgangspunkt i ein semistrukturert intervjuguide. Eit kriterium i mitt utval er at informantane er adoptivforeldre som har delteke på adopsjonsførebuande kurs. Eg nytta meg av bandopptakar i intervjua. Etter å ha gjennomført dei ti intervjua, blei lydopptaka transkribert. Gjennom kodinga av datamaterialet stod tre kategoriar fram som særleg sentrale i informantanes oppleving av

adopsjonsførebuande kurs. Desse var ”komande adoptivforeldre”, ”adoptivbarnet – viktige ting å vere bevisst på” og ”livet som adoptivfamilie”.

Resultat og konklusjonar

Resultatet av undersøkinga har vist at adopsjonsførebuande kurs blir opplevd som nyttig og svært utbytterikt for informantane. Kunnskap om tilknyting og det å kome i kontakt med andre i same situasjon, har stått fram som det mest nyttige og betydingsfulle utbyttet for informantane. Adoptivbarnets bakgrunn og moglege utfordringar med det, har også vist seg å vere nyttige emne. Fleire av informantane følte at dei etter å ha delteke på kurset var blitt meir samstemte som par.

Forord

Eg vil byrje med å takke dei ti adoptivforeldra som sa ja til å bli intervjua av meg, og som raust har delt av seg med sine opplevingar frå det adopsjonsførebuande kurset. Det har gitt meg eit innhaldsrikt materiale å arbeide med. Eg vil også takke Helene Vedeld ved Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, som har hjelpe meg med å skaffe informantar til undersøkinga.

Eg vil gjerne rette ein stor takk til min rettleiar Monica Dalen, som har gitt verdifulle bidrag til gjennomføringa av masteroppgåva. Tusen takk for din entusiasme for prosjektet, din tolmodigskap og dine mange gode innspel.

Ein annan som også har bidrege i denne prosessen, er Kristin Vonheim. Tusen takk for at eg har fått intervju deg som ekspert på området, og ikkje minst å få innblikk i kursmaterialet.

Eg vil takke min familie og mine næraste for god støtte og forståing undervegs. Til slutt går ein stor takk til Karl Johan for all din tolmodigskap og oppmuntring.

23. Mai 2010

Ane Slåke Skorve

Innhold

<u>1</u>	<u>Innleiing .....</u>	<u>1</u>
1.1	Bakgrunn, tema og problemstilling	1
1.2	Omgrepsavklaring	4
1.3	Oppgåvas oppbygging	4
<u>2</u>	<u>Adopsjon .....</u>	<u>6</u>
2.1	Utanlandsadopsjon i Noreg	6
2.2	Adopsjonsprosessen.....	7
2.2.1	Bakgrunn	8
2.2.2	Godkjenninga	8
2.2.3	Ventetid	10
2.2.4	Adoptivbarnet.....	11
2.3	Adopsjonsførebuande kurs	12
2.3.1	Føremål.....	12
2.3.2	Seks ulike tema.....	14
<u>3</u>	<u>Teoretisk referanseramme .....</u>	<u>20</u>
3.1	Tilknytning	20
3.1.1	Tilknytingsprosessen	20
3.1.2	Tilknytingsåtfærd	23
3.1.3	Separasjon	25
3.1.4	Resiliens	27
3.2	Foreldrekompetanse.....	28
3.2.1	Foreldrerolla	28
3.2.2	Foreldre–barn–samspel	30
3.2.3	Marte Meo – metoden	32
<u>4</u>	<u>Metode.....</u>	<u>34</u>
4.1	Val av metode	34
4.1.1	Utval	35
4.1.2	Opplysningar om utvalet	36
4.2	Kvalitativt forskingsintervju.....	37
4.2.1	Utarbeiding av intervjuguiden.....	38
4.2.2	Gjennomføring av metoden.....	40

4.2.3	Transkribering	42
4.3	Analyse og bearbeiding av datamaterialet	42
4.3.1	Grounded Theory	43
4.3.2	Analyseprosessen	45
4.3.3	Validitet og reliabilitet i kvalitativ metode	46
4.3.4	Etiske omsyn	47
<u>5</u>	<u>Presentasjon av datamaterialet .....</u>	<u>49</u>
5.1	Komande adoptivforeldre	50
5.1.1	Ein førebuande fase	50
5.1.2	Motivasjon for å delta på adopsjonsførebuande kurs	52
5.1.3	Forventningar	54
5.1.4	Målsetjing med kurset	56
5.2	Adoptivbarnet - viktige ting å vere bevisst på	57
5.2.1	Barnets bakgrunn	57
5.2.2	Moglege utfordringar	59
5.2.3	Realitetsorientering	61
5.2.4	Tilknytning – ein raud tråd	64
5.3	Livet som adoptivfamilie	67
5.3.1	Ei gåva	67
5.3.2	Tilrettelegging i form av skjerming	69
5.3.3	Eit nytt syn	73
<u>6</u>	<u>Drøfting .....</u>	<u>77</u>
6.1	Lærdomsutbyttet	77
6.2	Psykologisk slektskap	81
6.3	Kjønnsroller	83
	<u>Litteraturliste .....</u>	<u>87</u>
	<u>Vedlegg .....</u>	<u>95</u>

1 Innleiing

I dei fleste parforhold vil det oppstå eit ynskje om å bli foreldre på eitt eller anna tidspunkt i livet. Dersom det av ulike årsaker ikkje er mogleg å få egne biologiske barn, kan adopsjon vere ein alternativ måte å skape ein familie på. Eg vil i denne oppgåva setje fokus på ein liten seksjon i samfunnet, nemleg dei som av ulike årsaker ikkje klarar å få barn på den naturlege måten, og som difor vel utanlandsadopsjon som ein alternativ løysing. Adopsjon fører med seg ein del andre problemstillingar enn ved biologiske barn, og det er difor viktig at adoptivforeldra er førebudd på det som kan vere spesielt med det å adoptere, og ved adoptivbarnet.

1.1 Bakgrunn, tema og problemstilling

Adopsjon av eit barn frå eit anna land er eit vidt og omfangsrikt emne som retter grunnleggjande spørsmål ved oss som menneske: Kven kan bli adoptivforeldre? Kva inneber det å bli adoptivforeldre? Kvifor er det slik ein lang og tidkrevjande prosess? (Herlem, 2008). Det er Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) som behandlar søknadar om adopsjon. Kommunen utredar søkarar og gir godkjenning i høve adopsjon. Det er per i dag tre adopsjonsforeiningar som har tillating til å formidle barn frå utlandet med sikte på adopsjon. Desse er Verdens Barn, Adopsjonsforum og InorAdopt. I Noreg, så vel som i givarlanda, er det strenge krav til godkjenning av adoptivforeldre. Godkjenninga byggjer på den utredninga som barnevernet i søkarens bustadkommune føreteik. Det blir utarbeida ein sosialrapport utifrå vurdering og intervju av aktuelle søkarar. Denne sosialrapporten er grunnlaget for om aktuelle søkarar blir godkjent (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009b).

I dagens samfunn er det mange par som tar eit val om å adoptere eit barn frå eit anna land. Adopsjonsprosessen er ein tidkrevjande prosess, som oftast fylgt med ei lang ventetid. Ein viktig del av adopsjonsprosessen er den førebuande fasen. Adopsjonsforeiningane såg tidleg betydinga av å førebu adoptivsøkarar, og har arbeidd i mange år for å utvikle eit felles kurs for alle adoptivsøkarar, noko som har ført til at adopsjonsførebuande kurs i dag blir halde i regi av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Foreiningane arrangerte tidlegare

adopsjonsførebuande kurs fleire stader i landet, og gjorde ein særskild god innsats på dette området. Erfarne adoptivforeldre utarbeidde innhaldet i kursa, og dei var også aktive i gjennomføringa av kursa både som leiarar og førelesarar (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a). Adoptivforeldra som utarbeidde kursa hadde ikkje hatt noko felles opplæring, difor var det svært tilfeldig korleis kursa vart. Arbeidet med kursa var tidkrevjande og kostbare både for foreiningane og for adoptivsøkarane. Etter kvart som utanlandsadopsjonar auka i omfang, vart behovet for kurs ytterlegare intensivert. I 2002 oppretta departementet difor ei faggruppe. Denne faggruppa bestod av tre personar, som saman skulle utrede behovet for adopsjonsførebuande kurs som eit meir permanent tiltak. Faggruppa leverte eit utkast som innehaldt målsetjing, innhald og organisering av slike kurs, og dette utkastet danna grunnlaget for departementets avgjersle om ein meir permanent etablering av eit slikt tiltak. I oppstartfasen av kursa hadde faggruppa eit nært samarbeid med ei liknande faggruppe i Danmark. Det blei i 2005 sendt ut eit høringsforslag frå norske myndigheiter om å gjere adopsjonsførebuande kurs obligatorisk, men dette vart ikkje fylgd opp frå departementet si side (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a).

Bufdir starta opp adopsjonsførebuande kurs for komande adoptivforeldre hausten 2006. Målsetjinga med kurset var å førebu komande adoptivforeldre, og å skape ei empatisk forståing hos dei om korleis det er å vere adoptert. Adopsjonsførebuande kurs er per dags dato ikkje obligatorisk i Noreg, og me er dermed det einaste landet i Norden som ikkje krevjar obligatoriske kurs for adoptivsøkarar. Hausten 2009, vart det av Adopsjonsutvalet lagt fram eit forslag om at adopsjonsførebuande kurs bør bli obligatorisk også i Noreg. I skrivande stund er dette forslaget framleis ute på høyring. Adopsjonsførebuande kurs er i dag eit høgst aktuelt tema, og dette er noko av grunnen til at eg har valt å undersøke dette emnet.

Eg ynskte å undersøke kvifor adopsjonsførebuande kurs er nyttig for komande adoptivforeldre gjennom å sjå på adopsjonsprosessen, adoptivbarnets tilknytning og foreldrekompetanse. Eg ville også få adoptivforeldres oppleving av å delta på eit slikt kurs, samt korleis dei elles førebudde seg til å bli adoptivforeldre. Eg har valt denne problematikken fordi eg ser viktigheita av at adoptivsøkarar deltar på kurs, som ein del av det å førebu seg på å bli adoptivforeldre. Prosjektets hovudproblemstilling er difor som fylgjer:

Kva nytte har adoptivforeldre hatt av å delta på adopsjonsførebuande kurs?

Eg vil også fokusere på fylgjande forskingsspørsmål:

- Korleis kan eit adopsjonsførebuande kurs bidra til at komande adoptivforeldre blir mest mogleg førebudd på å bli adoptivforeldre?
- På kva måte er adopsjonsførebuande kurs viktig?
- Kva utfordringar kan ein møte på når ein har adoptert eit barn frå eit anna land?
- På kva måte kan det vere nyttig å dele erfaringar med andre i same situasjon gjennom eit adopsjonsførebuande kurs?

Eit føremål med dette prosjektet er å syne at det som skjer i forkant av adopsjon er vel så viktig som sjølve adopsjonen. For å få svar på min problemstilling valte eg å intervjuje ti informantar ved å nytte meg av eit kvalitativt forskingsintervju. Ein føresetnad for mine informantar har vore at dei er adoptivforeldre som har delteke på adopsjonsførebuande kurs. Intervjua omfattar viktige emne kring adopsjon, førebuing til det å bli adoptivforeldre, samt direkte om det adopsjonsførebuande kursets innhald.

Grunnen til at eg har valt eit tema innanfor adopsjon er fyrst og fremst fordi det interesserer meg, og fordi eg har bekjente som har inspirert meg til å velje nettopp dette emnet. Det fascinerar meg at det finst eit slikt tilbod som adopsjon til barnlause par, og at dette tilbodet også er der for foreldrelause barn. Det kan synast å vere ein vinn-vinn løysing, altså eit gode for begge partar. Årsaka til at eg har valt å spesifisere prosjektet til å handle om adopsjonsførebuande kurs er at dette er veldig ”i dagen” akkurat no. Forslaget om at adopsjonsførebuande kurs bør bli obligatorisk viser kor viktig kurset synes å vere, og kor aktuelt dette emnet er. Det er ikkje tidlegare blitt gjennomført ein kvalitativ undersøking av adopsjonsførebuande kurs, dette bidreg også til at eg synest emnet er særskild spennande å utforske.

1.2 Omgrepsavklaring

Følgjande omgrepsavklaringar vil vere sentrale for prosjektet:

Adopsjon: ”(av ad- og lat. 'velge'), det å anta en person som sitt eget barn” (Store norske leksikon, 2010).

Utanlandsadopterte barn: Barn som er adoptert frå andre land til nye foreldre i Noreg, og som har eit ikkje-norsk etnisk og kulturelt opphav. I denne oppgåva vil utanlandsadopterte barn også bli omtalt som adoptivbarn og adopterte barn.

Adopsjonsførebuande kurs: Eit kurs som blir arrangert for adoptivsøkarar i forkant av adopsjon. Kursets målsetjing handlar om å førebu adoptivsøkarane på kva det inneber å adoptere eit barn frå eit anna land.

1.3 Oppgåvas oppbygging

I innleiinga har eg presentert bakgrunn for val av tema, problemstilling, samt undersøkingas føremål. Kapittel 2 inneheld ein presentasjon av adopsjon og adopsjonsførebuande kurs. Her vil også ”ekspertintervjuet” som har blitt gjennomført, bli presentert. Ekspertintervjuet består av eit intervju med Kristin Vonheim, som er ein av leiarane for adopsjonsførebuande kurs. Ho har vore med sidan Bufdir starta med adopsjonsførebuande kurs, og har difor mykje kunnskap på området. Det fell naturleg å presentere ekspertintervjuet i kapittel 2. I den teoretiske referanseramma kjem eg inn på viktige emne som til dømes tilknytning, som er eit sentralt emne innanfor adopsjonsførebuande kurs. Her vil eg gjere greie for mellom anna tilknytingsprosessen og tilknytingsåtfærd. Neste kapittel handlar om foreldrekompetanse. Fordi adopsjonsførebuande kurs handlar om å førebu søkarar på å bli adoptivforeldre, finn eg det viktig å gjere greie for kva som ligg i foreldrekompetanse og viktige tema kring dette. Innanfor dette kapitlet vil mellom anna foreldrerolla bli presentert, samt eit døme på ein metode for å betre foreldre–barn–samspel. I kapittel 4 vert forskingsmetoden som er nytta for

å belyse problemstillinga skildra, samt forskingsprosessen. Deretter vil eg kome nærare inn på korleis eg har analysert og bearbeida datamaterialet. Vidare blir validitet, reliabilitet og etiske omsyn i undersøkinga diskutert. Kapittel 5 inneheld presentasjon av datamaterialet. Deretter vil sentrale funn i undersøkinga bli drøfta i kapittel 6.

2 Adopsjon

Som kjent krevjar det ingen form for offentlig godkjenning for å kunne bli biologiske foreldre. Slik sett er det å bli foreldre til eit barn via adopsjon annleis. Etter dagens lov krevjar adopsjon eit offentlig vedtak, i utgangspunktet med myndigheit lagt til departementet, for å kome i den posisjon at ein får lov til å adoptere eit barn (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a). I dette kapitlet ynskjer eg å belyse kva ein adopsjon eigentleg omfattar. Eg vil kome nærare inn på adopsjonsprosessen og emne relatert til dette. Deretter vil eg presentere adopsjonsførebuande kurs. Termen adopsjon og utanlandsadopsjon vil gå litt om kvarandre, men det er altså i begge tilfelle snakk om barn adoptert frå eit anna land.

2.1 Utanlandsadopsjon i Noreg

Fleirtalet av norske ektepar som i dag søker om å adoptere barn, er ufrivillig barnlause. Føremålet med adopsjon er å gi ein god og varig heim til eit barn som ikkje kan bli tatt hand om av sine biologiske foreldre. Adopsjon inneber at den som blir adoptert får same rettslege status som om den adopterte skulle ha vore adoptivforeldras biologiske barn (Bufetat, 2009).

Dei fyrste internasjonale adopsjonar til Noreg starta på midten av 1960-talet. Dei fyrste adoptivbarna kom frå Sør-Korea og Vietnam. Etter kvart kom nye land som India, Colombia og land i Aust-Europa 'inn i biletet', og i nyare år er Kina det landet som Noreg adopterar flest barn frå (Dalen & Rygvold, 2004). Frå dei fyrste utanlandsadopsjonane vart gjennomført hadde me ein stor auke i talet på internasjonale adopsjonar til Noreg, og Noreg har ligge på topp når det gjeld adopsjonar målt i forhold til befolkningsmengde kvart år frå 1998 til 2007. Etter 2002 har talet på formidlingar til Noreg vore synkande, og nådde ein foreløpig botn i 2008 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a). I 2008 vart det i fylgje Statistisk Sentralbyrå gjennomført 298 utanlandsadopsjonar i Noreg. Talet på utanlandsadopsjonar har ikkje vore så lågt sidan byrjinga av 1970-talet. Grunnen til denne nedgangen i talet på utanlandsadopsjonar skuldast i hovudsak at fleire land søker å finne løysingar for barna i eige land. Stadig færre barn i verda blir difor frigitt for adopsjon til utlandet, medan talet på par som ynskjer å adoptere på verdsbasis, er aukande (Statistisk Sentralbyrå, 2009).

Det er to viktige konvensjonar som regulerar dei juridiske rammene rundt internasjonale adopsjonar. Den eine er FN's Barnekonvensjon og den andre er Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonal adopsjon. Haagkonvensjonen av 1993 gir viktige føringar og reglar for korleis samarbeidet om internasjonale adopsjonar mellom opphavslanda og mottakarlanda skal føregå. Haag konvensjonen tar utgangspunkt i FNs barnekonvensjon og byggjer på forståinga om at barn bør vekse opp i eit familiemiljø i ein atmosfære fylt av glede, kjærleik og forståing. Konvensjonen tar som utgangspunkt at barn fyrst og fremst skal ha moglegheit til å få bli under omsorg frå sin eigen opphavlege familie. Konvensjonen bevisstgjer samtidig at internasjonal adopsjon kan gi eit barn fordelene av ein varig familie, når det ikkje finst ein eigna familie for det i opphavlandet (Andersen, 2005; Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a).

I Noreg ligg sentralmyndigheita for adopsjonssaker hos Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Direktoratet har fem underliggande regionsetatar som har ansvar for å gi formell godkjenning av adoptivforeldre, Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). Alle internasjonale adopsjonar skal i utgangspunktet føregå gjennom eit nært samarbeid mellom dei involverte myndigheitene i opphavslanda og mottakarlanda. Ansvar for den praktiske gjennomføringa av adopsjonen er overlevert til dei tre godkjende adopsjonsforeiningane Adopsjonsforum, Verdens Barn og InorAdopt. For å adoptere eit barn frå eit anna land, må to lands regelverk fylgjast. I Noreg er krava fastlagt i Lov om adopsjon, og retningslinjer frå Barne- og likestillingsdepartementet. Barnets opphavsland vil inneha sine egne lovar og reglar (Andersen, 2005; Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a).

2.2 Adopsjonsprosessen

Prosessen frå ein tar valet om å adoptere eit barn frå eit anna land, kan kjennast lang og slitsam, men den bringer også med seg glede og forventning. Det tar som regel fleire år frå det tidspunktet som ein bestemmer seg for å adoptere og til ein blir foreldre gjennom adopsjon.

2.2.1 Bakgrunn

Ynsket om barn er den aller viktigaste bakgrunnen for at ein vel å bli adoptivforeldre (Adopsjonsforum, 2009b). Dette gjeld ifylgje Adopsjonsforum (2009b) både dei som allereie har eigenfødde barn, men også dei som av ulike grunnar ikkje har det. Prosessen ein går igjennom før ein tar ein slutning om å adoptere, er kanskje den mest private delen fram mot adopsjon. Mange adoptivforeldre har ein forhistorie med ufrivillig barnløyse, og fleirtalet av dei har vanlegvis vore gjennom lange og tunge behandlingar og utredningar før adopsjonsprosessen byrjar. Utanlandsadopsjon omfattar, ifylgje Sætersdal og Dalen (1999), følsame og tabubelagte område. Adoptivforeldre må på eit djupare og meir personleg plan finne ut kva syn dei har på arv og miljø, på det egne og på andres, på rase og biologisk opphav. Sætersdal og Dalen (1999) hevdar at det til einkvar adopsjon kan stillast politiske spørsmål. Til dømes: Handlar drivkrafta for utanlandsadopsjon om barnehjelp eller barnløysehjelp til det sterile paret? Er det etisk haldbart å eksportere barn frå fattige til rike land? Adopsjon rører ved ømfintlege menneskelege forhold, som i mange tilfelle blir usynleggjort og forskyvd til det enkelte menneskes private sfære (ibid.).

2.2.2 Godkjenninga

For å adoptere eit barn frå utlandet, må ein ha eit gyldig forhandssamtykke til adopsjon frå norske myndigheiter. Ved søknad om forhandssamtykke til adopsjon av eit barn frå eit anna land, må det utarbeidast ein sosialrapport (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009b). Det er barneverntenesta i søkerens heimkommune som utarbeider denne rapporten (Bufetat, 2009). Behandlinga av søknaden byrjar ved at søkerane tar kontakt med sin bustadkommune for utarbeiding av ein sosialrapport. Sosialrapporten består av to delar, ein faktadel og ein vurderingsdel. Faktadelen skal godkjennast og bli underteikna av søkerane. I vurderingsdelen skal utredarens vurdering av søkerane og kor vidt dei er eigna som adoptivforeldre, kome fram. Sosialrapporten skal syne eit så utfyllande og nyansert bilete av søkerane som mogleg. Omsynet til barnets beste er utgangspunktet for om ein adopsjon skal bli gjennomført. Føremålet med adopsjonen er å sikre barnet ein varig og god heim. Det beror difor på at adoptivforeldra skal kunne takle moglege problem som kan oppstå i ulike fasar i barnets oppvekst. Det arbeidet som blir lagt ned i sosialrapporten og vurderinga av søkerane er difor

svært viktig for barnets framtid (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009b). Familieforhold, økonomi, ekteskap og helse er nokre av dei viktige emna som skal belyst i ein sosialrapport. Ein hovudregel er at utanlandsadopsjon skal skje gjennom ein godkjent adopsjonsforeining (Bufetat, 2009). I Noreg har ein som nemnt tre ulike adopsjonsforeiningar, Verdens Barn, Adopsjonsforum og InorAdopt. Desse tre foreiningane rettleiar adopsjonssøkarane gjennom heile adopsjonsprosessen etter at søkarane har tatt eit val om kva land dei vil adoptere frå, og kva foreining dei ynskjer å bruke. Dei tre foreiningane samarbeider med ulike land, noko som ofte er avgjerande for adopsjonssøkarar når det gjeld val av foreining (Vonheim, 2002). Verdens Barn formidlar barn frå Kina, Sør-Korea, Sør-Afrika, India og Thailand (Verdens Barn, 2008b). Adopsjonsforum samarbeider med land som Bolivia, Chile, Colombia, Etiopia, Filippinane, Guatemala, India, Kina, Madagaskar, Nepal, Peru, Russland og Sri Lanka, medan InorAdopt har Bulgaria, Brasil, Kina og Ungarn som sine samarbeidsland (Adopsjonsforum, 2009a; InorAdopt, 2009).

Adoptivforeldre må godkjennast og blir valt på bakgrunn av at dei er gode nok til å dekke barnets behov (Dalen Herland, 2009). Ein utredar skal gi sin vurdering av søkarane på grunnlag av dei opplysningar som er kome fram i faktadelen, samt i utredninga i sosialrapporten. Sosialrapporten skal gje eit bilete av kven søkarane er, deira nettverk, kva tankar ein har kring barn og adopsjon, samt innehalde ein vurdering som visar om søkarane har ressursar som skal til for å kunne adoptere eit barn (Verdens Barn, 2008). Sosialrapporten skal til slutt konkludere med ein positiv eller negativ tilråding (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009b). I fylgje Verdens Barn (2008) gruar ein del søkarar seg til denne utredninga, men erfaringa tilseier at dei fleste føler seg godt ivaretekne under samtalanene med kommunen, og hevdar det har vore ei interessant og positiv oppleving. Dei aller fleste får også forhandssamtykke til adopsjon. Sosialrapporten har to føremål. For det fyrste vil den danne grunnlag for slutting hos Barne-, ungdoms- og familieetaten, som har i oppgåve å gi forhandsgodkjenning eller avslag på søknad om adopsjon. Deretter skal den danne grunnlag for den slutting som utanlandske myndigheiter skal fatte (ibid.). Sosialrapporten skal også vere eigna til bruk for opphavslandets myndigheiter i deira behandling av adopsjonssaken. Det er eit mål at utredningsprosessen i tillegg til å vurdere søkarane, også skal gi dei kunnskap om kva det inneberer å adoptere eit barn, slik at dei sjølve kan gjere ein vurdering om adopsjon vil vere noko for dei. Det er omsynet til barnets beste som er utgangspunktet for

om ein adopsjon skal bli gjennomført. Å sikre barnet ein god og varig heim er føremålet med adopsjonen. Det blir ved adopsjon skapt eit livslangt forhold mellom barnet og adoptivforeldra, der dei juridiske banda til barnets biologiske foreldre og slekt blir brote. Det arbeidet som vert lagt ned i sosialrapporten og vurderinga av søkarane, har difor mykje å seie for barnets framtid. Sosialrapporten skal konkludere med ein positiv eller negativ tilråding, og det skal koma tydleg til uttrykk om søkarane blir anbefalt for adopsjon av eit barn og/eller syskenpar (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009b). Når adoptivsøkarane er godkjende i Noreg startar den utanlandske prosessen.

2.2.3 Ventetid

Tildeling av eit barn skjer etter at dei komande foreldra er ferdig utreda og godkjend av norske myndigheiter (Andersen, 2005). Ventetida fram til ein får møte barnet for fyrste gong, kan for nokre synast både vanskeleg og frustrerande. Ein veit at barnet er i eit heilt anna land og treng nye foreldre, men ein får ikkje møte det. Det er difor viktig å gjera ventetida så god som mogleg, å fylla den med aktivitetar som ein opplever som meningsfylte (Kallevik & Jansen, 2006). Kor lang tid prosessen tar, frå ein får tildelt eit barn og endeleg får leggje ut på henteisa, varierar. Faktorar som forhold i Noreg, i givarlandet og ved sjølve prosessen, er avgjerande for kor lang denne tida blir. Ifylgje Adopsjonsforums årlege statistikk kan oversikta for 2009 vise at gjennomsnittsfamilien fekk barnet heim 2 år og 8 månadar etter godkjenning i Bufetat. Dei fleste som adopterte i 2009 blei godkjende i Noreg i 2005/2006 (Adopsjonsforum, 2010). Kallevik og Jansen (2006) føreslår at ein kan fylla ventetida med å lese artiklar eller bøker om adopsjon for å førebu seg mest mogleg til adoptivbarnet kjem. Adopsjonsforeiningane er som regel behjelpelege med litteraturlister dersom det er ynskjeleg. For nokre søkarar vil det også vere nyttig å lære seg språket i det landet som barnet kjem frå (ibid.). I fylgje Kallevik og Jansen (2006) er det av stor verdi å kunne snakke litt på morsmålet til barnet både når ein er i landet, men også med barnet sjølv dersom det kan snakke.

Å gå på adopsjonsførebuande kurs er, i fylgje Kallevik og Jansen (2006), ein god måte å førebu seg på å bli foreldre, og også ein god måte å få kontakt med andre vaksne i same

situasjon som ein sjølve. Tidsaspektet mellom tildelinga av barnet og før ein får møte barnet, varierar mykje mellom dei ulike landa. Frå nokre land kan det gå mange månadar når ein adopterar, medan for andre land er det snakk om nokre veker (ibid.).

2.2.4 Adoptivbarnet

Å bli foreldre inneber at det skjer ein stor forandring i livet. Sjølv om det meste er likt når det gjeld å leve saman med barn, enten dei er adoptert eller eigenfødd, skil adoptivfamilien seg frå andre familiar ved at adoptivbarnet kjem frå ein annan kultur og i dei fleste tilfelle ser annleis ut enn adoptivforeldra (Barne-, ungdoms- og likestillingsdepartementet, 2009b). Når tildelinga er bestemt i barnets opphavsland, vil barnets dokument bli gjort ferdig. Dokumenta skal fortelje mest mogleg om barnet og barnets bakgrunn. Nokre myndigheiter vel å skrive detaljert om utgangspunktet for adopsjonen, medan andre vel ein meir moderat framstilling av faktiske forhold. Felles for alle er at einkvar adopsjon har ein trist forhistorie, der barn alltid har tapt sine biologiske foreldre (Andersen, 2005). I tildelingsdokumenta føreligg det også opplysningar om barnets medisinske bakgrunn. Dei medisinske opplysningane skal gi eit bilete av korleis barnets helsetilstand er på tildelingspunktet, og korleis barnet har utvikla seg sidan fødsel. Når adoptivforeldra har vurdert dokumenta på barnet, gjerne ilag med barnelege, må dei ta stilling til om dei vil akseptere barnet. Dei skal gi eit informert samtykke til at dei vil adoptere dette konkrete barnet, og skrive under på ein erklæring om at dei faktisk samtykkar til adopsjonen (Andersen, 2005).

Forsking viser at det å vere adoptert frå utlandet, medbringer nokre særskilde utfordringar både for den adopterte sjølv og også for familien (Dalen & Rygvold, 2004; Dalen & Rygvold, 2008). Utanlandsadopterte barn er foreldrelause eller forlatne av sine biologiske foreldre. Ofte har ein lite kjennskap til det enkelte barns bakgrunn, men mange av barna har vore underernærte og understimulerte. Nokre av barna har i tillegg vore utsett for fysisk og psykisk mishandling. Dei fleste adoptivbarn som veks opp i Noreg ser ut til å klare seg bra, men nokre vil, mellom anna på bakgrunn av problem i tidleg barndom, oppleve periodar som kan vere spesielt tunge og krevjande (Barne-, ungdoms- og likestillingsdepartementet, 2009b). Kallevik og Jansen (2006) understrekar at det er viktig å hugse på at ein ikkje har noko

garanti for at adoptivbarnet har god psykisk eller fysisk helse, like lite som det er hjå barn ein har fødd sjølv. Det alle adoptivbarn har felles, er at dei blir brote opp frå ein kultur og eit miljø, for å skulle vekse opp i eit heilt nytt land og i ein ny familie (ibid.). Mange utanlandsadopterte barn har, ifylgje Braarud (2009), ein høgrisikobakgrunn. Dei fleste adoptivbarn har tilbrakt dei fyrste levemånadane på barneheim eller institusjon, i land med mangel på mat, og under dårlege leveforhold. Kallevik og Jansen (2006) hevdar at sjølv om adoptivbarn kan ha med seg ein del vanskelege opplevingar i bagasjen, vil som oftast det nye tilhøvet gi positive forbetringar i høve omsorg, helse, det psykososiale miljøet og det å få ein ny familie.

2.3 Adopsjonsførebuande kurs

Å adopterte eit barn er ein stor glede. Ein kan oppleve at tida ein er inne i er lang og fylt av forventning, men også spenning og uro. Som komande adoptivforeldre er det naturleg at ein har mange spørsmål kring det å få eit barn. For å førebu seg på foreldrerolla er det mange adoptivsøkarar som vel å delta på adopsjonsførebuande kurs. Eg vil no gjere greie for føremålet med adopsjonsførebuande kurs og korleis kursa er lagt opp.

2.3.1 Føremål

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2009) skildrar adopsjonsførebuande kurs slik:

På kurset vil du få informasjon om ulike sider ved adopsjon og hva adopsjon innebærer. Når du som adoptivsøker er forberedt på hva det vil si å adoptere et barn, vil du som adoptivforelder stå bedre rustet til å kjenne igjen og være forberedt på ulike situasjoner som kan oppstå. Det å være bevisst i forhold til egne valg og motiver, styrker muligheten til å bli mer egnet som adoptivforeldre. Hensikten med kurset er å forberede kommende adoptivforeldre på hva det vil si å adoptere et barn, slik at de kan stå bedre rustet til å ta i mot barnet og møte de utfordringer som vil kunne oppstå (Bufdir, 2009).

Målet for adopsjonsførebuande kurs er at det skal vere eit gratis og landsdekkande tilbod til fyrstegongsadoptantar. Kursets målsetjing handlar om å førebu adoptivsøkarar på kva det inneber å adoptere eit barn frå utlandet (Bufdir, 2009).

Innhaldet i adopsjonsførebuande kurs skal gi omfattande informasjon og kunnskap om ulike aspekt ved adopsjon. Det er i dag ynskjeleg at kursa vert gjennomført så tidleg som mogleg i adopsjonsprosessen, gjerne før adoptivsøkarane har starta med utredning i kommunen og utarbeidinga av sosialrapporten. På denne måten er deltakarane meir førebudd til å ta velgrunngjevne avgjersler på om dei ynskjer å fullføre adopsjonen eller ikkje (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a). Adopsjonsførebuande kurs er per i dag ikkje obligatorisk i Noreg, noko som gjer Noreg til det einaste landet i Norden som ikkje krevjar obligatoriske kurs for adoptivsøkarar. Men dei fleste adoptivlanda ynskjer, eller krevjar, at også Noreg skal ha obligatoriske adopsjonsførebuande kurs (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a). Hausten 2009 la, som nemnt tidlegare, Adopsjonsutvalet fram forslag om å innføre obligatoriske adopsjonsførebuande kurs også i Noreg. Det er også tidlegare blitt lagt ut eit høyringsforslag om dette i 2005, noko som syner at dette er eit viktig og aktuelt emne.

Adopsjonsførebuande kurs er eit prosessorientert kurs. Kurset er lagt opp med to helgesamlingar med fire til seks veker mellomrom. Ein startar laurdagsformiddag og held på til søndagsettermiddag. Ved at det er eit visst tidsrom mellom dei to helgesamlingane, får deltakarane tid til å bearbeide mykje av dei inntrykka som dei får gjennom den fyrste helga, fram til den andre samlinga. Deltakarane på kurset følgjer kvarandre over begge samlingane, og det oppstår ofte eit nettverk mellom dei. Nokre av deltakarane vel å ivareta denne kontakten både før og etter at barnet er kome. På denne måten kan dei dele erfaringar. Kurset vert leia av to kursleiarar, ei kvinne og ein mann, der minst ein av dei skal ha personleg adopsjonserfaring enten som adoptivforelder eller sjølv vere adoptert. På denne måten kan ein dele av seg med personlege erfaringar i høve det å ha adoptert eller sjølv å vere adoptert. Den andre kursleiaren skal inneha fagkompetanse innanfor det pedagogisk/psykologiske feltet og ha erfaring med prosessorientert arbeid. For å kvalitetssikre kurset har kursleiarane samlingar og får jamleg rettleiing. Forma på kurset vekslar mellom innleiingar, gruppediskusjonar, paroppgåver og filmar.

Adopsjonsførebuande kurs byggjer på erfaring og forsking om utfordringar som adoptivfamiliar kan møte. På kursa får dei komande adoptivforeldre mellom anna informasjon og kunnskap om adopsjon på eit tidleg tidspunkt i adopsjonsprosessen og moglegheit til å spørje om det dei lurar på omkring adopsjon. Dei får også dele erfaringar med andre i same situasjon, og belyst ulike sider ved adopsjon. Adopsjonsførebuande kurs er ikkje eit ”A til Å – kurs” om adopsjon, men det skal hjelpe deltakarane til å få ei empatisk forståing av kva det vil seie å vere adoptert. Adopsjonsførebuande kurs kan bidra til å støtte og hjelpe adoptivforeldre. Kursets innhald kan leie til at adoptivforeldre kjenner seg tryggare til å handtere sin situasjon, noko som kan føre med seg auka sjølvtilit. Adopsjonsførebuande kurs kan bidra til å hjelpe foreldre gjennom tankar og prosessar som det er nyttig å ha gjort før barnet kjem. Kursa kan også ha ein nyttig funksjon ved at ein knyt kontakt med andre i same situasjon, og som ein kan ha glede og nytte av også etter at kurset er avslutta (Ersvik, Hesthamar & Rakstang, 2008).

2.3.2 Seks ulike tema

Adopsjonsførebuande kurs er lagt opp på ein måte der ein fylgjer seks ulike tema. Ein legg vekt på at kurset skal vere prosessorientert, noko som vil utfordre deltakarane undervegs. Temaa føregår i ein bestemt rekkefølge, noko som gjer at kursleiarane kan formidle innhaldet på ein rasjonell og prosessorientert måte. Kurset består av faste rammer og faste tema, men kva som blir formidla innanfor kvart tema, varierar noko frå kurs til kurs. Dette gjer at ingen av kursa er hundre prosent like. Nokre av temaa i adopsjonsførebuande kurs er retta mot foreldras tankar, kjensler og personlege overvegingar i forhold til å bli foreldre til eit barn som har ein anna bakgrunn, medan nokre tema er retta direkte mot barnets forhold. Tematikken vart som nemnt tidlegare utarbeidd av departementets faggruppe. Denne faggruppa danna utgangspunktet for den vidare utviklinga av kurset (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a). Kurset er delt opp i seks ulike tema; *motiv for adopsjon, barnets bakgrunn, tilknytningshistorie - egen og barnets, hentereisen og første tiden med barnet, livet som adoptivfamilie, og ventetiden* (Bufdir, 2009). Eg vil no gjere greie for dei ulike temaa.

Motiv for adopsjon handlar om kursdeltakaranes motivasjon og bakgrunn for å adoptere, altså kvifor dei ynskjer å adoptere. Det kan vere ulike motiv for å adoptere. I fylgje Dalen (2005) har forskning vist at over 90% av alle par som vel å adoptere oppgjer ufrivillig barnløyse som årsak. Den fyrste og kanskje mest private delen på vegen mot adopsjon, er den prosessen ein går i gjennom før ein tar valet om å adoptere. Grunnen til dette kan vere at mange av para har vore gjennom lange og tunge behandlingar og utredningar allereie før adopsjonsprosessen byrjar. Dette kan vere ein styrke, men det kan også føre til ein sårbarheit. Det er av stor betyding at adoptivforeldre føler seg trygge på sin slutning og motivasjon for å adoptere, både for dei sjølv og for adoptivbarnet som skal leve i familien. At begge partar i forholdet, kvar for seg, har eit ynskje om å adoptere er svært viktig (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009b).

Barnets biologiske bakgrunn handlar om barnets biologiske opphav i høve biologiske foreldre. Føremålet med dette emnet er at det skal vere ein bevisstgjeriing i forhold til problemstillingar knytt til biologisk opphav og korleis det vil påverke livet som adoptivfamilie. Nokre adoptivbarn har med seg opplysningar kring sitt biologiske opphav når dei kjem til barneheimen. Adoptivforeldra skal ta vare på og bringe denne historia vidare gjennom barnets liv. Ikkje alle adoptivbarn har med seg opplysningar til barneheimen, men ein ting har imidlertid alle til felles: dei har ein trist forhistorie, og har i sitt forholdsvis korte liv mista alle band til sitt biologiske opphav, og mista minst to omsorgspersonar før dei kjem til adoptivforeldra sine. Mange har opplevd å ikkje ha ein stabil omsorgsperson, og har ikkje fått dei stimuli som barn treng i høve sin alder og utvikling (Andersen, 2005). Dei fleste barn som blir adoptert har tilbrakt sine fyrste månadar og år i barneheim. Nokre barn har vore både i barneheim, fosterheim, og nokre har i tillegg tilbrakt tid på sjukehus. Dei ulike erfaringane vil alle setje spor hjå barna (ibid.).

Ventetid. Etter godkjenninga kjem ventetida som for mange kan opplevast som lang og vanskeleg. Ventetida er prega av at ein er underlagt andres kontroll, og ein får sjølv ikkje vere med å bestemme noko i den prosessen. I fylgje Verdens Barn (2008) brukar dei fleste gjennomsnittleg litt i overkant av eit år på heile den norske godkjenningsprosessen, frå søknad

er sendt til kommunen til saken er ferdigbehandla av Bufetat. Det er imidlertid store individuelle variasjonar i nettopp kor lang tid det tar. Det er mange ulike forhold som avgjer kor lang tid adopsjonsprosessen tar. Nokre forhold er avhengige av søkarane sjølve, medan andre ligg utanfor deira kontroll. Ifylgje Adopsjonsformidlingen var den totale tida for ein adopsjonsprosess i 2009, 3 år og 6 månadar. Oversikta frå 2009 kan vise at gjennomsnittsfamilien fekk barnet heim 2 år og 8 månadar etter godkjenning i Bufetat (Adopsjonsforum, 2010).

I ein artikkel i Adopsjonsforums medlemsblad (2006), kan ein lese om Anne og Calle som valte å gjere ventetida til ei positiv oppleving. Dei bestemte seg for å omfokusere og sjå på kva moglegheiter ventetida gir. Fordi dei skulle adoptere eit barn frå Colombia, valte dei å reise på språkskule til Spania for å lære seg spansk, for på den måten å betre kunne kommunisere i landet under hentereisa. Anne og Calle valte også å delta på adopsjonsførebuande kurs i ventetida. I fylgje Anne og Calle har erfaringane som dei har fått ved å fylle ventetida med noko meningsfylt vore nyttig (Kvalsvik, 2006).

Tilknytingshistorie – egen og barnets. Noko av det viktigaste som vert utvikla i barns fyrste leveår er tilknytninga til andre menneske. Barnet er frå fødselen av i samspel med sine omgjevnader gjennom smil, blikk, gråt og bevegelser. Reaksjonane til omsorgspersonane på barnets uttrykk for ulike behov vil danne grunnlaget for tilknytninga (Andersen, 2005). Tilknytning betyr at ein, eller to menneske etablerar kjenslemessige band seg i mellom. Dei knyt seg til kvarandre (Carli og Dalen, 2006). Godt samspel er grunnlag for ein trygg tilknytning. Tilknytning er eit tema som går som ein raud tråd gjennom heile det adopsjonsførebuande kurset. Innanfor dette emnet blir det på kurset snakka om deltakaranes eigne tilknytingshistoriar, og kva betyding den kan ha i forhold til barnet og tilknytninga til barnet. Deltakarane lagar mellom anna eit familiekart, for på denne måten å reflektere over gode og mindre gode relasjonar som dei kan huske frå sin eigen oppvekst. Deltakarane får også ein del spørsmål som kan bevisstgjere dei i forhold til det å huske opplevingar frå eigen oppvekst. Det er ikkje så enkelt som at samspel enten er gode, og då får me ein god tilknytingsprosess med trygg tilknytning hos barnet som resultat, eller at samspel er dårlege og tilknytninga uteblir. Tilknytning kan vere i ulike grader og kvalitetar, avhengig av kor godt og

utviklingsfremjande samspelet er. Det er yttarst sjeldan at tilknyting uteblir heilt (Bunkholdt, 2003a). Enten barnet har tilbrakt sine fyrste månadar i ein barneheim eller i ein fosterheim så har det mista sine opphavlege omsorgspersonar, opplevd fundamentale tap, og ikkje fått den optimale nærleik og oppfylging som er grunnleggjande for barn. Ein sentral utfordring for dei nye foreldra blir å lære barna å stole på nye omsorgspersonar, og å diskriminere mellom viktige og uviktige personar (Andersen, 2005). Eg vil kome nærare inn på tilknyting i den teoretiske referanseramma.

Hentereisen og den første tiden sammen med barnet. Mange barn vart tidlegare henta med eskorte som ofte var personar knytte til ein adopsjonsforeining. I dag er det vanlegast at foreldra sjølv hentar barnet i fødelandet (Carli & Dalen, 2006). Carli og Dalen (2006) hevdar at det å bli kjend med barnet i barnets opphavlege omgjevnader vil ha ein gunstig innverknad på kontaktetableringa mellom adoptivbarnet og foreldra, og kan gjere overgangen til eit nytt miljø lettare. Lengda på hentereisa varierar avhengig av kva land ein adopterar frå. Eit par som adopterar frå til dømes Colombia, må rekne med å vere i landet mellom tre til åtte veker. Årsaka til at hentereisa strekk seg over så mange veker, er fordi ein ventar på at saken skal kome opp i rettsvesenet. Når adopsjonsprosessen startar i domstolen, må begge foreldra vere der (Kallevik & Jansen, 2006). Det blir innanfor dette temaet reflektert rundt eigne og barnets reaksjonar. Kursleiarane framhever kva ein må vere førebudd på den fyrste tida saman med barnet. Eit mål er å bevisstgjere i forhold til barnets utgangspunkt for adopsjon, og at barnets grunnleggjande behov ikkje har blitt tilfredsstilt i den fyrste delen av livet deira.

Adoptivbarna har ulike aldrar då dei kjem til sine nye familiar, og både den fysiske og psykiske helsetilstanden deira er varierende. Det er blitt vist gjennom fleire forskingsprosjekt at barna har det vanskeleg, og dei slit mellom anna med eting, tilknyting, søvn og kommunikasjon (Sætersdal & Dalen, 1999; Rutter & Tienda, 2005). Ifylgje Carli og Dalen (2006), vil adoptivbarna reagere på ulike måtar når dei blir adoptert. Det vil for nokre barn vere truande å bli overletne til to nye omsorgspersonar, og å bu aleine ilag med dei i eit nytt ukjend husvære. Det kan vere vanskeleg for barnet å skulle stole heilt på at desse nye foreldra vil barnet vel. Barnet sine tidlegare erfaringar kan verke inn i bestemte situasjonar som gjer det meir sårbart og samstundes meir utfordrande for foreldra (ibid.). For nybakte

adoptivforeldre er det ikkje alltid lett å møte barnets åtferd og reaksjonar på ein god måte. Mange adoptivforeldre forstår ikkje barnet sine reaksjonar fordi dei ikkje har nok kjennskap til barnets fortid. Vaksne vil reagere ulikt på ulik type åtferd, til dømes avvisning, likegyldigskap eller klengete åtferd frå barnet. Nokre foreldre meistrar denne type åtferd lettare enn andre, og dette vil få konsekvensar for adoptivbarnet og dei nye foreldra når det gjeld kontaktetablering (Dalen, 2005; Carli & Dalen, 2006). Det aller viktigaste i den fyrste perioden blir nettopp å etablere ein trygg kontakt. Denne kontakten skal bidra til å gi barnet ein plattform og forutsigbarheit i livet (Kallevik & Jansen, 2006). Ein kan ofte sjå at adoptivbarnet knyt seg raskt til den eine av foreldra. Dette kan ifylgje Kallevik og Jansen (2006) opplevast litt sårt og avvisande for den av foreldra som ikkje får ein like god kontakt med barnet. Ein kan som regel trøste seg med at det jamnar seg ut fortare enn ein trur. Noko som blir snakka om på kurset innanfor dette emnet er å skjerme barnet i byrjinga. Skjerming handlar om å skåne barnet for for mange nye inntrykk. I dette ligg også at barnet fyrst skal bli kjend med sine næraste omsorgspersonar, før det møter den øvrige familien, til dømes besteforeldre.

Livet som adoptivfamilie. Dette emnet handlar om å gjere deltakarane merksame på at det å adoptere vil forandre livssituasjonen deira for alltid, og at dei alltid vil måtte forholde seg til problemstillingar som er aktuelle for adoptivfamiliar. Deltakarane vil bli utfordra til å tenke igjennom eigne haldningar, og det vil bli reflektert over spørsmål som rører ved mellom anna adoptivfamiliens synlegskap og tankar kring barnets opphav. Eit mål er å gjere deltakarane bevisst på at det å adoptere er noko dei gjer for resten av livet. Ein kan aldri legge frå seg at ein er adoptert eller at ein er adoptivfamilie. Det kan seiast å vere heile eksistensgrunnlaget for den adopterte, og det blir det også for adoptivfamilien. Det er ikkje dermed sagt at ein går rundt og tenkjer på det til ei kvar tid, men det dukkar opp gjennom livet i ulike fasar. Og noko av det som blir vektlagt er då dette med rasisme. Eit mål er å bevisstgjere i høve deltakaranes eige syn på til dømes flyktningar og innvandrarar, og korleis dette synet kan påverke adoptivbarnet. Som eit hjelpemiddel i denne bevisstgjerings blir det nytta ulike case og rollespel. Det blir også reflektert rundt utfordringar som adoptivforeldre kan møte på, og som dei difor bør vere førebudd på. Ein adoptivfamilie kan møte på ulike utfordringar som ein som regel ikkje møter med biologiske barn. Det er fleire problemstillingar som adoptivforeldre bør

reflektere over for å kunne førebu seg på best mogleg måte på korleis dei kan møte desse utfordringane.

På det adopsjonsførebuande kurset vert det nytta videofilmar som eit pedagogisk hjelpemiddel. Deltakarane får sjå filmar frå mellom anna barneheimar i ulike land, og også sjå ein film om adoptivbarns oppleving av å veksa opp i Noreg. Det blir også vist ein film som handlar om Marte Meo, som er ein metode for å fremje samspel. Eg vil koma nærare inn på Marte Meo-metoden i den teoretiske referanseramma.

3 Teoretisk referanseramme

3.1 Tilknyting

Tilknyting dreier seg om utviklinga av kjensler overfor andre menneske (Tetzchner, 2001).

John Bowlby (1984), psykolog som har forska mykje på tilknyting, skildrar tilknyting slik:

To say of a child that he is attached to, or has an attachment to someone, means that he is strongly disposed to seek proximity to and contact with a specific figure and to do so in certain situations, notably when he is frightened, tired or ill. The disposition to behave in this way is an attribute of the child, an attribute which changes only slowly over time and which is unaffected by the situation of the moment (s. 371).

Tilknyting handlar om ein regulering av forholdet mellom barnets medfødde forskartrong og eksplorering på den eine sida, og behovet for tryggleik og omsorg på den andre sida (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a). Sidan tilknyting utgjer ein viktig del av adopsjonsførebuande kurs, har eg valt å la tilknyting få god plass i denne oppgåva.

3.1.1 Tilknytingsprosessen

Det finst ulike oppfatningar om grunnlaget for og prosessen fram mot full tilknyting. I fylgje Bunkholdt (2003a), har alle retningane felles oppfatninga om at føresetnaden for at tilknyting skal skje er, at samspelet må vere prega av at dei vaksne er sensitive for barnets signal, er tilgjengelege for barnet både fysisk og psykologisk, og er stabile i sin omsorg. Barnet behøver også å oppleve kontinuitet. Tilknyting blir utvikla til både mor og far, og også søsken, men raskast til den av omsorgspersonane som står for det meste av den daglege omsorga og kontakten med barnet (Bunkholdt, 2003a). Fysisk tilgjenge handlar om å kunne dekke dei behova som barnet gir uttrykk for, og å vere der når barnet treng mellom anna mat, stell, trøyst og stimulering. Bunkholdt (2003b) hevdar at ein må i rimelig grad ha tilgang til sine egne kjensler for å vere kjenslemessig tilgjengeleg for eit anna menneske. Det er det som skapar sensitivitet for andres kjensler. Stabilitet inneber at stell og omsorg har forholdsvis lik form og rytme over tid. Eit døme på stabilitet er at barnet får mat til regelmessige tider, og at

det vert satt grenser med rimeleg konsekvens. At det er dei same menneske som tar vare på barnet over lang tid, er eit døme på kontinuitet (ibid.). Tetzchner (2001) hevdar at tilknytning handlar om korleis barn tidleg i utviklinga dannar relasjonar og bind følelsar til andre på ein måte som kan seiest å vere felles for alle menneske. Tilknytning kan skildrast som eit åtferdssystem, som mellom anna består av ulike formar for tilknytingsåtferd. Bunkholdt (2003b) understrekar at barnet sjølv er ein aktiv medspelar i tilknytingsprosessen.

Mary Ainsworth, som av nokre blir skildra som tilknytningsteoriens mor, gjorde observasjonar av mor og barn rundt eittårsalderen for å undersøke tilknytninga mellom dei (Killén, 2004). Ainsworth delte observasjonane inn i sju korte episodar, der mellom anna mor og barn er saman, mor går deretter ut, barnet blir aleine ilag med ein observatør, og mor kjem så tilbake etter nokre minuttar. Ainsworth skilde på grunnlag av desse observasjonane ut typar av tilknytning. Ho delte tilknytning i trygg og utrygg tilknytning, der den utrygge tilknyttingen kunne delast i to utgåver, engsteleg unnvikande og engsteleg ambivalent. Ainsworth fann at dei trygge barna oppfatta mor som ein trygg base, dei søkte hennar nærleik og var urolige då ho gjekk ut. Desse barna nytta mor som ein trygg base som dei kunne utforske frå. Dei utrygge - engsteleg unnvikande barna blei ikkje særskild urolige då mor gjekk ut av rommet, og det såg nærmast ut som om dei unngjekk ho då ho var tilstades. Det tredje mønsteret dei utrygge – engsteleg ambivalente barna var ambivalente ved at dei ville straffe mor, samstundes som dei søkte kontakt og ville vere hos ho. Desse barna var også aktivt avvisande mot mor, ved å til dømes slå mot ho når dei ble gjenforent med ho etter eit lite fråver (Bunkholdt, 2003b; Killén, 2004). I nyare tid deler nokre også utrygg tilknytning inn i ein tredje del, nemleg desorganisert tilknytning (Killén, 2004). Barn som vert kategorisert i denne kategorien oppfører seg på sjølv motsigande måtar. Desse barna viser ein sterk nærleikssøking i kombinasjon med sterk unnvikelse.

Bunkholdt (2003a) seier at mykje kan tyde på at den tilknytingsforma barn har utvikla i spedbarnsalderen vil dei behalde spor av oppover i den vidare utviklinga. Tilknytninga vil vere eit fundament for barnets sjølvtilitt og sjølvbilete resten av livet (Kallevik & Jansen, 2006). Barna som er trygt tilknytte har som regel gode relasjonar til dei som dei er i samspel med, og har som oftast høg sjølvtilitt. Smith og Ulvund (1999) referert i Bunkholdt (2003b) skildrar

dei trygt tilknytte barna som samarbeidsvillige, initiativrike og uthaldande. Dei er ofte empatiske og har ikkje behov for å ha kontroll over andre (Smith & Ulvund, 1999 ref. i Bunkholdt, 2003b). Barn med engsteleg unnvikande tilknytning har vist seg å ha ein dramatisk lågare sjølvtilitt enn dei trygt tilknytte barna. Barna med unnvikande tilknytning kan også vere isolerte og ha markante aggresjonsproblem. Barn med engsteleg ambivalent tilknytning viste seg å vere oftare meir impulsive og hjelpelause enn dei trygt tilknytte barna. Barna med ein desorganisert tilknytning opplever seg verdilause og uynskja, og deira relasjonar er prega av manglande tillit. Desse barna er ute av stand til å gi og ta nærleik, og dei kan vere kontrollerande og manøvrerande (Bunkholdt, 2003b; Killen, 2004).

Separasjon frå foreldre gjennom gjentekne fosterheimplasseringar, traumatiske hendingar som til dømes seksuelt misbruk eller mishandling, rusmisbruk eller psykiske problem hjå foreldre, neglisjering og adopsjon etter å ha opplevd tilknytning hos ein annan foreldrefigur, kan true trygg tilknytning. Kallevik og Jansen (2006) hevdar at adoptivbarn kan ha opplevd tap av omsorgspersonar opptil fleire gongar i sitt korte liv. Dei kan også ha med seg opplevingar som er traumatiske, og vanskelege forhold både frå før og etter fødselen, noko som gjer det ekstra viktig at barnet får eit trygt liv hjå sin nye familie (ibid.).

Bowlby (1996), som av mange blir kalla for spedbarnspsykologiens far, er grunnleggar av omgrepet indre arbeidsmodellar som består av førestillingar og forventingar som barn får om seg sjølv, og også om andre menneske, på grunnlag av dei erfaringane som dei gjer gjennom tilknytingsprosessen. Eit barn som opplever sensitive og tilgjengelege vaksne vil få erfaringar om at det sjølv blir verdsett, og at andre er til å stole på. Eit barn som får lite gehør for behova og ynska sine, og som har blitt avvist eller opplevd likegyldigskap, vil sjå på seg sjølv som lite verd, og få førestillingar om at ein ikkje kan stole på andre (Bunkholdt, 2003a). Desse erfaringane vil i fylgje Bowlby (1996), bli generalisert ved at dei skapar forventingar hos barnet om korleis kontaktforhold vil arte seg seinare. Barnets måte å oppfatte andre og seg sjølv på, måten det oppfører seg mot andre menneske på og barnets måte å tolke ulike situasjonar på, blir styrt av desse forventningane. Dette kan lett føre til sjølvbekreftande åtferd. Barnet som kan skildrast som tillitsfullt utløyser positive svar frå omgjevnadane sine og får bekrefte sine positive forventingar. Det utrygge barnet reagerar med tilbaketrekking og

mistenke eller fiendtlagskap, og utløyser mindre positive svar. Dei negative forventningane blir då bekrefta. Mønstra for samhandling vil på denne måten feste seg og bli varige kjenneteikn (Bunkholdt, 2003a).

Bowlby (1994) skildrar det han kallar for "secure base" (sikker base) som eit sentralt trekk ved foreldreskap. Sikker base vil seie at foreldre tilveiebringer ein sikker base som barnet kan gå ut i verda ifrå, og som det kan returnere til i vissleik om at det er velkomen og når det returnerar får fysisk og emosjonell støtte, trøst, og blir roa ned dersom det er redd. Bowlby (1994) hevdar at det vesentlege i denne rolla består i å vere til rådighet og parat til å reagere når det er behov for oppmuntring og hjelp, men han hevdar at ein berre skal gripe aktivt inn når det er absolutt behov for det. Ifylgje Adesman og Adamec (2004) er ein trygg tilknytning grunnleggande viktig for alle barn og foreldre. Adoptivforeldre får ofte ein tilleggsutfordring på dette området då deira barn allereie har hatt tilknytningar som har blitt brotne. Eit barn som blir utsett for omsorgssvikt i sine fyrste leveår, kan utvikle ein utrygg tilknytning til foreldra og også ha vanskeleg for å etablere tillit til andre. Vilåret for tilknytning er eit barn og ein tilknytingsperson som har komplementære, men funksjonelt like åtferdsmønster (Tetzchner, 2001). Det er ikkje tilfeldig kven eller kva som blir eit barns tilknytingsobjekt. Ein kan seie at tilknytingsprosessen er selektiv.

3.1.2 Tilknytingsåtfærd

Tilknytingsåtfærd blir av Bunkholdt (2003a) skildra som barns måte å få og å oppretthalde nærleik til sine omsorgsgjevarar på. Tilknytingsforskning har vist at tilknytingsåtfærd handlar om barnets medfødde evne til å påkalle omsorg frå sine omgjevnader (Bowlby, 1959 ref. i Bunkholdt, 2003b). Tilknytingsåtfærd viser til dei ulike formar for åtfærd som barnet visar når det føler seg sterkt trua, for å oppnå og/eller vedlikehalde kontakten med tilknytingspersonen (Killén, 2004). Bowlby (1994) hevdar at tilknytingsåtfærd blir aktivert under visse betingelsar, og vil opphøre under andre betingelsar. Barnets tilknytingsåtfærd blir til dømes aktivert ved smerte, trøttleik og redsel, og også viss mor, eller annan omsorgsperson, ikkje er innanfor rekkevidde. Dei betingelsar som får åtfærd til å opphøre varierar alt etter kor sterkt den blei framkalla. Dersom intensiteten er låg, kan betingelsen ganske enkelt bestå i at barnet ser eller

høyrrer omsorgspersonen, og får eit signal om at ho eller han ser barnet. Dersom intensiteten er høg, vil den ifylgje Bowlby (1994) fyrst avsluttast når barnet får røre ved eller klynge seg til omsorgspersonen. Bowlby (1994) hevdar vidare at når intensiteten er aller høgast, og barnet er redd og ulykkeleg, er ein langvaring omfamning det einaste som hjelper. Dei føresetnadane som tilknytingsåtferd blir utløyst og stansa under, fører med seg erfaringar som blir grunnlag for barns tidlege følelsar overfor sine nære omsorgspersonar (Killén, 2004). Tetzchner (2001) hevdar i likskap med Killén (2004), at ulike forhold vil skape individuelle forskjellar i tilknytingsåtferd. Tryggleik i tilknyttingen spring ut av opplevinga av nyansert tilpassa samspel, omsorg og kontinuitet. Ifylgje Tetzchner (2001) kan ein skilje mellom to formar for tilknytingsåtferd, signalåtferd og tilnærmingsåtferd. Signalåtferd kan til dømes vere ansiktsuttrykk, gråt, smil, gestar eller kroppshaldning, medan tilnærmingsåtferd er bevegelse, til dømes rulling eller krabbing.

Når barnet befinn seg i ein kortare eller lengre avstand frå tilknytingspersonen og opplever til dømes smerte, usikkerheit, frykt eller bekymring, blir tilknytingsåtferda som vist aktivert. Fråver av tilknytingspersonen i ukjende og usikre situasjonar vil for yngre barn leie til redsel og tilknytingsåtferd (Tetzchner, 2001). Killén (2004) hevdar vidare at tilknytingsåtferd best kan observerast når barnet er utsett for stress, har vondt, er trøtt, kjenner seg trua eller er sjukt og har særlig behov for å bli trøsta og tatt hand om. Tetzchner (2001) meiner at det samla sett er barns tilstand saman med avstand frå ein tilknytingsperson som aktiverer tilknytingsåtferd.

Bowlby (1982) referert i Tetzchner (2001) peikar på ulike kjenneteikn ved tilknytingsåtferd. Han hevdar at tilknytingsåtferda er selektiv. At tilknytingsåtferd er selektiv kjem til uttrykk ved at den er fokusert på spesielle personar som framkallar tilknytingsåtferd på ein måte og i eit omfang, som ein ikkje vil finne i interaksjon med andre menneske. Bowlby (1982) hevdar vidare at tilknytingsåtferd inneber ein søken etter fysisk nærleik, det vil seie at ein anstrengar seg for å oppretthalde nærleik til tilknytingspersonen. Når barn er sjuke eller svekka er det større sjanse for at tilknytingsåtferd vert utløyst. Tilknytingsåtferd skapar separasjonsuro når bandet vert skadd, og nærleik til tilknytingspersonen ikkje kan bli oppnådd. Eit siste kjenneteikn som Bowlby (1982) peikar på er at når nærleik til tilknytingspersonen er

oppnådd, vil resultatet vere at tilknytingsåtfærda skapar behag og sikkerheit (Bowlby, 1982, ref. i Tetzchner, 2001).

Tilknytingsåtfærdas oppgåve er at den reduserar den fysiske avstanden til barnets tilknytingspersonar. Redusert spenning blir resultatet når nærleik til personen er oppnådd, og separasjonsuro når nærleik ikkje kan bli oppnådd (Tetzchner, 2001). Brot i relasjonen, mellom anna hos adoptivbarn og biologiske foreldre, kan føre til depresjon og sorg hos barnet. Barns tilstand saman med avstand frå ein tilknytningperson aktiverar tilknytingsåtfærd. Tilknytingsåtfærd kan føre til kjærleik, glede og ei kjensle av tryggleik, medan redsel, sjalusi og sinne kan bli resultatet dersom barn opplever at relasjonen vert trua (Tetzchner, 2001). Mary Ainsworth referert i Tetzchner (2001), skil mellom ulike formar for tilknytingsåtfærd. Barn som har vore mishandla av foreldra, visar typisk sterk tilknytning. Barn som vert adoptert frå ein tilknytingsperson som har vist omsorgssvikt eller mishandla barnet, kan vise sinne og avvisning i en periode, før det blir retilknytt omsorgsfulle adoptiv- eller fosterforeldre. Grunnen til at frykt og sinne ofte opptre i lag, er altså at dei blir aktivert under dei same vilkåra. I tillegg kan ei auke i intensiteten av den eine emosjonen nokre gongar også forsterke den andre (Tetzchner, 2001).

Nokre barn som er oppvaksne under svært dårlege sosiale vilkår, visar ikkje tilknytingsåtfærd fordi dei manglar ein person som kan fungere som tilknytingsperson. Eit barn som har opplevd tidlege uheldige tilknytningserfaringar vil kunne vere i stand til å danne nye tilknytningar dersom det opplever samspel med trygge, stabile vaksne som kjenner barnets behov. Tette og gode relasjonar seinare i livet kan på denne måten kompensere for tidlegare fråverande eller dårlege tilknytningserfaringar (Adesman & Adamec, 2004). Eg vil kome tilbake til denne tematikken i delen om resiliens.

3.1.3 Separasjon

Eg vil no kome nærare inn på *atskillelse*. Fordi det ikkje finst noko godt nynorsk ord for *atskillelse*, vil eg nytte ordet *separasjon*. Som ein har sett, føreset tilknytning eit barn og ein

tilknytingsperson som har komplementære, men funksjonelt like åtferdsmønster. Tetzchner (2001) hevdar at dersom barn mistar tilknytingspersonar fleire gongar i løpet av sitt korte liv, vil dei etter kvart investere mindre og mindre i moglege nye tilknytingspersonar. Goldstein, Freud og Solnit (1980) meiner at uavhengig av alder, er einkvar separasjon ein belastning på eit barn. Alder, modenskap og tidlege erfaringar er avgjerande for kor langvarig separasjon eit barn kan tole utan å kjenne seg svikta og forlaten. Ein viktig faktor er utviklinga av tidsperspektivet. Dess kortare tidsperspektivet er, dess kortare tid toler barnet å vere separert frå dei og det som det kjenner. Dersom små barn må flyttast, må dei innan kort tid få nye og faste menneske rundt seg. Dersom barnet får nye omsorgspersonar innan kort tid vil det som oftast byrje å knytte seg til dei. I fylgje Goldstein et al. (1980) kan desse nye foreldra erstatte dei fyrste foreldra som barnet flytta ifrå, fullt ut. Evna til å tole separasjon utan å kjenne seg forlaten og redd, aukar når tidsperspektivet aukar. Havik (1996) hevdar at dersom eit spedbarn har blitt flytta ein gong, er det av stor betyding at det ikkje må flytte igjen. Ho seier vidare at dersom barnet vert utsett for fleire flyttingar, vil risikoen auke alvorleg for at barnet mistar moglegheita til å knytte seg til nye menneske. Eit døme på dette kan vere nettopp adoptivbarn, som i nokre tilfelle gjennomgår opptil fleire flyttingar før dei blir adoptert til ein trygg heim.

Undersøkingar som har blitt gjennomført av Bowlby (1958) referert i Bunkholdt og Sandbæk (2005), har vist at separasjon av mor og barn i løpet av dei fyrste leveåra kan ha svært store negative verknadar på barnets psykologiske utvikling. Bowlby (1958) har også vist at reaksjonar på separasjon ikkje berre gjeld separasjon frå mor, men også frå far og søsken. Barn som vert skild frå foreldre reagerar for øvrig med mindre redsel når dei flyttar ilag med søsken (Bowlby, 1958, ref. i Bunkholdt & Sandbæk, 2005).

Det er stor forskjell på barn med omsyn til kor robuste eller sensitive dei er og kor store forandringar dei kan klare utan å oppleve ubehag og fortviling. Desse eigenskapane hos barnet er med på å avgjere barnets reaksjonar, og kor sterke desse er ved til dømes separasjon. Bunkholdt og Sandbæk (2005) meiner at det er sannsynleg at dei fleste variasjonane i barns reaksjonar er bestemt i hovudsak ut i frå dei erfaringane som barna har gjort. Nokre barn er meir motstandsdyktige mot negative opplevingar enn andre barn. Desse barna kan tole

høvesvis langvarige, men midlertidige, separasjonar godt, medan andre barn kan få ein del problem. Ein snakkar gjerne om at dei motstandsdyktige barna er resiliente. Eg vil i det fylgjande kome nærare inn på resiliens.

3.1.4 Resiliens

Resiliens tyder god psykososial fungering hos barn til tross for oppleving av risiko. Det handlar om normal fungering under unormale forhold (Helmen Borge, 2003). Helmen Borge (2003) skildrar resiliens som den positive polen i barns reaksjonar på stress og elendigskap. Resiliens er å greie seg bra tross påkjenningar (Helmen Borge, 2007).

Ifylgje Helmen Borge (2007) er det tre viktige karakteristika ved resiliens. For det fyrste kan resiliens vere kontrollert handtering av påkjenningar som ein blir konfrontert med. Dette betyr at resiliens ikkje blir utvikla ved å unngå påkjenningane. I ein konfrontasjon med alvorlege påkjenningar vil det oppstå prosessar, som har å gjere med transformeringa frå å vere ein påkjenning til å bli ein verknad. Helmen Borge (2007) hevdar at verknaden på individet kan anten ta form som forverring eller forbedring av den mentale helsa. Dette vil seie at ein kontrollert handtering vil gi beskyttelse, medan ein mindre vellukka handtering vil føre til auka sårbarheit. Det andre kjenneteiknet ved resiliens handlar om ego-resiliens og personlegdom. I ego-resiliens inngår det tre mekanismar ein kan anvende for å meistre påkjenningar. Dei er høvesvis *påverknadskraft*, *refleksjon* og *engasjement*. Påverknadskraft dreiar seg om trua på eiga kraft og at ein bryr seg om å gjere noko med problema. Refleksjon handlar om eins eigen evne til å reflektere over seg sjølv. Den tredje måten resiliens kan utviklast på er gjennom engasjement og samvær med andre. Ego-resiliens og personlegdomstrekk har forøvrig ikkje nødvendigvis viktige verknader under normale forhold, men kan verne under relevante miljømessige påkjenningar (Helmen Borge, 2007). Det tredje kjenneteiknet på resiliens er at utvikling av resiliens tar tid. Det kan bli utvikla på eit seinare tidspunkt i livsløpet til individet enn då påkjenningane fann stad. Vendepunkt og miljøskifte kan opne opp for nye moglegheiter. Moglegheitene kan forandre både sjølvbilete og oppfattingar fordi sårbare individ, som mellom anna kan vere adoptivbarn, får andre

erfaringar, som i sin tur kan føre til god fungering til trass for dårlege spådommar tidlegare (ibid.).

Kats (1997) hevdar at barn har ulike føresetnadar, noko som gjer at nokre barn er sterkare enn andre. Barns behov for meistring kan kome sterkt til syne i omsorgssviktsituasjonar. På bakgrunn av amerikansk forskning har dei barna som klarar seg tilsynelatande godt på tross av omfattande omsorgssvikt, fått namnet løvetannbarn. Dei utviklar seg som ein løvetann gjennom asfalten på tross av tung motstand. Undersøkingar har vist at løvetannbarna har felles at dei har ein tilknytning utanfor familien (Killén, 2004).

3.2 Foreldrekompetanse

Kompetanse generelt er noko som den enkelte tileignar seg som svar på krav og utfordringar i det sosiale miljøet ein veks inn i og vert ein del av (Bunkholdt og Sandbæk, 2005). Slik vil det også vere når det gjeld foreldrekompetanse og omsorgskompetanse. Vonheim (2002) skildrar foreldrekompetanse som ein kapasitet hos foreldre i form av lærte ferdigskapar, kunnskapar og haldningar. Kan kven som helst verte foreldre? I prinsippet ja. I Noreg opererer ein ikkje med reglar om kven som er kompetente til å få barn eller kor mange barn kvar og ein kan få. Ved adopsjon har ein derimot visse krav. Adoptivforeldre skal godkjennast og blir deretter valt på bakgrunn av at dei er gode nok til å dekke barnets behov. Adopsjonen skal vere til barnets beste (Dalen Herland, 2009).

3.2.1 Foreldrerolla

Det fylgjande eg skriv om foreldrerolla, byggjer for ein stor del på Hafstad og Øvreeide (1998), og Rye (1996). Å bli foreldre betyr, i fylgje Hafstad og Øvreeide (1998), å gå inn i ei rolle. Ei rolle vil seie at det vert stilt sosiale forventingar og krav til ein viss type åtferd. Foreldrerolla blir vanlegvis tildelt ut frå biologisk tilknytning, og dei fleste kjem til foreldrerolla utan relevant forhandserfaring. Dei har fått liten moglegheit til å vise for seg sjølv eller andre om dei har dei nødvendige ferdigheitar til å opptre i denne rolla. Det blir ein

føresetnad at biologien ordnar opp. Kunnskap er ein føresetnad som ein forventar i rolla, og det er også ein føresetnad at vedkomande har kompetanse i form av ferdigskapar og andre ressursar for å inneha rolla. Hafstad og Øvreeide (1998) meiner at det å ha reell kompetanse for ei rolle er samansatt av fire faktorar: legitimitet, kapasitet, kunnskap og ferdigheit. Dette inneber at det er forskjellige føresetnader og forhold som kan fremje og hemme kompetansen for å fylle foreldrerolla. Å ha kompetanse for ei rolle inneber at ein tilfredsstiller kravet om visse kjenneteikn, som vert sett på som viktige for å inneha rolla. Å ha legitimitet for rolla vil seie at det på ulike måtar er akseptert at du som person innehar rolla. Andre gongar kan det handle om at sjølve rolla er legitim der den opptrer. Å ha legitimitet inneber at ein har fått myndigheit til å utfalde og utforme rolleåtferda. Å ha kapasitet for ei rolle vil seie at ein må vere i stand til å prioritere i høve til det som blir krevja av andre roller som ein innehar. For mange er foreldrerolla utsett for sterk konkurranse frå andre roller ein skal fylle. Hafstad og Øvreeide (1998) meiner at yngre foreldre med små barn opplever i særleg grad å stå overfor spørsmål om prioritering og kapasitet. Kompetent rolleåtferd set vidare krav til at ein må ha tilstrekkeleg kunnskap om kva som skal bli utført. I tillegg til å inneha legitimitet i rolla, kunnskap om kva som blir forventa, og kva ein må gjere i rolla, må ein ha ferdigheit til å utføre det rolla krevjar. Det vil seie at legitimitet, kunnskap og kapasitet må kunne omsetjast i handling (ibid.).

I fylgje Rye (1996) kan foreldrerolla samanliknast med rolla til ein turistguide. Turistguiden hjelper turistane på ulike måtar, mellom anna til å vere merksame på kva som er viktig å sjå og oppleve, fortel om historia til ulike severdigheitar, om notidig bruk av ting og stader, samt planar for framtida. Rye (1996) samanliknar også foreldrerolla med lærarrolla. Foreldre er barnas fyrste lærarar, og med lærarrolla er det fyrst og fremst tenkt på den oppgåva som foreldre har i høve å lære barna å tilpasse seg, og å meistre dei daglege livssituasjonar i heimemiljøet, deretter i nærmiljøet og samfunnet generelt. Føresetnaden for foreldras rolle som rettleiarar og lærarar for barna sine, er at det vert utvikla ein trygg og tillitsfull kontakt med gjensidig utveksling av kjensler, ynskjer og behov. Erfaringar som det blir tilrettelagt for saman med foreldra er med på og forme barnas forståing av den livsverden som dei er ein del av, deira måte å oppføre seg på. Rolla som rettleiar eller turistguide legg til grunn at foreldra har ei aktiv interesse for at barnet skal oppleve, erfare eller lære noko. Det kan mellom knytte seg til måltidet, leikesituasjonen eller på tur ute (ibid.).

Ei rolle er som vist ein sosial konstruksjon som er basert på krav og forventingar til korleis menneske skal oppføre seg innanfor ulike avgrensa livssituasjonar og -område. Ei rolle er i stor grad satt saman av andre sine idear om rolla og desse ideane kjem mellom anna til uttrykk gjennom korleis andre fyller rolla. Kompetanse ved ei rolle vil på denne måten bli styrka ved at ein har opplevd å ha gode modellar for rolleutføring. Ein kan hevde at foreldres viktigaste kjelde til faktisk kunnskap om foreldrerolla blir å ha sett eller opplevd andre som har innehatt rolla (Hafstad & Øvreeide, 1998). Bowlby (1994) hevdar, i likskap med Hafstad og Øvreeide (1998), at foreldreåtfærd ikkje er noko produkt av naturlege instinkt, men han seier vidare at det heller ikkje er rimeleg å betrakte det som eit produkt av innlæring. Bowlby (1994) meiner at foreldreåtfærd har sterke biologisk røter og at åtfærd også blir prega av mellom anna barndomsopplevingar, opplevingar i ungdommen og opplevingar før og etter ekteskap. Bowlby (1994) meiner det difor er omsynsmessig å betrakte foreldreåtfærd som eit avgrensa sett av biologisk forankra åtfærdstypar.

3.2.2 Foreldre–barn–samspel

Som mor eller far er ein den viktigaste personen i sitt barns tidlege år. Det er gjennom sitt forhold til foreldra at barn lærar om seg sjølv, om på kva måte det barnet er og gjer vert akseptert, og om korleis barnet må vere og kva det må gjere for at foreldra skal vere nøgde og synes om det (Rye, 1996). Killén (2004) meiner i likskap med Rye (1996), at samspelet mellom foreldre og barn er av avgjerande betyding for korleis barnet opplever seg sjølv og omverda, og også korleis det utviklar seg vidare. Kvaliteten og kvantiteten av stimulerande samspel mellom omsorgsgjevar og barnet dei fyrste tre åra av livet, spelar den viktigaste rolla i å bestemme barnets læringspotensial, emosjonelle utvikling og funksjonsnivå som vaksen. Karen (1994) referert i Killén (2004), hevdar at barn som opplever eit vedvarande nærande samspel, vil blir meir motstandsdyktige, både emosjonelt og biologisk, og vil vere betre i stand til å takle stress seinare i livet (Karen, 1994, ref. i Killén, 2004).

Barnet innleiar sitt samspel med sin omsorgsperson allereie frå fødselen av og mest sannsynleg lenge før. Måten barnet vil knytte seg til sine foreldre på, om det utviklar trygg eller utrygg tilknytning, blir avgjort av kvaliteten på det tidlege samspelet. På grunnlag av tidlege samspels erfaringar med omsorgspersonar vil barnet utvikle ein oppfatting av både seg sjølv og sine omsorgspersonar, og kva det kan vente seg av andre (Killén, 2004). Ut frå eit interaksjonistisk synspunkt ser ein på barn som aktivt erkjennande individ heilt frå fødselen av, og som sjølv søker opplevingar frå omverda og påverkar sin eigen erfaring. Barnet er frå fødselen av predisponert til å etablere tilknytning til og å gå inn i samspel med sine nære omsorgsgjevarar. Barn tar initiativ og styring i samhandlingssituasjonar heilt frå fødselen av, og visar seg aktive i sitt forhold til læring. Både omsorgsgjevarens personlege føresetnader og miljøets kvalitative eigenart, vil avspegle seg i dei erfaringane som barnet gjer seg heilt frå byrjinga av (Rye, 2002). Barnet har som vist heilt frå fødselen av ein evne til å reagere på sine omgjevnadar, noko som gjer det nyfødde barnet førebudd til å kommunisere med omsorgsgjevaren. Det er denne gjensidige kommunikasjonen som danner grunnlaget for tilknytninga mellom barn og omsorgsgjevar. Rye (2002) skildrar fem ulike kriterium for god omsorgsgjevar–barn–interaksjon: *1. Gjensidighet, intensjon og fokusering, 2. Formidling av mening og følelse av entusiasme, 3. Utvidelse og berikelse av barnets opplevelse og forståelse, 4. Formidling av mestringsopplevelse og aksept, og 5. Formidling av planlegging av aktivitet – regulering av atferd.* Kriteria blir skildra som sentrale for at eit samspel mellom ein omsorgsperson og eit barn skal representere ein formidla læringserfaring for barnet. Rye (2002) meiner at desse kriteria i større eller mindre grad er tilstades i dei fleste omsorgsgjevar–barn–samspel, og at dei er av grunnleggjande natur for at barn skal vekse seg inn i eit samfunn.

Den sensitive omsorgsgjevar vil i samspel med barnet lære å oppfatte barnets signal som initiativ og reaksjonar. Omsorgspersonen vil reagere på barnets initiativ og reaksjonar ved å tilfredsstille barnets behov og roe det ned. Det nyfødde barnet blir gjennom samspel med sensitive omsorgsgjevarar i stand til å påverke eller leie sine omgjevnadar slik at det sjølv framkallar ein tilfredsstillande omsorg og tilknytning, mellom anna ved smil og rørsler som blir fortolka av omsorgsgjevar (Rye, 2002). Killén (2007) skildrar det gode samspel der foreldre og barn dansar i takt til den same musikken og gler seg over kvarandre sitt selskap, men der barna også kan protestere og mislike det foreldra gjer, og foreldra vil då registrere barnets

signal og foreta tilpassingar etter å ha levd seg inn i barnets situasjon. Dersom det ikkje lukkast for barn og foreldre å oppnå eit slikt samspel, kan dei kome inn i vonde sirklar (ibid.).

Aktiv deltaking i sosial interaksjon byrjar altså allereie ved fødselen, og danner grunnlaget for ein langvarig kjenslemessig tilknytning til og praktisk avhengigskap av nære omsorgspersonar. For at barnet skal få del i den kunnskapen som gjer barnets erfaringar meningsfulle og nyttige i tilpassinga til omverda er den nemnte tilknytninga ein føresetnad. Den nære tilknytninga til og samspelet med omsorgspersonar mogleggjer overføring av kulturelle verdiar som er spesielle for mennesket (Rye, 2002).

3.2.3 Marte Meo – metoden

Som eg har vist er samspelet mellom barn og foreldre avgjerande for kva styrke og kvalitet tilknytninga får. Tilknytninga bør kvalitativt sett bli så god som mogleg. Fordi me tillegg det tidlege samspelet stor betyding er det, ifylgje Bunkholdt (2003b), viktig å ha kunnskap om at det finst metodar som kan nyttast for å betre eit samspel som ikkje fungerer slik det skal. I dag er ein av dei mest brukte metodane for å betre samspel, Marte Meo. Marte Meo betyr ”ved egen kraft”. Namnevalet speglar den sentrale filosofien modellen byggjer på, nemleg at ein kan finne den enkeltes unike evne og kraft til utvikling og forandring ved hjelp av metodens analysereiskap. Marte Meo-metoden blir hovudsakeleg brukt for å styrke og utvikle samspelet mellom foreldre og barn, og om arbeid med å utvikle kommunikasjon og samanhengsforståing (Hedenbro & Wirtberg, 2002; Killén, 2007; Martemeo, 2009).

Bunkholdt (2003b) hevdar at utgangspunktet for Marte Meo-metoden er at ein familie som har problem med samspelet med sine barn, har eit kommunikasjonsproblem. Målsetjinga til metoden er å hjelpe foreldra til å betre sin foreldrekompetanse, for å kunne ivareta og gi den utviklingsstøtta som barnet treng. Betre foreldrekompetanse vil bety at foreldra kan bidra med utviklingsstøttande kommunikasjon i større grad enn tidlegare. Utviklingsstøttande kommunikasjon vil seie at foreldra har fokus på det som barnet er opptatt av, at dei anerkjenner og gjev merksemd med ord og liknande, og at dei er på bølglengd med barnet.

Metoden nyttiggjer seg video i rettleiing av foreldre og personale i barnehagar, skular og institusjonar (Bunkholdt, 2003b; Schjelderup, Omre & Marthinsen, 2005).

Marte Meo-metoden byggjer på to ulike element: analysemodell og rettleiingsprosess.

Analysemodellen byggjer på omfattande video-observasjonar av det naturlege og velfungerande samspel mellom barn og foreldre (Arts, 1989, ref. i Schjelderup et al., 2005). Samspelsanalysen blir gjennomført ved hjelp av videoopptak, som gjer det mogleg å grundig kunne studere samspelet. Samspelet blir deretter analysert med utgangspunkt i korte videoopptak av situasjonar frå dagleglivet. Analysen dannar, ilag med foreldras problemstilling, grunnlaget for rettleiingsprosessen, som blir utforma både ut frå samspelsanalysen og ut frå den spesifikke samanhengen der rettleiinga utspelar seg. Analysen blir gjort ved støtte frå kunnskapar om dei spesifikke elementa i støttande dialog, som gjerne blir kalla utviklingsstøttande dialogprinsipp. Rettleiinga tar utgangspunkt i å formidle dei delane av videomaterialet som illustrerar barnets behov tydelegast, der ein tar utgangspunkt i ein presentert problemstilling. Videobiletta blir på denne måten nytta som eit pedagogisk hjelpemiddel for å utdjupe barnets behov. Marte Meo omfattar også ein metode for samspelsbehandling. Samspelsbehandlinga tar utgangspunkt i videoopptak av det aktuelle samspelet som ein arbeidar med. Når ein analyserar opptaka nyttar ein dei same prinsippa som nemnt over, og ein går igjennom ein utvalt videosekvens ilag med omsorgspersonen (Hedenbro & Wirtberg, 2002; Schjelderup et al., 2005).

Marte Meo-metoden bidrar til å invitere foreldre på ein oppdagingsferd i barnets verd der ein fokuserar på kva barnet visar av signal, og kva det ser ut til å ha behov for no og i framtida. Rettleiinga har, ifylgje Schjelderup et al., (2005) vist seg å vere nyttig for å utvikle positive tilknytingar, å bryte negative samspelsmønster og å gi foreldre auka sjølvtilitt gjennom felles refleksjon, informasjon og oppmuntring av meistringsoppleving. Marte Meo-metoden kan vere eit nyttig hjelpemiddel for adoptivforeldre og barn. I ein artikkel på Adopsjonsforum sine nettsider frå 2008, kan ein lese at Marte Meo metodikk mellom anna kan kome godt med ved forbetring av ein utviklingsfremjande kommunikasjonsstil mellom adoptivforeldre og adoptivbarn med reaktiv tilknytingsforstyrning (Adopsjonsforum, 2008).

4 Metode

I dette kapitlet vil eg gjere greie for den metodologiske tilnærminga til prosjektet mitt. Tanken er å tydeleggjere grunnen til val av metode, skildre framgangsmåten med metoden samt gjere greie for komplikasjonar som har oppstått undervegs i forskingsprosessen. Eg vil også presentere korleis eg har fått tilgang til feltet og utvalet mitt, og arbeidet med intervjuguiden samt gjennomføringa av sjølve intervjuet.

4.1 Val av metode

Eit overordna føremål med mitt masterprosjekt er å belyse adoptivforeldres nytte av adopsjonsførebuande kurs. Adopsjonsførebuande kurs er i dag høgst aktuelt då det, som nemnt tidlegare, hausten 2009 blei lagt fram forslag om at kurset bør bli obligatorisk. Ein tanke med denne oppgåva er å belyse adoptivforeldres oppleving av adopsjonsførebuande kurs, for på denne måten gje eit heilskapleg bilete av korleis adopsjonsførebuande kurs kan vere til hjelp i førebuingssfasen for par (eller einslege) som ynskjer å bli adoptivforeldre. Oppgåva handlar vidare mellom anna om å skildre kva utbytte adoptivforeldre har hatt av å møte andre menneske i same situasjon og kva moglege utfordringar ein bør vere bevisst når ein adopterar eit barn frå eit anna land. I prosjektet er eg mellom anna også oppteken av å utdjupe adoptivforeldres oppleving av kursets innhald. Søkelyset er retta mot adoptivforeldre.

Val av forskingsmetode vert valt ut ifrå kva slags informasjon ein søker, frå kven og under kva omstender (Vedeler, 2000). Då eg skulle velje metode for å gi svar på mine problemstillingar ynskte eg å få informasjon, og eit breiast mogleg bilete av korleis adoptivforeldre har opplevd det å gå på kurs og deira utbytte av det. Eg var opptatt av å finne samanhengar med meining og ikkje talmessige samanhengar. Valet mitt fall difor på kvalitativ forskingstradisjon med intervju som metode, då eg meinte at det var denne metoden som eigna seg best til å gi svar på mine problemstillingar. I 2009 gjennomførte Therese Gunset og Sylvia Krogstad ein kvantitativ undersøking om foreldres vurdering av adopsjonsførebuande kurs. Med tanke på at det allereie var blitt gjennomført ein kvantitativ

undersøking om emnet, vart eg interessert i å gå meir i dybden, og difor gjere ein kvalitativ undersøking med intervju som metode.

4.1.1 Utval

Val av informantar er særskild viktig innanfor det kvalitative forskingsintervjuet. Som forskar må ein vurdere kven ein skal intervju, antalet informantar og kva kriterium dei skal veljast ut etter. Dei fleste informantintervju blir ifylgje Kruuse (2003) valt ut gjennom strategiske utval. Grunnen til det er at ein ynskjer å intervju dei personar innan eit sosialt system, som har den beste kunnskapen eller den beste evna til å uttrykkje seg, for å få ein best mogleg kvalitet på den informasjon ein søker (ibid.). Dalen (2004) hevdar at talet på informantar ikkje kan vere for stort, då både gjennomføringa og bearbeidinga av intervju vil vere ein tidkrevjande prosess. I planleggingsfasen til undersøkinga hadde eg eit ynskje om å intervju mellom 5-7 informantar, altså om lag tre foreldrepar med utanlandsadopterte barn. For å kome fram til utvalet i undersøkinga brukte eg ein periode der eg fordjupa meg i litteratur på området og planla oppgåva. Etter å ha fått meir kunnskap på området føretok eg ein systematisk og gjennomtenkt utveljing av informantar som eg meinte ville kunne gje best mogleg svar på min problemstilling. For å kome fram til utvalet måtte eg foreta ein avgrensing, og eg valde då ulike kriterium til dei informantane eg ynskte. Eg ynskte å intervju foreldrepara ut frå fylgjande utvalskriterium:

1. Foreldrepara må ha delteke på adopsjonsførebuande kurs
2. Foreldrepara må ha fått adoptivbarn etter å ha delteke på adopsjonsførebuande kurs
3. Foreldrepara må bu i Austlandsområdet
4. Ikkje einslege foreldre

Fordi undersøkinga handlar om nyttigheita av adopsjonsførebuande kurs, var det ein føresetnad at informantane hadde delteke på kurset. Eg ynskte at informantane skulle reflektere over mellom anna kva som var nyttig og mindre nyttig med kurset, og kva utbytte dei hadde hatt av å delta. For at informantane skulle kunne formidle kva på kurset som hjelpte

dei i å førebu seg på å bli adoptivforeldre, var det viktig for meg at dei hadde fått barn etter enda kurs. På grunn av at adopsjonsførebuande kurs er forholdsvis nytt, sidan det var oppstart i 2006, og det gjerne tar nokre år å adoptere eit barn frå utlandet, var dei fleste adoptivbarna relativt små då eg gjennomførte intervju. Mange av foreldra var på dåverande tidspunkt heime i permisjon. Grunnen til at eg ikkje ynskte einslege adoptivforeldre i mitt prosjekt er fordi eg også ynskte å sjå på kjønnsroller i para. Det føreset difor at informantane eg intervjuar var gift.

I februar 2010 blei det sendt ut informasjonsbrev frå Bufdir, som tok på seg ansvaret med å sende ut min forespørsel, til 8 adoptivforeldrepar som fylte mine kriterium.

Informasjonsbrevet inneheldt informasjon om undersøkingas bakgrunn og føremål, samt opplysningar om gjennomføring og konfidensialitet. Dei av foreldra som ynskte å delta kunne svare ved å kontakte meg per telefon, e-post eller ved å sende ein svarslipp direkte til meg.

Dette for å sikre foreldra sin anonymitet. Eg visste ikkje kven som fekk tilsendt informasjonsbrevet, og Bufdir ville ikkje få vite om kven som ynskte å delta eller ikkje. Eg fekk tilbakemelding frå 4 foreldrepar som alle svarte på den vedlagte svarslippen. Eg fekk også hjelp til å skaffe ein prøveinformant, og eg fekk også intervju prøveinformantens ektefelle. Då hadde eg 10 informantar til saman. Dette var eit høgare antal informantar enn eg i utgangspunktet hadde tenkt, men då eg fyrst fekk svar frå så mange valte eg å nytte alle i mi undersøking.

4.1.2 Opplysningar om utvalet

Utvalet i undersøkinga består av 5 foreldrepar, altså 10 informantar. Eit av foreldrepara hadde biologiske barn. Då fokus i undersøkinga mi er på adoptivfamiliar, har det ikkje vore noko fokus på eigenfødde barn. Eit anna av foreldrepara hadde to adoptivbarn, medan resten av foreldrepara hadde eit adoptivbarn. Alle familiane bur i det sentrale Austlandsområdet, dette på grunn av praktiske årsaker. Nedanfor fylgjer ein oversikt over utvalet:

Familie 1: 1 barn frå Sør-Amerika. Alder ved adopsjon: fem månader.

Familie 2: 1 barn frå Asia. Alder ved adopsjon: fjorten månadar.

Familie 3: 1 barn frå Sør-Amerika. Alder ved adopsjon: eit og eit halvt år.

Familie 4: 2 barn frå Afrika. Alder ved adopsjon: fem år.

Familie 5: 1 barn frå Asia. Alder ved adopsjon: tretten månadar.

4.2 Kvalitativt forskingsintervju

Kvale (1997) skildrar det kvalitative forskingsintervjuet som eit intervju som er basert på den kvardagslege samtalen eller konversasjonen, men er ein fagleg konversasjon. Han hevdar at føremålet med det kvalitative forskingsintervjuet er å innhente skildringar av intervjuobjektet si livsverd med henblikk på kvalitativ tolking av meininga i dei beskrivne fenomen.

Kvalitative metodar prioriterar, ifylgje Kleven (2002), nærleik. Denne nærleiken, i tillegg til at datainnsamlingssituasjonen ikkje er så fast strukturert på førehand, bidreg til at forskaren får tilgang til kunnskap, som ein elles ville hatt vanskeleg for å kunne få tak i. Dette kan føre til at ein får kunnskap av ein djupare natur enn den kunnskap som enkelte kvantitative metodar gir (ibid.). Kruuse (2003) hevdar at praktiske erfaringar har vist *”at man tit kommer længere med folk ved at interviewe dem, end ved at give dem spørgeskemaer”* (s. 134).

Eg har i mitt prosjekt nytta datainnsamlingsmetoden semistrukturert intervju. Ved slike intervju er samtalaner fokusert mot bestemte tema som forskaren vel på førehand (Dalen, 2004) og ein har i forkant av intervjuet førebudd ei rekke spørsmål som ein ynskjer å stille (Kruuse, 2003). Ved semistrukturert intervju blir forskaren sjølv eit svært viktig instrument i datainnsamlinga. Forskaren kan då utnytte seg sjølv og sin fagkunnskap (også) i sjølve datainnsamlingssituasjonen (Kleven, 2002). Ein er altså ikkje bunden til å kun halde seg til spørsmåla ein har nedskrive, men kan utdjupe dei eller stille uførebudde spørsmål undervegs (Kruuse, 2003).

I dei undersøkingane som bruker intervju som metode, er det nødvendig å utarbeide ein intervjuguide. Ein intervjuguide består av dei spørsmåla som blir stilt av intervjuaren, og som

den som blir intervjuet svarar på (Lund & Haugen, 2006). Intervjuguiden omfattar sentrale tema og spørsmål, som til saman skal dekke dei viktigaste områda som studien skal belyse. Tema og spørsmåla i intervjuguiden skal ha relevans i forhold til problemstillingen som eg ynskjer og belyse. Intervjuguiden inneheld emne som skal bli tatt opp i intervjuet, og kva rekkefølge dei skal ha (Kvale, 1997; Dalen, 2004). Spørsmåla i guiden kan, ifylgje Lund og Haugen (2006), bli skildra som ein konkretisering av undersøkingas problemstilling. Dei hevdar vidare at det er viktig at det er godt samsvar mellom forskarspørsmål og guidespørsmål, då ein på denne måten best mogleg får svare på undersøkingas problemstilling.

Då eg har nytta meg av ein semistrukturert intervjuform vil guiden innehalde ei grov skisse over emne, samt forslag til spørsmål. Semistrukturert intervjuguide inneber at ein har høg grad av fleksibilitet i intervjusituasjonen. Dette inneber at guiden verken er heilt open eller heilt standardisert, men noko midt i mellom. Svara som informantane gir må registrerast ved hjelp av bandopptakar eller ved notat. Ved bruk av bandopptakar blir situasjonen meir naturleg (Lund & Haugen, 2006).

4.2.1 Utarbeiding av intervjuguiden

Ut i frå målsetjinga om å hente inn kunnskap om informantanes livsverd gjennom å stille gode spørsmål, utforma eg min intervjuguide. Mitt utgangspunkt for emne i intervjuguiden var problemstillinga med tilhøyrande forskningsspørsmål. Eg valte å dele intervjuguiden inn i ni ulike emne med påfylgjande underspørsmål. Kvale (1997) hevdar at eit godt intervju spørsmål bør bidra tematisk til å produsere kunnskap, og dynamisk med å skape ein god intervjuinteraksjon. Då eg utforma spørsmåla la eg vekt på å stille spørsmål som ”kvifor”-, ”kva”- og ”korleis” for å få fram eit datamateriale som var så rikt og fylldig som mogleg. Under sjølv intervjuet la eg vekt på at spørsmåla eg stilte hadde ein deskriptiv form, for å få fram spontane skildringar frå informanten. Døme på slike spørsmål er mellom anna: ”korleis opplevde du det?”, ”kva følte du då?” og liknande (Kvale, 1997; Dalen, 2004).

Under utarbeidinga av intervjuguiden nytta eg meg av det som Dalen (2004) kallar traktprinsippet. Traktprinsippet inneber at ein byrjar med å stille spørsmål i randsona i forhold til dei meir sentrale, og i nokre tilfelle meir sensitive emna, som skal belysast. Eg byrja med å stille generelle spørsmål som mellom anna kva land informantane hadde adoptert frå, og alder på barnet. Dei innleiande spørsmåla skal vere av ein slik art at dei får informanten til å kjenne seg avslappa og vel (Dalen, 2004). Etter kvart blir spørsmåla meir fokusert mot dei meir sentrale emna. Sidan denne undersøkinga handlar om adopsjonsførebuande kurs gjekk eg då i dybden på mellom anna informantanes oppleving av kursets innhald. Mot slutten av intervjuet må trakta opnast opp igjen slik at spørsmåla handlar om meir generelle forhold. Sluttspørsmåla mine handla mellom anna om nettverk og det å halde kontakt med andre i same situasjon. Under utforminga av min intervjuguide var det viktig for meg å lage spørsmål som kunne få informantane til å opne seg og fortelje med sine egne ord om sine opplevingar. Måten spørsmåla vert stilt på skal verke utløysande på informantens forteljing (Dalen, 2004).

Ved at eg valte ein semistrukturert intervjuform hadde eg moglegheit til å gjennomføre intervjuet på ein fleksibel måte. Med dette meiner at eg kunne fylgje opp informantanes svar og skildringar med spørsmål, uavhengig av rekkefølga på spørsmåla og emna i intervjuguiden. Kvale (1997) hevdar at intervjuguiden skal fungere som eit rammeverk for intervjuet.

Intervjuguiden var utforma slik at eg byrja med å presentere meg sjølv og min bakgrunn. Deretter gav eg informasjon om kva undersøkinga handla om og føremålet med den. Alle informantane hadde på førehand blitt tilsendt eit informasjonsskriv både om undersøkinga og om dei forskningsetiske retningslinjer som Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste fastset for gjennomføring av prosjektundersøkingar. I brevet stod det også om anonymitet og deltakaranes moglegheit til å på eit kva som helst tidspunkt kunne trekke seg ut frå undersøkinga. Eg starta alltid intervju spørsmåla med å spørje om kva land informantane hadde adoptert frå. Intervjuguiden var som nemnt tidlegare delt inn i seks ulike emne. Eg presenterte emna i ei rekkjefølgje som eg følte var naturleg, og ut i frå det tidlegare omtalte traktprinsippet. Intervjua vart alltid avslutta ved at eg spurte om dei hadde noko meir dei

hadde lyst å fortelje om eller kommentarar til sjølve intervjuet. På denne måten kunne informantane tilføye viktige refleksjonar som hadde dukka opp hos dei undervegs.

4.2.2 Gjennomføring av metoden

I februar 2010 gjennomførte eg eit prøveintervju. Ved å ha eit slikt prøveintervju i forkant av dei andre intervju, kunne eg prøve ut korleis det tekniske utstyret fungererte i ein reell situasjon, og også prøve ut og justere intervjuguiden både i form og storleik. Prøveintervjuet fungerte veldig godt, og blei ein hjelpsam gjennomgang av både intervjuguiden og intervjusituasjonen. I etterkant av prøveintervjuet justerte eg intervjuguiden til å bli litt kortare enn den i utgangspunktet var. Resultatet av prøveintervjuet var, til tross for at det vart i overkant lengre enn eg hadde tenkt, av ein slik karakter at eg valte å bruke det som eit ordinært intervju i undersøkinga. Dalen (2004) understrekar at det alltid må føretas eit eller fleire prøveintervju i kvalitative intervjustudier. Dette både for å teste intervjuguiden, men også for å teste seg sjølv som intervjuar.

Kontakten med informantane vart gjort gjennom e-post, då alle hadde valt denne kontaktforma gjennom svarslippen dei sendte til meg. Det var i hovudsak mødrene eg hadde kontakt med, då det var deira e-postadresse som var nedskrive på svarslippen. Via e-post gjorde informantane og eg avtale om tid og stad for intervju. Eg lot informantane sjølv avgjere kvar intervju skulle finne stad. Alternativa dei fekk var heime hos meg, heime hos seg sjølve eller på Institutt for Spesialpedagogikk. Alle fem familiane valte å la seg intervju heime hos seg sjølve. Under intervju nytta eg bandopptakar, noko eg informerte alle informantane om i forkant av intervjuet. Ingen av informantane hadde nokon innvendingar mot å bli tatt opp på band. Dalen (2004) anbefalar sterkt at ein brukar bandopptakar ved gjennomføring av kvalitative intervju. Grunnen til dette er viktigheita av å ta vare på informantane sine eigne uttalelsar. Det er imidlertid ein føresetnad at intervjuaren beherskar utstyret og er trygg på korleis ho/han formidlar at det er ynskjeleg å ta intervjuet opp på band (ibid.).

Intervjua varte om lag ein time. Dei fleste intervjuja føregjekk på kveldstid, og gjerne etter at barna var lagt. Eg intervjuja foreldra etter tur. Eg opplevde at emna og spørsmåla i intervjuguiden engasjerte informantane, og dei hadde alle mykje å formidle. Etter kvart som eg fekk intervjuguiden meir ”under huden” var det lettare å frigjere seg litt meir frå den. Ein god atmosfære prega alle intervjuja, og eg var forsiktig med å avbryte informantane sjølv om dei til tider snakka seg vekk ifrå emnet. Utgangspunktet for samtalen var spørsmåla i intervjuguiden. Eg haldt meg lyttande til informantanes utsegn og refleksjonar, og kom med avklarande spørsmål eller oppfylgningsspørsmål undervegs. Fleire gongar ba eg informantane om å utdjupe svara sine nærare dersom dei kom inn på emne som var særskild viktig for meg å få god informasjon om.

Grunnen til at eg valte å intervju foreldra kvar for seg var for å kunne sjå på kjønnsroller. Det er grunn til å tru at det er forskjellar i korleis menn og kvinner opplever det å delta på eit adopsjonsførebuande kurs. Eg ynskte å få innsikt i foreldras individuelle syn på deira oppleving av å delta på kurs, og intervjuja difor foreldra etter tur. Eg opplevde det eg ynskte, at foreldra svara noko forskjellig frå kvarandre, og eg vart overvelda over deira openheit og evne til å reflektere og dele av seg med sine tankar og erfaringar. Dei slapp meg inn i si livsverd. Kvaliteten på det originale intervjuet er av avgjerande betydning for kvaliteten på den seinare analysinga, verifiseringa og rapporteringa av intervjuet (Kvale, 1997).

Kvale (1997) hevdar at intervjuaren sjølv er forskingsinstrumentet. Ein må ha ein viss erfaring for å bli ein god intervjuar. Det viktigaste er å ha evna til å lytte og til å kunne vise ein genuin interesse for det informanten fortel (Dalen, 2004). Sjølv har eg lite erfaring frå intervju. Eg har tidlegare føretatt nokre mindre intervju i forbindelse med bacheloroppgåva. Sjølv om eg har lite erfaring i intervjusituasjonar opplevde eg at informantane kjente tillit til meg, og me hadde ei felles forståing av det dei fortalde om. I forkant av intervjuja hadde eg i ganske lang tid fordjupa meg i faglitteratur, både adopsjonslitteratur og metodelitteratur. Denne kunnskapen opplevde eg at kom godt med i intervjusituasjonen. Kvale (1997) og Dalen (2004) understrekar viktigheita av at intervjuaren bør ha lest seg opp på emnet ein skal undersøke.

Komplikasjonar er noko som kan førekoma i alle fasar av undersøkinga. Eg opplevde ein vanskelegskap som hadde innverknad på undersøkinga som heilskap. På grunn av sjukdom hjå Bufdir, vart breva mine sendt ut ei stund seinare enn eg hadde planlagt. Dette førte til at adoptivforeldra ikkje mottok breva mine før i slutten av februar. Nokre av informantane svarte også veldig seint, noko som gjorde at eg blei liggande etter tidsskjemaet mitt når det gjaldt å bli ferdig med intervju. I slutten av mars hadde eg gjennomført alle intervju, noko som gjorde at eg fekk mindre tid til analysen av datamaterialet, enn eg hadde planlagt.

4.2.3 Transkribering

Når ein nyttar bandopptakar må svara bli overført til tekst, altså transkriberast. Dei utsegna som ein så har transkribert, kan skildrast som data (Lund & Haugen, 2006). Etter å ha gjennomført alle intervju hadde eg om lag ti timar lydopptak som skulle skrivast i tekst. Transkriberinga gjorde eg fortløpande etter kvart intervju. Gjennom transkriberinga fekk eg moglegheita til å oppleve intervjuet på nytt, og eg kunne gå meir i dybden på kvart intervju. Eg la vekt på å vere grundig i transkriberinga av lydopptaka ved å skrive intervju av ordrett, og å ta med alle detaljar i form av tenkepausar, latter og liknande. Transkriberinga var ein tidkrevjande, men nyttig prosess. Eg opplevde at tolkingsprosessen allereie vart til under transkriberinga, då det gav meg idear til korleis eg skulle kategorisere materialet. Når intervju blir transkribert frå munnleg til skriftleg form, blir intervjusamtalane strukturert til å vere betre eigna for analyse (Kvale, 1997).

4.3 Analyse og bearbeiding av datamaterialet

Marshall og Rossman (1995) skildrar dataanalysen som prosessen der ein skapar orden, struktur og meining i dei innsamla data. Etter å ha transkribert og skrive ut dei ti intervju, satt eg att med store mengder datamateriale som eg skulle bearbeide og analysere. Noko av råkodinga låg til grunn allereie i intervjuguiden, men det var likevel nødvendig å nytte god tid på å bearbeide og kode datamaterialet. På grunnlag av undersøkingas formål og emneområde,

avgjer ein kva analysemetode som er best eigna for intervju. Analyse handlar hovudsakleg om å finne samanhengar og relasjonar innanfor datamaterialet (Kvale, 1997; Vedeler, 2000).

4.3.1 Grounded Theory

I denne undersøkinga har eg valt å nytte meg av Grounded Theory som utgangspunkt for analyse og bearbeiding av dei innsamla data. Eg har ikkje fylgt teorien slavisk, men nytta nokre av trinna. I 1960-åra utvikla dei to sosiologane Glaser og Strauss (1967) metoden Grounded Theory, ein systematisk framgangsmåte til utvikling av teoriar. Teorien som vert utvikla skal ta utgangspunkt i det empiriske datamaterialet, og er på denne måten ”grounded” i data (Dalen, 2004). Grounded Theory blir av Corbin og Strauss (1998, s.12) skildra som: *”Theory that was derived from data, systematically gathered and analyzed through the research process”*. Grounded Theory kan skildrast som ein empirisk begrunna teori. Føremålet og kjerna i Grounded Theory er altså å oppdage eller utlede ein teori. *”Grounded Theory comes from data, but does not describe the data from which it emerges”* (Glaser, 2001, s.4). I Grounded Theory vil datainnsamling, analyse og utvikling av teori vere nært knytt til kvarandre (Corbin & Strauss, 1998).

I høve denne undersøkinga betyr ein Grounded Theory – tilnærming at det er informantanes eigne oppfattingar og perspektiv som vil danne utgangspunktet for analysen. Teori omkring sentrale fenomen i det empiriske materialet blir utvikla gjennom ein nærare definert kodingsprosess. Dalen (2004) hevdar at eit grunnleggjande trekk ved Grounded Theory er at utvikling av analytiske omgrep og teoriar skal bli utleda frå det empiriske datamaterialet gjennom induksjon. Denne utviklinga skjer gjennom ein kodingsprosess. Koding er eit vesentleg trekk av teorien, og det er utvikla fleire nivå i kodingsprosessen. Strauss og Corbin (1990, s.57) definerar koding slik: *“Coding represents the operations by which data are broken down, conceptualized, and put back together in new ways. It is the central process by which theories are built from data”*.

Forskaren må gå gjennom dataa systematisk for å setje merkelapp på kva dei handlar om. Vidare må ho/han leite etter meir abstrakte kategoriar som kan bidra til å samle dataa på nye måtar. Føremålet er å finne kategoriar som er meir eigna, og som gir moglegheita for å forstå innhaldet på eit meir fortolkande og teoretisk nivå. Som nemnt føregår kodingsprosessen gjennom fleire nivå. Strauss og Corbin (1998) nyttar fylgjande tre kodingsnivå for analyse av datamateriale i Grounded Theory: open, aksial og selektiv koding. Eg vil i det fyljande kome nærare inn på dei tre nivåa i kodingsprosessen.

Open koding er ein form for råkoding der hensikta hovudsakleg er å identifisere omgrep, som igjen kan inngå i kategoriar (Dalen, 2004). Strauss og Corbin (1990) skildrar open koding slik: “*the process of breaking down, examining, comparing, conceptualizing, and categorizing data*” (s. 61). Ein er i denne analysefasen oppteken av å samanlikne informantanes ord og utsegn for å finne fram til både likskapar og ulikskapar.

Aksial koding passar særskild godt til å belyse ein hending eller ein handlingssekvens. I aksial koding blir situasjonen eller konteksten handlinga finn stad innanfor skildra; forhold som utløyser handlinga, konkrete reaksjonar i situasjonen, og til slutt konsekvensar av desse (Dalen, 2004). Ifylgje Strauss og Corbin (1990) kan aksial koding skildrast slik: “*a set of procedures whereby data are put back together in new ways after open coding, by making connections between categories*” (s. 96). Dette blir gjort ved at ein nyttar seg av eit kodingsparadigme som består av vilkår, kontekst, handlingar og konsekvensar (ibid.).

I den siste analysefasen, *selektiv koding*, søker forskaren å utvikle teoretiske omgrep og modellar for forståinga av det aktuelle fenomenet. Selektiv koding er; “*the process of selecting the core category, systematically relating it to other categories, validating those relationships, and filling in categories that need further refinement and development*” (Strauss & Corbin, 1990, s.116). Målet er å samle alle trådane i ein overordna forståing av det som står fram som det mest sentrale i høve det fenomenet som blir studert (Dalen, 2004).

Sentralt i Grounded Theory er det som vert kalla teoretisk sensitivitet. Teoretisk sensitivitet er noko ein må føreta seg gjennom heile analysen. Når ein som forskar skal analysere datamaterialet vil ein på førehand ha med seg fordommar, tankemønster, antakingar og tillært kunnskap i form av opplevingar eller fordjuping av emnet. Dette kan føre til at ein ikkje ser kva som er signifikant i datamaterialet og kan hindre at ein går frå eit deskriptivt nivå til eit teoretisk nivå i analysen (Strauss & Corbin, 1990). Strauss og Corbin (1990) hevdar det er fleire teknikkar ein kan nytte for å førebyggje eller rette opp i desse problema. Dei listar mellom anna opp:

the use of questioning; analysis of a single word, phrase, or sentence; the flip-flop procedure; the making of comparisons, both close-in and far-out; and waving the red flag. All it takes is practice, the more the better, and creative imagination (s. 95).

4.3.2 Analyseprosessen

Etter at eg hadde transkribert intervjuet skulle dei store mengdene av datamaterialet bearbeidast og analyserast. Analyse av data handlar om at ein kategoriserar det innsamla datamaterialet, med sikte på å skildre kva ein har funne. Ein bearbeidar dataa for å skape oversikt i datamassen. All dataanalyse inneheld på ein eller annan måte klassifikasjon eller samanlikning. All analyse inneheld også forenkling (Halvorsen, 1994).

Eg har erfart at arbeidet med analysen av kvalitative data både er ein tidkrevjande og omstendelig prosess. Dette heng, ifylgje Halvorsen (1994), saman med at kvalitative data føreligg i form av ustrukturert informasjon. Noko av råkodinga låg til grunn allereie i intervjuguiden, men eg måtte likevel vere nøye, og setje av god tid til bearbeiding og koding av dataa. Eg vart undervegs godt kjend med dataa, og det gav meg fleire val i høve fokus og retning. Fleire interessante emne kom til syne i analyseprosessen, til dømes adopsjonsførebuande kurs sin betyding for parforholdet. Det er informantane sine eigne utsegn som danner grunnlaget for analysen (Kvale, 1997). Gjennom koding og tolking har eg søkt å finne heilskapar og interessante samanhengar i datamaterialet.

I analysearbeidet nytta eg meg av det Kvale (1997) kallar meiningskategorisering. Meiningskategorisering handlar om at intervjuet blir koda i kategoriar. Kategoriane kan bli utvikla på førehand, eller dei kan oppstå under analysinga. Dei kan oppstå ut i frå ein teori eller eit fagspråk, eller ein kan ta dei direkte frå informantens eige ordforråd (ibid.). I mitt tilfelle oppstod kategoriane gjennom utarbeidinga av intervjuguiden og i sjølve analyseprosessen. I arbeidet med analysen dukka det opp fleire interessante emne og kategoriar. Kategoriane eg kom fram til inneheldt også ei rekke underkategoriar. Til slutt var det fylgjande hovudkategoriar som peikte seg ut:

- Komande adoptivforeldre
- Adoptivbarnet – viktige ting å vere bevisst på
- Livet som adoptivfamilie

Kvart intervju vart koda gjennom dei tre kategoriar med underkategoriar som hadde oppstått.

4.3.3 Validitet og reliabilitet i kvalitativ metode

Eit mål i undersøkinga er at metoden ein har nytta skal gi gyldig og truverdig kunnskap. Dette betyr at krava til validitet og reliabilitet må bli oppfylt. Validitet blir vanlegvis definert som ein uttalelse sin sannleik og riktighet, og handlar om relevans og gyldigheit (Kvale, 1997). Validitet har å gjere med kva grad ein metode undersøker det den er meint å undersøke. Reliabilitet har med forskingsfunnas konsistens å gjere. Reliabilitet står for pålitelegheit, og inneber å utføre målingar korrekt og angi eventuelle feilmargar. Kvale (1997) hevdar at vurdering av validitet og reliabilitet bør finne stad gjennom heile forskingsprosessen.

Validitet har nær samanheng til tolkinga av datamaterialet. Det omhandlar mellom anna gyldigheita av dei tolkingar forskaren gjer seg. Ifylgje Kvale (1997) omhandlar validitet at forskaren undersøker det som ho eller han ynskjer å vite noko om. Dette inneber at ein stiller spørsmål om det ein ynskjer svar på. Når eg har vurdert framtrekande funn i undersøkinga,

har eg søkt dei funna som kan gi svar på mi problemstilling, men funna er også sett i samanheng med det informantane har trekt fram som viktig. Det var av betydning for meg å nytte dei emna som vart sterkt vektlagt og meddrivande av informantane, til dømes kategorien som omhandlar adoptivbarnet og tilknytning. I høve gyldigheita av mine tolkingar, er det ein grunnleggande faktor at informanten kan kjenne seg igjen i materialet, og at materialet som er samla inn kan gi svar på den problemstillinga eg har valt. Truverdigheita heng i stor grad saman med om resultatet av oppgåva kan kjennast igjen av informantane.

I metode - kapitlet har eg søkt å skildre framgangsmåten som eg har nytta under arbeidet med mi masteroppgåve. Eg har gjort greie for vala som eg har tatt undervegs i prosessen, dette for at framgangsmåten skal vere klar og tydeleg. Eg har gjort greie for informantutvalet mitt, måten eg har gjennomført intervjuet på, og fundamentet for analyse og bearbeiding av datamaterialet. Reliabilitet inneber også måten intervjuaren opptre på, då denne kan påverke resultata gjennom heile forskingsprosessen (Kvale, 1997). Eit døme kan vere det å stille leiande spørsmål som kan påverke svara informantane gir. Det er ein føresetnad å gjere greie for undersøkingas reliabilitet gjennom dokumentasjon og skildring av forskingsprosessen. Dette har eg gjort i tidlegare kapittel. Eg har gjennom å nytte bandopptakar i undersøkinga bidrege til å styrke empirien ved at ingen informasjon går tapt.

I kvalitative undersøkingar er utvalet ofte lite og ein søker eit utval som kan gjenspegle ein variasjon i det fenomenet som blir studert (Dalen, 2004). I denne undersøkinga ser eg på nyttigheita av adopsjonsførebuande kurs for komande adoptivforeldre. Ulikskap i opplevinga kvinner og menn har hatt av å delta på kurset kan vere ein variasjon i dette fenomenet. I mitt prosjekt har det difor vore viktig for meg å ha eit utval som inneheld både kvinner og menn, dette for å også kunne sjå på kjønnsroller.

4.3.4 Etske omsyn

Etske omsyn høyrer ikkje til nokon enkelt del av undersøkinga, men må finne stad gjennom heile undersøkinga (Kvale, 1997). Dalen (2004) påpeiker at Noreg er eit lite land der grupper

eller enkeltpersonar lett kan identifiserast. Adoptivforeldre til utanlandsadopterte barn er ei marginal gruppe og faren for at informantane gir for mye informasjon, slik at dei kan bli gjenkjend, er tilstades. Eg har i denne oppgåva søkt å finne ein balanse, der eg tar med mest mogleg av det informantene har delt av seg med, men likevel held informantanes identitet anonym. Eg har i denne oppgåva sikra konfidensialitet og anonymitet for å unngå at det er moglegheit å gjenkjenne kven som har delteke i undersøkinga. Alle namn som førekjem i presentasjonen av datamaterialet vil difor bestå av tal, til dømes Mor 1, og alle adoptivbarna som blir omtalt vil bli presentert i termen barnet eller adoptivbarnet.

Alle informantane fekk, i samsvar med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitskap (NESH, 2006), i forkant av intervjuet tilsendt eit informasjonsbrev med grundig informasjon både om føremålet og bakgrunnen for prosjektet. På grunnlag av dette brevet kunne dei gi tilbakemelding på om dei ynskte å delta i undersøkinga. Alle informantane vart informert om moglegheita til, å på eit kva som helst tidspunkt i undersøkinga, trekke seg frå undersøkinga. Det vart søkt Datatilsynet om behandling av personopplysningar.

Adopsjon er eit forskningsemne som i stor grad kan røre ved det private og personlege. Eg har i mitt prosjekt hatt eit fokus mot eit mindre sensitivt tema innanfor adopsjon, nemleg adopsjonsførebuande kurs. Dette betyr at eg har kunna styrt unna spørsmål av den mest følsame og sårbare art. Eit døme på eit slikt personleg spørsmål er årsaka til adopsjon. Eg har likevel søkt å nærme meg emnet med respekt og kjenslevarskap overfor deltakarane i undersøkinga.

5 Presentasjon av datamaterialet

I dette kapitlet vil funna i datamaterialet bli presentert, og det vil bli knytt teori til funna der det er naturleg. Dette blir gjort for å skape flyt i presentasjonen. Hovudfunna vil bli presentert og drøfta i eit eige kapittel til slutt. Målet med mine intervju var å få fram informantanes oppleving av å delta på adopsjonsførebuande kurs og kva nytte det har hatt for dei. Nokre emne har skild seg ut som særskild betydingsfulle i informantanes liv.

Eg har tatt utgangspunkt i ein Grounded Theory – tilnærming. Dette vil seie at teorien spring ut frå datamaterialet. Teorien er på denne måten ”grounded” i datamaterialet. Funna representerar ein heilskap, og tar utgangspunkt i det som har vore meiningssskapande for informantane.

Allereie ved utarbeidinga av intervjuguiden starta kategoriseringa. Intervjuguiden var delt inn i emne med høvesvis opne spørsmål. Gjennom kodingsprosessen vaks det fram tre hovudemne som eg ville dele materialet inn i. Dei tre hovudemna peika seg ut ved at dette er emne som viser noko av det særeigne ved det å skulle førebu seg til å bli adoptivforeldre, og deira oppleving av adopsjonsførebuande kurs. Eg har valt å kalle emna:

- Komande adoptivforeldre
- Adoptivbarnet – viktige ting å vere bevisst på
- Livet som adoptivfamilie

Eg har valt å gi foreldras eigne utsegn god plass i presentasjonen av materialet, og deira stemmer vil kome til uttrykk gjennom sitat. Eit fleirtal av foreldras utsegn er så innhaldsrike og utfyllande at dei kan tale for seg sjølv. Der kor det er sterkt samsvar mellom informantanes svar og meiningar vil dei mest reflekterte og innsiktsfulle svara bli nytta. For å framheve det individuelle og spesielle i informantanes svar, vil dei enkeltståandes utsegn bli vist.

I det fylgjande vil informantanes svar med ulike utsegn omkring dei tre emna eg har valt å fokusere på, bli presentert.

5.1 Komande adoptivforeldre

Denne kategorien handlar om tida før ein blir adoptivforeldre, og korleis ein best mogleg kan førebu seg på den tida ein har i vente, før ein får henta heim adoptivbarnet. Førebuing handlar mellom anna om å vere bevisst på situasjonar som kan oppstå, tilrettelegging og det å tileigne seg kunnskap på området. Emna innanfor denne kategorien er viktig å få belyst for å vise at det som skjer i forkant av ein adopsjon er av betydning for barnets fyrste tid i familien, men også vidare i oppveksten. Eg ynskjer også å få fram kva informantane meiner ein bør vere førebudd på før ein blir adoptivforeldre, og korleis dei sjølve førebudde seg best mogleg. Alle informantane i denne undersøkinga har delteke på adopsjonsførebuande kurs i regi av Bufdir., og eg vil belyse kvifor deltakarane valte å delta på kurs, og mellom anna korleis dei opplevde å bli opplyst om kurset. Forventingar til kurset ligg også inne i denne kategorien for å få fram korleis informantane hadde førestilt seg at eit adopsjonsførebuande kurs skulle vere.

5.1.1 Ein førebuande fase

Adopsjonsførebuande kurs er ein del av førebuinga til det å bli adoptivforeldre som det offentlege skipar til. Ein annan del av førebuingssfasen er det som søkarane gjer på eigen hand, mellom anna å fordjupe seg i litteratur på emnet. Gjennom intervjuar med dei ti informantane ba eg dei reflektere over korleis ein kan førebu seg på det å skulle adoptere eit barn frå eit anna land. Mange av informantane understreka viktigheita av å snakke med andre i same situasjon, slik sitatet under er eit eksempel på.

Mor 4: Prate med andre som har adoptert som da eventuelt er i ventefasen, at man prater med folk som er i samme situasjon.

Val av land er ofte det fyrste adoptivsøkarar må ta stilling til. Eit par i undersøkinga hadde reist rundt i Sør-Amerika og på denne måten blitt kjend med kulturen og menneska der. Dette paret bestemte seg tidleg for kva land dei ville adoptere frå då dei hadde erfaringar frå denne delen av verda. I sitatet under fortel mora i parforholdet om dette.

Mor 3: Vi har vært og reist en del i Sør-Amerika og det gjorde også noe med motivasjonen og lysten... Vi hadde sett folkene og luktet luktene og... Så det var også en veldig sånn god opplevelse å ha reist og sett og møtt folk. Og det involverer jo følelsene på en annen måte enn liksom det tekniske at "nå sender vi en søknad..."

Det same ekteparet reiste også på språkskule for å lære seg spansk som ein del av førebuinga til å bli adoptivforeldre. Dette for å kunne kommunisere betre på hentereisa, og med barnet den fyrste tida i familien. Dei opplevde at barnet kjende ein tryggleik ved å høyre lydar som det kjente igjen.

Å tileigne seg kunnskap i form av å lese relevant litteratur er felles for dei fleste informantane. Mange av informantane har satt seg inn i adopsjonsverda ved å lese, men det blir framheva at mykje av litteraturen er svært problemfokuserert. Ei mor hadde lese ei bok i førebuiingsfasen som hadde gjort sterkt inntrykk på ho. Denne boka er blitt skrive av ein mann, Geir Follevåg (2002), som sjølv er adoptert. Follevåg (2002) fokuserar, i likskap med andre forfattarar som mellom anna Ramm (2007), på at eigenskapar ved adoptivbarnet ikkje kan skuldast eine og aleine det at barnet er adoptert. Informantens sitat under illustrerar dette.

Mor 5: Det var en bok som hette adoptert identitet som kom ut for noen år siden, som er om en som var adoptert som på en måte skrev, det var jo ikke hans historie egentlig, men han behandlet litt det temaet adopsjon, selvfølgelig med bakgrunn i sin egen opplevelse av det. Og hans fokus var vel veldig mye på at man egentlig ikke burde forberede seg alt for mye, fordi at, eller det er kanskje litt feil å si, men i hvert fall at man må ikke når man da adopterer et barn, så må man passe på å ikke overfokusere på at barnet er adoptert, men egentlig se det som et individ og at ikke alle, det vil jo alltid være utfordringer da, men at ikke alle de utfordringene kan relateres tilbake til bakgrunnen da og det at barnet er adoptert. Og det var nok også en problemstilling som vi tenkte gjennom.

Denne mora og hennar ektefelle hadde eit eigenfødd barn frå før av. Dei hevdar at det er mange likskapstrekk mellom biologiske barn og adoptivbarn, og hevdar difor at den største forskjellen blei å gå frå eitt barn til to barn. Dei seier likevel at tematikken rundt tilknytning var viktig å ha kunnskap om, og vere førebudd på. Eg vil koma tilbake til betydinga av tilknytning i neste kategori. Andre understreka viktigheten av å vere ferdig med sorgprosessen kring barnløyse, som utsegnen under illustrerar godt.

Mor 4: At man kanskje er ferdig med de prosessene som man går i gjennom hvis det er det at man ikke får barn på egenhånd, og at man på en måte er ferdig med den bearbeidelsen hvis man har hatt en sorg i forbindelse med det. Det skal ikke være noe substitutt for å si det sånn.

Denne mora hevdar også at det å adoptere ikkje skal vere noko erstatning for det å få egne barn. Ho seier vidare at ho ynskjer at det skal vere eit likeverdig forhold mellom adoptivforeldre og adoptivbarna, der begge partar er heldige.

5.1.2 Motivasjon for å delta på adopsjonsførebuande kurs

Alle foreldra eg intervjuar hadde delteke på adopsjonsførebuande kurs i regi av Bufdir, då dette var eit av mine utvalskriterium. Kor i prosessen dei var når dei deltok på kurset var veldig forskjellig frå par til par. Nokon var så tidleg i prosessen at dei framleis haldt på med prøverørsforsøk, medan nokre var like før hentereisa. Det var særdeles delte meiningar om når i prosessen det var mest ideelt å gjennomføre kurset. Dette var eit emne som vart kritisert litt, då mange av informantane meinte det var store variasjonar i kor langt dei ulike deltakarane på kurset var kome i prosessen. Fleire meinte at dersom dei hadde vore på nokolunde same stad i adopsjonsprosessen vil dei bli ei meir einskapleg gruppe, noko som også ville gjere det lettare for leiarane å formidle kunnskapen. Denne tematikken vil eg kome nærare inn på i drøftingsdelen.

Motivasjonen for å delta på adopsjonsførebuande kurs var noko ulik, men eit fellestrekk var at dei fleste ynskte å møte likesinna, altså andre i same situasjon, slik dette utsegnen illustrerar:

Mor 3: Jeg tror en av hovedgrunnene var det med nettverk, knytte, møte noen andre som også ventet og som skulle adoptere.

Eit anna fellestrekk blant informantane var at dei ynskte å få meir kunnskap om adopsjon. For dei fleste av informantane var ynsket om å vere mest mulig førebudd til det å bli adoptivforeldre, motivasjonen for å delta, slik sitatet under visar.

Mor 4: Det var for å få kunnskap om adopsjon, for å bli mentalt forberedt og å få mer kunnskap om hva det innebærer og hva man må legge vekt på for at man skal kunne bli bedre foreldre da i en sånn situasjon.

Ei mor trekk fram moglege utfordringar ved adoptivbarnet som ein faktor som spela inn på valet om å delta på kurs. Mange adoptivbarn har hatt ein traumatisk start i livet. Forsking har vist at det å vere utanlandsadoptert kan medføre nokre spesielle utfordringar både for den adopterte sjølv og for familien (Sætersdal & Dalen, 1999). Mora i sitatet under ville gjerne vere budd på utfordringar som kan kome, og valte difor å delta på adopsjonsførebuande kurs.

Mor 5: Det var jo helt bevisst at vi ønsket å gjøre det. Og det var jo med tanke på at det kan være helt særskilte utfordringer som man møter på som adoptivforeldre.

Eg vil koma nærare inn på moglege utfordringar ved adoptivbarnet i neste kategori.

For ei mor var det viktig å delta på kurs i forhold til det å bli godkjend av Bufetat. Ho hadde ei antaking om at deltaking på kurset hadde betydning for godkjenninga av ho og ektefellen hennar, slik utsegnet nedanfor visar.

Mor 1: Først og fremst fordi at vi ville sikre oss så langt det lot seg gjøre å bli godkjent, da tenkte jeg hvis det er det her som skal være vektskåla, ikke sant, hvis det er et eller annet som gjør at Bufetat sitter og sier ”nja vet ikke helt, kanskje vi burde utreda de mer, er det ting vi er usikre på her”, ville vi hvert fall vise at vi var interesserte i å lære så mye som mulig om det å være adoptivforeldre i forhold til tildelingen da.

Dette utsegnet illustrerer ei antaking om at denne mora har nokre normative kodar om kva som vert forventa av ho. Desse forventningane prøver ho å oppfylle ved å gjere det som kjennest nødvendig i den samanheng. No skal det seiast at denne informanten og hennar ektefelle var under utredning i kommunen i den tidsperioden dei fekk tilbod om å delta på kurs, og var nok ekstra nervøse på grunn av akkurat det å bli godkjend. Dei vart godkjende rett før 2. kurshelg. Informanten understrekar likevel at det ikkje berre var for å tilfredsstille utredaren i kommunen at ho valte å delta på kurs, slik fylgjande utsegn visar.

Mor 1: Og så er det jo et fantastisk tilbud, det og så kunne reise bort to helger på rad med dekke av kost og losji og ha treretters middag og sånt noe, så det er jo på en måte luksus i hverdagen å kunne gjøre det på statens regning, holdt jeg på å si.. og som sagt også treffe likesinna, som har det samme fokuset som deg, og kanskje for mannen min og jeg også, for i dagliglivet og i hverdagen er det ikke så lett å sette seg ned og liksom, "du skal vi prate litt om dette her som ligger foran oss?"...

Dette utsegnet visar at også ho, i likskap med dei andre informantane, deltek på kurset for å mellom anna møte andre i same situasjon. Denne mora nemner også parforholdet som ein grunn til å delta på kurs. Viktigheita av å kunne setje av ei helg ilag med ektefellen til eit slikt kurs, blir også understreka av andre informantar. Det er helst kvinnene som ser betydinga av at kurset kan vere nyttig for parforholdet som heilskap. Eg vil kome nærare inn på denne tematikken seinare.

5.1.3 Forventningar

Fleire av informantane gir uttrykk for at dei ikkje hadde dei heilt store forventningane til det adopsjonsførebuande kurset, men at dei var relativt opne. Adopsjonsførebuande kurs er, som tidlegare nemnt, lagt opp på ein slik måte at deltakarane ikkje får noko særleg informasjon om innhaldet og framgangsmåten på førehand. Grunnen til det er fordi kurset er prosessorientert, noko som inneber at deltakarane vert utfordra på ulike område. Det kan difor føre til at deltakarane ikkje har dei heilt klare og store forventningane, slik som utsegnet under illustrerer:

Far 4: Litt så som så faktisk, ja.. Men det er jo bare sånn det er. Man er jo på utrolig mye kurs med jobb overalt og sånn, og det er jo veldig ofte mye pjatt og litt lite substans da, så jeg så vel for meg at det fort kunne bli litt mange selvfølgheter, nettopp fordi man har prata med flere vennepar som har barn, og liksom hvilke problemer er det egentlig der? Men vi var jo på en måte åpne og ikke noe negativt i forkant heller, men hadde liksom ikke noe sånn veldig, hadde ikke noe sånn sinnssvakt stor tro på at dette skulle være noe veldig bra heller, nei...

Sjølv om dei fleste ikkje hadde nokre spesifikke forventningar til kurssets innhald, er det likevel eit fellestrekk som går igjen, nemleg det å møte likesinna. Adopsjonsførebuande kurs handlar i stor grad om å skape ein felles arena der ein førebur komande adoptivforeldre, og der dei får dele erfaringar med andre i same situasjon. Nedanfor fylgjer to utsegn som illustrerer forventninga om å møte likesinna:

Far 2: Jeg hadde forventninger om å bli kjent med andre folk som var i samme situasjon som oss, og få vite litt om det som måtte være av spesielle problemstillinger rundt det å adoptere i forhold til å bli vanlige foreldre, hvis det er noe som heter vanlige foreldre.

Far 3: Jeg var veldig spent for jeg trodde det var mye prat og mye sitte i sirkel og kaste ball til hverandre. Så jeg hadde vel ikke så store forventninger egentlig, annet enn å treffe andre folk da.

Adopsjonsførebuande kurs skal vere eit gratis og landsdekkande tilbod til alle fyrstegongsadoptantar. Kursa vert tilbydt både til par og einslege. Det er kvart år fleire søkarar som ikkje kjem med på kurs, og også mange som ikkje får informasjon om at det blir haldt kurs (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a). På spørsmål om korleis informantane fekk kjennskap til kurset svara nokre at dei hadde funne informasjon om det på internett, andre hevdar dei hadde blitt opplyst om det via adopsjonsforeininga. Ein annan informant hadde fått informasjon om kurset gjennom den som utreda dei i høve sosialrapporten, slik sitatet under visar.

Far 1: Jeg tror ikke vi hadde tenkt på det selv, så det var hun fra barnevernet som satt oss på den ideen om at det kunne være lurt, og at hun allerede da sa at antakeligvis så

blir det her obligatorisk i framtida, og det er en grunn til at det har vært holdt regelmessig kurs siden 2006.

Kontakten med kurssekretariatet i forkant av det adopsjonsførebuande kurset blei av dei fleste skildra som knirkefri. Dette svaret frå ei mor illustrerar korleis samtlege av informantane opplevde kontakten med kurssekretariatet i forkant av kurset:

Mor 4: Veldig sånn effektiv og kort og grei. Alt foregikk på mail og vi fikk den informasjonen vi trengte om tid og sted og kursprogram og sånne ting, så det var ja, sånn som man på en måte forventer fra offentlige instanser. Ikke noe sånn personlige og private henvendelser og sånne ting, men mer sånn ryddig og greit.

Felles for dei fleste para var at det var kvinnene i forholdet som hadde kontakta, og hatt kontakt med kurssekretariatet i forkant av kurset.

5.1.4 Målsetjing med kurset

Adopsjonsførebuande kurs sin målsetjing handlar om å førebu komande adoptivforeldre om kva det vil seie å adoptere eit barn. På denne måten kan dei stå betre rusta til å ta imot barnet og møte dei utfordringar som vil kunne oppstå (Bufdir, 2009). Informantane har ein noko ulik oppfatting av kva kursets målsetjing er, men dei aller fleste har fått tak i hovudessensen, som vist i sitata under.

Mor 2: At vi blir bedre rusta til å ta imot disse barna og gi dem et bedre hjem.

Mor 4: Forberede foreldre mentalt. Gjøre de modne for hva det innebærer å adoptere, få de til å gå i tenkeboksen på hvilke tankeprosesser som på en måte skal være unnagjort. Rett og slett bli litt mer kjent med seg selv og sitt eget følelsesliv.

Ikkje alle uttrykker det like sterkt, men fleire av informantane seier noko om at målsetjinga med kurset er å førebu foreldra på problem og utfordringar som kan oppstå. Nokre av

informantane opplever at dette føltes som ein skremselspropaganda for å sile ut dei deltakarane som ikkje var heilt klare for å adoptere endå. To av para i undersøkinga fortel om at under deira deltaking på kurset var det eit par som hadde trekt seg ut halvvegs i kurset. Dette var i midlertid eit par som var kome langt i adopsjonsprosessen og som brukte kurset til å fylle ventetida med. Om dei to para i undersøkinga mi har delteke på kurs samtidig vitast ikkje.

5.2 Adoptivbarnet - viktige ting å vere bevisst på

Som komande adoptivforeldre er det mykje ein bør vere førebudd på. Dei ulike emna blir grundig gjennomgått på det adopsjonsførebuande kurset, for på denne måten å utruste deltakarane på livet som adoptivforeldre. Barn som er adoptert frå utlandet som kjem til Noreg har med seg mykje i bagasjen når dei kjem. Dei fleste av desse barna har blitt fødd og levd sine fyrste leveår under vanskelege forhold. Alle har dei opplevd eit tap av nære omsorgspersonar og dei kan vere sterkt depriverte. Forholda på barneheimane eller institusjonane er ofte dårlege (Sætersdal & Dalen, 1999). Denne kategorien omfattar adoptivbarnets bakgrunn, moglege utfordringar, og korleis informantane opplevde å bli informert om denne problematikken gjennom adopsjonsførebuande kurs. Eit anna viktig emne i dette kapitlet er tilknytning. Tilknytningstematikken som blei formidla på kurset har blitt opplevd som ein openbaring til ny kunnskap for dei aller fleste informantane i denne undersøkinga.

5.2.1 Barnets bakgrunn

Det er viktig å vere førebudd på at barnet har ein bakgrunn og kan difor ha med seg ein ryggsekk med vonde opplevingar. Dette er barn som er fødd med eit vanskeleg utgangspunkt og vonde erfaringar (Andersen, 2005). Teorien seier, som vist tidlegare, noko om at mange utanlandsadopterte barn er fødd med ein høgrisikobakgrunn (Braarud, 2009). I dette ligg det at dei fleste adoptivbarn har vakse opp under dårlege leveforhold med mangel på tilfredsstilling av grunnleggjande behov. Informantane i undersøkinga framheva det å ha kunnskap kring barnets bakgrunn som svært viktig då dei skulle verte adoptivforeldre:

Far 1: Å være forberedt på hvilken bakgrunn barnet kan ha, med tanke på... spør hvor gammelt barnet er, men hvilken opplevelse det har hatt. At de kan reagere veldig spesielt. Og det er jo ingen som vet før man får barnet i hus hvordan barnet reagerer.

Mor 2: Man må ta hensyn til bakgrunnen som barnet har og at barnet allerede har opplevd et brudd. Og at barnet har en forhistorie og at det ikke er et nyfødt barn man sånn sett får, men et barn som har levd litt...

På det adopsjonsførebuande kurset blir det snakka mykje om barnets bakgrunn. Barnet har ein historie på same måte som foreldre har ein historie, men barnets historie er som regel ukjend. Og barnets historie vil også ofte vere prega av tap og sorg. Opphavslanda og samarbeidspartnarane har ulike tradisjon for korleis dei tar hand om barn som ikkje kan bu hos sin biologiske familie. Dei fleste av desse barna har tilbrakt si fyrste levetid på barneheim, og nokre har i tillegg også budd i fosterheim, og kanskje tilbrakt tid på sjukehus. Blant adoptivbarna er det mange ulike erfaringar, som alle har satt sine spor hos dei (Andersen, 2005). Adopsjonsførebuande kurs har hos samtlege informantar bidrege til at dei er meir medvitne om at dei må ta omsyn til adoptivbarnets tidlegare opplevingar og erfaringar. Etter endt kurs opplevde informantane å vere meir bevisst barnets bakgrunn. Utsegna under illustrerar dette.

Mor 5: Det manifesterer seg jo litt i hodet om man da relaterer til barnet syns jeg, men det er klart at de ulike bakgrunnene og hva det har å si for atferd og måten barnet reagerer på og sånn, det er klart at det... Man får en større bevissthet rundt det, det syns jeg absolutt.

Mor 4: Jeg er absolutt mer bevisst barnets bakgrunn. Men det går jo også lettere ved at man har gått gjennom sitt eget følelsesliv på en måte og ikke sant, altså sånn hvordan reagerer vi? Hvorfor er vi dem vi er? Og så da se på barna også. Men også kanskje det å takle at du faktisk ikke kjenner til alt, altså det er, det meste kjenner du faktisk ikke til, altså når vi har så store barn som det vi har, så har jo de levd et ganske langt liv uten at vi har vært med å påvirke, vi kjenner jo ikke til historien noe sånn særlig og hvordan det er på en måte.

Det er variasjonar i dei ulike landa om kor mykje informasjon adoptivforeldra får om barnet. Nokre får mykje informasjon, medan andre får svært lite. Eit ektepar opplevde å få uforventa mykje informasjon om barnet, noko dei opplevde svært sterkt. Utsegnet under viser dette.

Mor 3: Da vi fikk tildelinga fikk vi liksom mange sider med medisinsk rapport og psykologisk rapport og i det hele tatt... Så det var veldig overveldende. Så vi var nok ikke forberedt på at vi fikk så mye informasjon om bakgrunn, men det er store forskjeller på land.

Dette paret syntes det var ein tung oppleving å få ein så grundig kjennskap til barnets bakgrunn, og kva det har opplevd. Mora i forholdet etterlyser å bli meir opplyst om denne informasjonen i kurset, men påpeiker samstundes at det kan ha blitt nemnt utan at ho har fått det med seg.

5.2.2 Moglege utfordringar

Eit adoptivbarn vil, anten det har tilbrakt sine fyrste levemånadar i foster- eller barneheim, ha opplevd fundamentale tap. Adoptivbarnet har mista sine opphavlege omsorgspersonar og ikkje fått den optimale nærleik som er viktig for barn. Adoptivforeldre vil kunne oppleve ulike utfordrande situasjonar med barnet sitt. Ein sentral utfordring er å lære barnet å stole på nye omsorgspersonar, og å diskriminere mellom viktige og uviktige personar. Det er av stor betyding at komande adoptivforeldre har kunnskap om kva utfordringar ein kan møte på som adoptivfamilie (Andersen, 2005). Eit mål med adopsjonsførebuande kurs er nettopp å førebu deltakarane og gjere dei meir rusta på utfordringar og problem som kan oppstå. På spørsmål om kva utfordringar ein kan møte på ved eit adoptivbarn svara nokre av informantane mellom anna dette:

Far 2: Det ene er jo selvfølgelig at barnet har hatt med seg en ryggsekk med noen vonde opplevelser som kan gi noen utfordringer både sent og tidlig i løpet av livet. Og så er det jo det at han kanskje kan få høre at han ser annerledes ut.

Mor 5: Jeg tror at man kan møte på tilknytningsutfordringer, og selvfølgelig når man ikke kjenner til bakgrunnen til barnet... Så er det jo klart at barn former seg av sin

første levetid og da ligger det veldig mange ukjente faktorer som man ikke kjenner til, slik at det kan være reaksjoner man ikke forstår så godt.

Andre framheva barnets hudfarge og utsjånad som utfordringar. Forsking har vist at det å vere annleis når det gjeld utsjånad og etnisk bakgrunn er følsame område i oppveksten for adopterte. Det har imidlertid vist seg at ein del av desse problema avtar etterkvart som den adopterte blir eldre (Sætersdal & Dalen, 1999). Rasisme er i denne samanheng aktuelt og fleire informantar reflekterte rundt dette, noko sitatet under er eit døme på.

Mor 2: Noe jeg ikke hadde tenkt så mye på var rett og slett rasisme, det har jeg ikke møtt, men det skal bli interessant. Jeg tenker at de vil skille seg ut uansett så det merket vi, og det ble vi veldig oppmerksomme på, på kurset også. At man blir veldig synlig, og det merket vi med en gang og det var godt å være forberedt på det også, at når man går på gaten så er man synlig. Vi følte oss veldig mye mer synlig enn før.

I forbindelese med hudfarge og rasisme framheva nokre informantar utfordringar som kunne oppstå eksternt i samfunnet, som til dømes mobbing:

Far 4: Nei, det er jo både utfordringer internt i familien, men også i forhold til resten av samfunnet. Og det er klart at i forhold til mobbing og sånn så er jo det noe de må leve med resten av livet, så det er vi nødt for å jobbe med.

Andre informantar nemnte utfordringar som kunne kome i framtida slik som mellom anna barnets behov for å vite om sitt opphav, slik utsegnet under visar.

Far 1: Sånn som i dag så er det jo mye fokus på opphavet sitt. Om det er adoptivforeldre eller fra fertilitetsklinikk i Danmark, altså det er litt sånn, man har rett til å vite opphavet sitt, så det kan nok komme litt der hvis man ikke.. og da tror jeg kanskje at hvis man snakker om det fra barnet er ganske ungt så blir det en mykere overgang og litt sånn selvfølge, enn å plutselig komme hjem fra 2.klasse liksom og ha en masse spørsmål og forstår egentlig ingenting.

5.2.3 Realitetsorientering

Adopsjonsførebuande kurs skal orientere komande adoptivforeldre om moglege utfordringar dei kan møte på med adoptivbarnet, for å betre ruste dei i tilfelle dei utfordringane eller problema oppstår. Samtlege av informantane meinte at innhaldet på kurset var svært problemorientert, og at det var mykje fokus på utfordringar som kan oppstå. Men dei meinte likevel at det var nødvendig at det var slik. Foreldra såg behovet for å bli orientert om problematikk rundt det å adoptere, for at dei best mogleg kunne legge til rette for barnet. Denne motsetnaden representerer ein tosidigskap. På den eine sida handlar det om gleda ved å endelig, gjerne etter mange prøverørsforsøk, å få eit barn, men samstundes om alle problema som ein må vere førebudd på at kan eller vil oppstå, noko som kan vere ubehagelig å snakke om for komande adoptivforeldre så tidleg i prosessen. Utsegna under illustrerar denne tosidigskapen.

Mor 3: Og så var det kanskje litt mye fokus på alt som kunne gå galt, men sånn i ettertid tenker jeg at det er jo ikke dumt å være igjennom det, men det kan også virke litt, ikke avskrekkende men, ja jeg tror i hvert fall det er viktig å ha begge deler, både det som kan skje, som kan være problematisk, men også det å kunne glede seg og på en måte styrke oss vordende foreldre i at dette klarer dere, men dere må ta imot hjelp hvis dere trenger det.

Far 4: Det var kanskje hakket for problemorientert for å si det sånn. Det virka som det å adoptere var veldig, veldig bare problemer, men det tok vi jo opp med kursledelsen også i løpet av kurset. Og de sa jo det at det, de tok seg på en måte litt inn i det og sa at... også prøvde de å komme opp med litt statistikk og liksom hvor mange adoptivbarn som tross alt greier seg bra da sånn stort sett gjennom alle faser av livet, men at det var viktig for dem å ta tak i tross alt de problemene som kom, for der hvor det går smertefritt så er jo ikke det et problem.

Ein informant peikte på noko av kursmateriellet som i overkant problemfokusert:

Far 2: Det utdelte materialet var veldig negativt, ja altså jeg tok det negativt. Da tenker jeg på kurspermen. Ekstraktet av det som stod der var; ”ja, er du nå så sikker på at du skal adoptere...?” Det hadde veldig slagside den veien da...

Han understreka at innhaldet i kurspermen burde gjennomgå ein endring. Han hevda likevel at han var nøgd med kursets innhald, då kurspermen ikkje blei brukt under kurset, men var meir eit tilleggsmateriell til deltakarane.

Til tross for at kurset blir sett på som problemfokusert seier likevel dei fleste informantane at det var ein nødvendighet for å vere budd på det som kan kome, og mange trur dei har hatt godt av denne orienteringa, slik utsegnet under visar.

Mor 1: Det å vifte litt med det røde flagget å si at her må man være litt føre var, uten at man skal lete etter problemene, tror jeg man har hatt godt av, både mannen min og jeg, hvert fall jeg kjenner at jeg er litt bevisst på det.

Denne informanten hevda at det ikkje handla om å skremme deltakarane, men å realitetsorientere om at ein som adoptivforeldre tar på seg eit stort ansvar, og at det i den samanheng er ein del utfordringar som ein bør tenke gjennom. Ho meiner at det er ein tosidigskap til stades i dette, både det å realitetsorientere, men samstundes det ynsket om å styrke føresetnadane til dei para som har valt å skulle bli adoptivforeldre. Informanten hevda vidare at dei som deltakarar gjennom denne tosidigskapen fekk eit betre fundament i forhold til å skulle ta imot barnet og bli adoptivforeldre.

I forbindelse med at adopsjonsførebuande kurs av samtlege blei opplevd som for problemfokusert, var det fleire av informantane som meinte at ein burde ha eit fokus på at det kunne oppstå problem, men at ein då kunne søke hjelp. Fleire av informantane etterlyste informasjon om kvar ein kan søke hjelp dersom utfordringane vert for store, som ein ser i sitatet under.

Far 1: Det som mangla i kurset var jo om tjenesteveien, hvis noe butter mot veggen. Hvem er det man da tar kontakt med, hvordan tar man kontakt. Finnes det noen...? Litt sånn fremgangsmåten med hvis ting blir problematisk, fremfor at ting kan bli problematisk.

Ein anna informant sakna informasjon om helseoppfølging:

Mor 3: Ja, altså det jeg har tenkt på i ettertid som vi ikke var så godt forberedt på og som jeg også har snakket med andre som har kommet tilbake, det er oppfølging i forhold til helse. Helseoppfølging av barn og hvilke rettigheter man har i Norge som jeg tror veldig mange oppdager at liksom blir veldig tilfeldig og litt alt ettersom hvilken helsestasjon du tilhører og så videre. Så det med helseoppfølging i ettertid og det med støtte, altså sånn kontaktpersoner for de som har vært å hentet, men også med barn hvor det viser seg å reagere, som blir sinte, som får ulike reaksjoner hvor du liksom ikke vil henvise til barne- og ungdomspsykiatrien, du trenger liksom bare en å rådføre deg litt med.

Dette siste utsegnet visar til eit ynskje om å kunne vere meir førebudd når det gjeld støtte og oppfølging utanfrå, når det gjeld barnets helse. Mange av informantane hevdar at terskelen for å søke hjelp er blitt lågare hos dei. Noko av grunnen til det er fordi dei har vore gjennom ein grundig utredning med barnevernet, og har opplevd dette mindre skummelt enn på førehand antatt.

Sjølv om informantane opplevde at kursets innhald til tider var svært problemfokuserert opplevdes denne problemorienteringa som vist likevel nyttig, og kurset som heilskap opplevdes for fleirtalet positivt og lærdomsrikt. Eg har valt utsegnet nedanfor for å illustrere dette, då det var stor samstemmigheit blant informantane på dette området.

Mor 4: Jeg er veldig fornøyd med helheten på det, jeg er fornøyd med varigheten. Jeg syns det var fint at det var to bolker, at det var helg, og at det var med overnatting, det at man hadde tid på kvelden etter at man var ferdig med kursinnholdet var fint. Man fikk på en måte da komme sammen med de som man har vært på kurs med og holde den kontakten og den intimiteten da. Og fint at det var litt avstand mellom del 1 og del 2 sånn at man får modna littegrann og reflektert littegrann og. Og jeg syns de som leda kurset var veldig veldig gode. Alt i alt var det et veldig bra kurs på alle mulige måter syns jeg.

5.2.4 Tilknytning – ein raud tråd

Eit barn som blir fødd inn i ein familie har hatt ni trygge og beskyttande månadar i mors liv, noko som gjer at det vert knytt et sterkt psykologisk band mellom mor og barn. Det fyrste barnet opplever etter fødselen er å bli lagt til mors bryst. Det blir ein bekrefting på at, også utanfor mors mage, sørgjer mor og far for at barnet får det som det treng, slik at det kan leve trygt og godt. Når eit barn blir adoptert inn i ein familie føler foreldra og resten av familien kanskje endå større glede og takknemlegheit, fordi åra før adopsjonen har vore prega av sorg og sakn over at foreldra ikkje kunne få barn på naturleg måte. Men adoptivfamiliens utgangspunkt er sårbart. Den tilknytninga som oftast er gitt mellom eit eigefødd barn og foreldra, må adoptivforeldre imidlertid arbeide for. I nokre adoptivfamiliar kjem tilknytninga nærast av seg sjølv, medan andre må arbeide meir bevisst og intensivt for å skape ein slik psykologisk navlestreng mellom foreldre og barn. Adoptivbarnet kan ikkje knytte seg ordentleg til verken foreldre, besteforeldre eller annan familie før tilknytninga er på plass mellom barnet og næraste omsorgspersonar (Dencker & Kamm, 2007).

I teorikapitlet vert viktigskapen av å knyte nære band i spedbarnsalder presentert. Dei tidlege erfaringane som barn blir utsett for, har betydning for barnets utvikling vidare. Tilknytning er eit særskild viktig emne innanfor adopsjonsførebuande kurs, og går som ein raud tråd gjennom dei to samlingane, og emnet har vist seg å vere svært nyttig for informantane i undersøkinga. Informantane blei spurt om kva tema som skilde seg ut som særskild viktige. På dette spørsmålet var det ein stor samstemmigheit, nemleg tilknytning. Dette funnet samsvarar med det Gunset og Krogstad (2009) fann i si kvantitative undersøking i 2009. Også i den undersøkinga viste det seg at tilknytning var eit av dei emna som stod fram som mest nyttig for informantane i det adopsjonsførebuande kurset. Tilknytningtematikken gjorde sterkt inntrykk på nær sagt alle informantane i mi undersøking, då dette for dei fleste var eit ukjend emne. Utsegna under illustrerar dette.

Far 4: Det viktigste er tilknytning, fordi det var nytt for meg rett og slett. Jeg hadde ikke tenkt det, og hadde vi ikke vært på et sånt kurs og blitt oppmerksom på det så hadde det vært veldig dumt rett og slett. Og i og med at det ikke er obligatorisk da så er det jo faktisk en del som kanskje reiser nedover og ikke har reflektert så mye over det rett og slett. Så det er jo nesten litt skummelt. Det syns jeg man bør være veldig oppmerksom på. Så det er nok det aller viktigste for det kommer jo med en gang du får ungene så er det jo det som er pri i liksom...

Far 1: Det viktigste er jo tilknytning og den prosessen og om det går kort eller lang tid og, det er tilknytningen. Ting man kan gjøre med den er viktigst.

Tilknytning er det bandet som vert skapt i samspelet mellom barnet og den næraste omsorgspersonen/personane. Barn har eit ibuande behov for denne tilknytninga for å kunne overleve og utvikle seg (Huse, 2009). For alle barn og foreldre vil ein trygg tilknytning vere viktig. Adoptivforeldre kan på dette området oppleve å få ein ekstra utfordring, ved at deira barn allereie har opplevd brotne tilknytningar (Adesman & Adamec, 2004).

Adoptivbarnet har vore knytt til si biologiske mor under graviditeten, men denne fyrste tilknytninga er enda med tap, anten umiddelbart etter fødselen eller seinare. Kor stort traumet det etterlet er, varierar frå barn til barn. Men felles for alle adoptivbarn, som har opplevd månadar eller kanskje år utan foreldre, er at dei ubevisst har måtta utvikle ein strategi for å overleve (Dencker & Kamm, 2007). Tilknytning blir av fleire av informantane gjenteke og understreka viktigskapen av. Det er tydeleg at tilknytningsemnet er noko alle informantane er opptekne av, og som alle har lært mykje om, som sitatet under er eit eksempel på.

Mor 5: Jeg kommer hele tiden tilbake til det med tilknytning, men det var kanskje det aller viktigste vi diskuterte der som var spesielt for adopterte da, for det andre igjen syns jeg er mer relevant, veldig relevant og viktige temaer, men ikke, kan også være for førstegangsforeldre. Men dette med tilknytning er jo da noe som vi ikke har følt har vært noen utfordring. Men man er jo veldig oppmerksom på de signalene på begynnelsen.

Dei fleste informantane hadde lite kunnskap om tilknytning frå før, og hadde difor ikkje reflektert noko særleg rundt emnet før kurset. Annleis var det for ei mor som jobba innanfor helsesektoren. Denne mora såg på sin kunnskap om tilknytning både som ein fordel og ein ulempe, som vist under.

Mor 3: Alt for mye. Ja, jeg tror nok det var en utfordring for meg for jeg har jobbet i barne- og ungdomspsykiatrien i noen år, og møtt mange adoptivbarn som har hatt store, store tilknytningsforstyrrelser, så jeg hadde jo mange konkrete bilder av barn

som har slitt veldig etter at de kom til Norge og foreldre ikke minst som har vært veldig fortvilet. Så det visste jeg mye om. Så det har på en måte vært både en fordel og en ulempe, har jeg tenkt. Veldig fordel fordi jeg kjenner igjen og er ikke så redd for dette med avvisning, og liksom skjønner litt hva som skjer sånn faglig sett, men det er jo like vanskelig likevel å møte det i praksis som mor.

Ein trygg tilknytning er avhengig av ein sensitiv omsorgsperson som er tilstades og svarar på barnets signal, og handlar ut i frå det. Ein insensitiv omsorgsperson kan kanskje gi god praktisk omsorg, men han vil ikkje forstå eller svare på barnets frykt for separasjon eller behov for nærleik (Huse, 2009). Dei fleste informantane hadde som nemnt tidlegare, lite kunnskap om tilknytning før kurset. Dette endra seg etter kurset, og alle såg viktigskapen rundt tilknytning. Utsegna under illustrerar dette.

Mor 4: Jeg tror nok jeg ble mye mer interessert i det med tilknytning, så jeg leste meg nok opp både fordi det var tema på kurset, men også fordi jeg ble mer nysgjerrig og interessert, og det gjør jeg enda, når jeg lurar litt sånn på reaksjon og det er jo generelt i forhold til barn tenker jeg, mye av det.

Mor 2: Mye mer. Jeg er jo ikke noen ekspert, men jeg tror man blir veldig bevisst på hva det vil si og hva du kan gjøre for å oppnå en bedre tilknytning også. Det er også en film om tilknytning er det ikke det? Jeg husker ikke. Jeg tror det er en til, og den er også veldig interessant, bare små ting som kan gjøre at tilknytningen går litt fortere hvis det er små barn som ikke vil ha noe særlig kontakt fordi de ikke er vant til det, men ja jeg synes vi lærte mye om det.

Ein trygg tilknytning legg grunnlaget for barnets positive, kjenslemessige utvikling. Med dette meines evna til å kjenne igjen sine egne og andres kjensler, å kunne sette seg inn i andres situasjon og evna til å knyte tette relasjonar til andre som barn eller vaksen (Huse, 2009). For barn som har opplevd nære og sensitive omsorgspersonar tidlegare, vil sensitive, forutsigbare, aksepterande og kjærlege nye foreldre kunne bli ei godkjenning på barnets tidlegare positive erfaringar. Overgangen og tilknyttinga til nye foreldre kan då bli enklare. Barn som har mange dårlege erfaringar vil kunne oppleve at overgangen til nye foreldre blir vanskelegare. Barnet kan søke etter godkjenning på gamle erfaringar ved å vere mistruisk eller avvise nye foreldre ved å trå over grenser, bite, spytte, klore og liknande. Andre barn kan unngå konflikhtar, vere

svært medgjørleg eller vere lite diskriminerande overfor andre menneske. Barn med slike erfaringar treng tolmod, forutsigbarheit og tydelege rammer. Grenser og sanksjonar må ikkje opplevast som avvisning av barnet (ibid.).

5.3 Livet som adoptivfamilie

Eit emne som har stått fram som viktig i denne undersøkinga, er livet som adoptivfamilie. Den fyrste tida i familien er ofte utfordrande, og mange adoptivforeldre har behov for å ha kjennskap til korleis ein kan handtere ulike situasjonar som kan oppstå. Tilknytingsvanskar, til dømes i form av avvisning er, som nemnt tidlegare, ein slik problematikk som kan oppstå. Som vist, har adopsjonsførebuande kurs bidrege til at informantane i denne undersøkinga har blitt meir bevisst barnets bakgrunn, og ulike utfordringar som kan førekome. Eg vil i denne kategorien kome nærare inn på barnets fyrste tid i familien, og livet som adoptivfamilie som heilskap. Eg vil kome inn på korleis kurset har vore nyttig i høve dette emnet, og korleis adoptivforeldre best mogleg kan legge til rette for barnet sitt den fyrste tida i form av skjerming. Til slutt vil eg belyse korleis adopsjonsførebuande kurs har medverka til å endre og utvikle deltakaranes syn på det å adoptere.

5.3.1 Ei gåva

Fleirtalet av informantane hevda at dei var meir førebudd på ting som kunne dukke opp når livet som adoptivfamilie byrja, etter å ha delteke på adopsjonsførebuande kurs. Kurset går over to helger og dekker mange emne som er viktig for komande adoptivforeldre å ha kunnskap om. Nær sagt alle informantane var nøgd med kursets form og varigheit. Det blei av fleire understreka betydinga av å ha litt tid mellom kvar samling til å reflektere og samtale ilag med partneren, då kurset for mange sette i gang tankeprosessar. Mange av informantane såg på kurset som ein fin moglegheit til å tileigne seg kunnskap, og å bli meir samstemte som par. Ei mor kalla denne moglegheita for ei gåve, som vist i sitatet under.

Mor 3: Det opplevdes jo som en sånn gave å få lov å reise bort to helger og. Jeg husker vi også var litt sånn at ja det kan vi liksom ta opp litt den helgen når vi er på

kurset, at vi liksom kunne samle opp litt temaer oss i mellom, så ikke det liksom sydet ut over hele hverdagslivet, men at vi visste at nå kan vi liksom fråse litt i dette med adopsjonsverden de helgene. Så det syns jeg var, jeg likte formen godt, at det var mellomrom mellom dem og med overnatting.

Adopsjonsførebuande kurs handlar i stor grad om å gjere deltakarane rusta for adoptivforeldrerolla. På spørsmål om korleis deltakarane kjende seg meir rusta etter kurset kom det fram ulike svar, men ein fellesnemnar handla om dette å bli tryggare. Eksempla under illustrerar dette.

Far 3: Jeg er tryggere, vi som par er tryggere.

Mor 4: Det er klart at vi følte oss nok mye tryggere enn om vi ikke hadde gått på et sånt kurs.

Nokre informantar kjende seg meir rusta fordi dei hadde fått ein del konkrete tips, og også vore gjennom ein prosess med mye refleksjon. Andre hevda at det å snakke med andre i same situasjon hadde bidrege til at dei blei meir rusta. Andre igjen hadde blitt meir rusta fordi dei kjende seg meir førebudd på ulike situasjonar som kunne oppstå, og utfordringar ein kunne møte. Ei mor hevda ho hadde fått meir sjølvtilitt:

Mor 2: Jeg tror det har gitt meg litt mer selvtillit i forhold til å møte barnet. Du får en masse tips og føler deg bedre rustet. Jeg følte at jeg kunne mer rett og slett.

Ein annan informant hevda han blei meir bevisst kring emnet:

Far 5: Jeg fikk en større bevissthet rundt temaet, og i forhold til ting som jeg ikke ville vært oppmerksom på hvis jeg ikke hadde tatt kurset.

Sjølv om svara var ulike var det likevel ein stor einigheit om at kurset hadde vore nyttig. Fleire av informantane kjende seg styrka etter kurset mellom anna ved at dei var blitt meir

reflekterte. Det å kome i kontakt med andre i same situasjon blei av alle informantane understreka som svært nyttig. Nokre gjekk så langt at dei hevdar det hadde vore det viktigaste med heile kurset, å bli kjend med andre. Utsegnen under viser dette.

Far 2: Å bli kjent med folk var det aller viktigste.

Det å møte andre i same situasjon er noko alle informantane sitt igjen med som svært utbytterikt. Nokre av informantane hevdar at det var nyttig å dele erfaringar med andre, medan andre meiner at ting gjennom samtale med andre blei meir normalisert. Mange av informantane framhevar at det var ein lettelse å møte andre i same situasjon ved at det blei skapt ein "vi-følelse" kring emnet. Å kome i kontakt med andre blir av både mennene og kvinnene i undersøkinga understreka som viktig. Men for mennene kan det kanskje sjå ut som om det har vore endå nyttigare enn for kvinnene, fordi dei, som faren i sitatet under hevdar, ikkje er like aktive på andre arenaer når det gjeld å søke kontakt med andre, som det kvinner ofte er:

Far 1: Godt å både se og prate med folk som er i noenlunde samme situasjon. For det å få barn, og det å slite med å få barn, det er jo ofte, hvert fall for oss mannfolk tror jeg, et ganske privat tema. Jeg er ikke den som setter meg ned på nettet, nettsamfunn, nettforum, og skriver inn spørsmål og sånne ting. Vi går liksom litt i vår egen lille verden, mens kvinnfolkene er flinkere til å søke kontakt på nettet og hos andre i samme situasjon.

Få av informantane valte å halde kontakten vidare med andre deltakarar frå kurset, men dei har heller valt å halde kontakt med andre par frå henteveisa. Eg vil kome tilbake til dette i drøftingsdelen.

5.3.2 Tilrettelegging i form av skjerming

Sjølv om adoptivbarn som kjem frå store institusjonar er vane med å ha støy rundt seg og mange inntrykk, kan det å kome i ein adoptivfamilie fylt med nye framandarta inntrykk, vere slitsamt på ein annan måte enn den kvardagen som barnet har erfaring med. At barnet

opplever mange menneske som vil ha tett kontakt, og kroppskontakt med barnet, er både uvant og kan vere ein belastning i byrjinga. Fjernsyn vil mellom anna gjere barnet urolig og ukonsentrert då dette verker sterkt på eit lite barns sanseapparat. Det er difor viktig at barnet blir skjerma frå for mykje stimulering og for mange val den fyrste tida i den nye familien. Det er også viktig å vere bevisst på at kjærleik kan bli vist på eit fleirtal ulike måtar. Kjørleik blir ikkje kun uttrykt gjennom kyss og klem til barnet (Huse, 2009). Eit fleirtal av informantane fortalde om det adopsjonsførebuandes kursets bidrag når det gjaldt kunnskapen om barnets fyrste tid i familien. Her var skjerming for dei fleste heilt sentralt. Skjerming handlar om å verne barnet for for mange inntrykk og andre menneske den fyrste tida i ein ny familie.

På spørsmål om korleis ein kan tilrettelegge best mogleg for barnet i starten, står skjerming fram som ein bevisst handling, som mange av informantane har valt i adoptivbarnets startfase i den nye familien. Fleire av informantane understrekar at det adopsjonsførebuande kurset opplyste om nyttigheita av å skjerme barnet i starten, og at det difor blei eit naturleg val. Nedanfor fylgjer ulike utsegn.

Mor 2: Det med skjerming og det å rett og slett være tilstede. Vi la vekt på å være mye hjemme, i starten bare oss. Vi fikk jo besøk selvfølgelig av familie, men det var jo begrenset, og vi var jo ikke på så mange turer og reiser, vi var liksom mye hjemme, og så brukte vi mye tid sammen og heldigvis fikk mannen min mye fri, det var jo i sommerferien, så vi var jo mye hjemme begge to, hadde små ekskursjoner i parken og sånne ting og prøvde bare virkelig å få han til å forstå at dette er mamma og pappa.

Mor 1: Primært det der med å skjerme litt i begynnelsen. At vi dro lite ut på besøk, tok ikke han med mye rundt så at han skulle få masse nye arenaer i tillegg til nye ansikter, men at han skulle bli kjent med stua vår og hvordan leiligheten vår så ut og så fikk det heller komme folk inn bare en, maks to av gangen, ikke hver dag og ikke flere ganger av dagen. Det er viktig at man ikke trigger og pusher for mye i begynnelsen altså og holder igjen selv om man tenker at nå er liksom barnet klart for å bli med ut, og nå er man klar for den første kaféturen. Vent, vent, vent, vent! Det der kommer tidsnok.

Adoptivbarnet skal lære at det fyrst og fremst er hos sine foreldre det får trøst når det gret. Det er foreldra som sørgjer for mat, varme og tryggleik. Det er foreldra som grip inn når barnet er

lei seg. Framande er framande, og i byrjinga er dei fleste andre enn mor, far og eventuelle søsken, framande. For å ikkje forvirre barnet blir alle andre nøydt til å vere i bakgrunnen, inntil barnet er godt i gang med å knytte seg til sine nye foreldre (Dencker & Kamm, 2007). Dette kan for besteforeldre og andre i familien vere sårt. Dei har gledd seg lenge til at barnet skal kome, men opplever å bli haldt på pinebenken endå lenger. For fleire av informantane var det vanskeleg å ikkje la besteforeldre og annan familien få vere så mykje med barnet som dei ynskte. For å unngå at mellom anna besteforeldre blir lei seg fordi dei ikkje får møte sitt nye barnebarn med ein gong, er det lurt å fortelje dei noko om barnets bakgrunn (Dencker & Kamm, 2007). Ei mor i undersøkinga etterlyste filmar som øvrig familie kunne sjå for å betre kunne setje seg inn i adoptivbarnets bakgrunn. Fleire av informantane synest det var vanskeleg å halde igjen slekt og venner frå å møte barn, men såg dette likevel som ein nødvendighet i byrjinga. Viktigheita ved å bruke tid med adoptivbarnet og at begge foreldra kontinuerleg er tilstades for barnet vart også framheva, slik utsegna under er eksempel på.

Far 2: Vi prøvde jo å være tilstede. Være tilstedes 24/7, det var sommerferie så dermed så kunne vi i en lang periode begge to være tilstedes. Og ellers vise at var det noe så var vi der.

Far 4: Det var det å ha selvfølgelig all mulig tid, så det ene var jo vi litt heldig på sett og vis, kona mi gikk ut i permisjon vanlig, og jeg skulle egentlig jobba på huset her sånn i 50 prosent hele den høsten for det hadde vi prata om et år, så jeg hadde spart opp masse ferie og hele pakka, så jeg hadde jo masse fri, jeg jobba jo bare 50 prosent jeg fra vi fikk ungene og ut året.

I tillegg til å skjerme og å vere tilstades for barnet til ei kvar tid, blir faste rutinar og rammer understreka som viktig når ein tilrettelegg for adoptivbarna. Fast rytme vil kunne bidra til å gi barnet oversikt, og bidra til ein større tryggleik i ukjende situasjonar (Huse, 2009). Sitatet under illustrerer denne viktigskapen.

Mor 4: Ha faste rutiner, faste rammer med, jeg tror vi er veldig klare på hvor vi står, tror ikke det at de får seg noen veldig store overraskelser, de vet også hva som skal skje fra den ene dagen til den andre, vi forbereder de på ting så godt vi kan. Så de har en veldig stor forutsigbarhet i sin hverdag, faste rammer, gjør ting på den samme måten hele tiden.

Fleire av informantane uttrykker at det adopsjonsførebuande kurset i stor grad har farga korleis dei la til rette for ein best mogleg start for adoptivbarnet, som ein kan sjå i fylgjande utsegn:

Far 4: Jeg tror hele det hvordan vi la opp livet vårt når vi kom igjen var på bakgrunn av det kurset egentlig. Altså vi hadde jo selvfølgelig hatt noen tanker om det uansett, men det at vi var mye mer reflektert på det med tilknytning og sånn gjorde jo det at vi på en måte... Så det er klart at det kurset gjorde rett og slett at det forberedte oss i forhold til hvordan vi har hatt det etterpå. Kurset gjorde helt klart hvordan vi har strukturert livet etter at vi fikk dem.

Emnet ”hentereisen og den første tiden med barnet” i det adopsjonsførebuande kurset omhandlar mellom anna dei faktorane som er vist over. Deltakarane blir gitt ulike råd som er gode å følge i den fyrste tida med barnet, mellom anna dette med å skjerme barnet frå for mange inntrykk og frå møtet med for mange menneske. Slik eg tolkar informantanes utsegn sit alle igjen med god informasjon om barnets fyrste tid i familien. Informantane har opplevd å få gode råd og tips, eit eksempel på dette er som vist å halde igjen møtet med andre i familien.

Samtlege av informantane hevdar at dei ikkje ville vore det adopsjonsførebuande kurset forutan. Fleirtalet støttar forslaget om at kurset bør bli obligatorisk, men nokre er redd for at obligatoriske kurs kan gjere noko med lysta til å delta på kurset, og at det kan gå utover kvaliteten på kurssamlingane. Dei fleste stiller seg likevel positiv til obligatoriske kurs, fordi dei meiner kurset har bidrege med så mykje nyttig. Sitata under illustrerar dette.

Mor 2: Jeg liker ikke at det er kontroll, altså sånn at man blir tvunget, men jeg syns på den annen side at alle bør ha det kurset. Jeg syns det er veldig viktig.

Mor 3: Ja takk! Bare et stort JA. Det syns jeg absolutt at det burde bli. Og det er en sikkerhet for barnet som kommer, og også en veldig trygghet for de parene som skal gjennom det.

5.3.3 Eit nytt syn

Noko av målsetjinga med adopsjonsførebuande kurs er at deltakarane skal få ei empatisk forståing av det å vere adoptert. I denne samanheng ynskte eg å få fram om det adopsjonsførebuande kurset hadde endra informantanes syn på det å adoptere. I dette ligg også den rolla kursets problemorientering har spelt for foreldras forhold til det å adoptere. Her var det ulike svar som kom til syne. Nokre opplevde at synet blei meir endra etter sosialrapporten enn etter kurset. Andre svara at synet ikkje blei endra, men heller berika og meir realistisk. Atter andre opplevde at synet vart endra ved at dei trefte andre i same situasjon, som vist gjennom fylgjande utsegn:

Mor 3: Endret på den måten, at vi som adopterer er et gjennomsnitt av befolkninga og det var litt sånn godt å se på et kurs, så ser du alle forskjellige mennesketyper og forskjellige bakgrunner, altså type, humor, alt er jo veldig forskjellig. Og at vi er like forskjellig vi som alle andre foreldre og vi har en ting felles og.. men synet på adopsjon, jeg tror nok alltid at jeg.. Jeg har nok ikke tenkt sånn for lenge siden at vi skulle adoptere, men jeg har alltid tenkt sånn at det må nå være fint. Og det har bare vedvart.

Far 3: Mest på den måten at man fikk treffe masse andre folk som var i samme situasjon, noen hadde barn, noen hadde egne barn og hvilken situasjon de var i og vi fikk vel også en dimensjon på at dette gjorde vi ikke bare for vår del, at det var et spekter med at barnet trengte noen. At det ble fremhevet litt mer.

For andre gjorde det adopsjonsførebuande kurset noko med lysta til å adoptere. Dette gjaldt hovudsakleg par som var heilt startfasen av tankeprosessen i forhold til det å adoptere. Utsegnet under illustrerer dette.

Far 4: Jeg fikk en større bevissthet rundt hva det vil si å adoptere. Kanskje også littegrann, ja jo, det var mange måter egentlig, jeg fikk også mye mer lyst til å adoptere etter det kurset. Så vi snakka vel om det, hvis vi, det er nesten sånn at vi håper at vi ikke får barn selv, huska jeg vi sa... Nå hadde vi liksom lyst til å adoptere. Så det var, ja det er en kjempespennende prosess egentlig og når man liksom har fått gjennomdiskutert det så mye med andre og liksom går og gleder seg og er veldig på det der, så var det nesten sånn at får vi eget barn nå så skal vi jaggu meg adoptere etterpå.

Utsegnet over visar at det adopsjonsførebuande kurset er med på å skape forventingar og glede kring det å adoptere. Ein av informantane uttrykte at ho opplevde det adopsjonsførebuande kurset som eit forum der det var lov til å byrje å glede seg over det som snart skulle skje. Sitatet under viser dette.

Mor 3: Det å liksom få lov å begynne å glede seg litt og ikke bare være litt sånn reservert å si sånn: "nei da, vi skal gi beskjed når vi hører noe..." Og liksom litt sånn der hele tiden passe på at ikke andre blir begeistret før oss og sånn. Nå kunne vi liksom kjenne litt på det at åh, det skjer snart!

Denne informanten uttala vidare at det var befriande for ho å kunne gle seg i lag med andre i same situasjon.

Fleire av informantane understrekar at kurset har hatt ein viss betyding for parforholdet. For nokre handla det om det å ha ein felles arena for å kunne snakke om ting, medan det for andre handla om å ha ein felles kunnskap. For nokre handla det om å bli betre kjend med kvarandre, slik utsegnet under visar.

Mor 4: Jeg tror kanskje at vi har blitt mer kjent med hverandre fordi at vi har gått inn mer i historien egentlig, og ikke bare har sett på nåsituasjonen, men har gått inn fra vi var barn da og sammenlignet det litt også.

For andre betydde det å få tid til å fokusere på det som snart var i ferd med å skje, slik følgjande sitat visar.

Mor 5: For oss så var det litt dette at vi hadde jo et barn fra før og da var det litt vanskelig i en hverdag og egentlig rett og slett få tid til å tenke gjennom dette at vi skulle bli adoptivforeldre. Så det var egentlig veldig fint å kunne ta den tiden, å sette den tiden til side og bare fokusere på det da.

Ein far hevda at dei hadde blitt meir samkøyrt som par, som vist under.

Far 5: *Vi begge har knyttet, om ikke nærmere kontakt med hverandre, men vi er mer enige, har en mer enhetlig tanke om temaet og så videre. Så sånn sett så var det en god bearbeidelse i forkant spesielt.*

Ei mor påpeika ulikskapen mellom menn og kvinner, og hevda at ho fekk ei større forståing for mannens tankar kring adopsjon etter å ha delteke på kurset. Ho meinte også ho fekk ei bekrefting på at ho og mannen hennar ikkje skilde seg ut frå dei andre para. Fylgjande utsegn illustrerar dette.

Mor 3: *De har jo en sånn stilstudie av oss når vi liksom forlot bilen og vi gikk mot inngangen, altså mot resepsjonen når vi skulle sjekke inn, og så ser du da alle damene i forholdene som strener mot skranken og liksom: "Hei! Vi skal på adopsjonsforberedende kurs!" Og så ser du gutta kommer litt der bak, liksom dratt med på dette her, og sånn var det for oss også at jeg var litt sånn primus-motor og han var nå med. Men jeg opplevde at når han liksom stod og hang litt med gutta i pausene, eller de ble delt i kjønn og sånn så syns de det var bare utrolig lettende å høre at andre damer var også litt sånn informasjonshungrige, mens de var bare litt sånn her og nå og.. Så vi fikk liksom bekreftet at vi er liksom ikke helt corny, snåle og veldig på forskjellige planeter, men det er litt sånn forskjell på kjønn og litt sånn forskjell i parene.*

For ei mor handla det om at ektefellen og ho har hatt ein arena der dei har kunna prata om ting kring adopsjon, utan at det var ho som måtte ta initiativ til det. Denne mora meiner at det ofte er kvinnene i parforholdet som må ta initiativ til å samtale om ulike emne, slik sitatet under visar.

Mor 1: *Jeg syns det er godt å vite at han hvert fall har vært i en arena hvor han har hatt mulighet til å prate om ting han også, uten at det skal bare være med meg da hjemme i sofaen sånn på kveldstid ikke sant. Så det er nok noe med at vi har hatt en felles arena hvor vi har fått luftet ting i fellesskap vi også, og at det var noen andre som tok initiativ til at vi skulle prate om det, annet enn meg da, for det blir jo gjerne jentene som tar initiativet til å prate om ting, og ting man bekymrer seg for og er usikker på og. Nå følte ikke jeg at det var jeg som måtte trigge det der. Nå var det noen andre rundt oss som gjorde det. Og det var en fordel.*

Ho hevdar vidare at kurset gav ein moglegheit for å høyre partnerens tankar utan moglegheit for å avbryte dersom ein var ueinig i noko han sa. Dette synest ho var nyttig, og ho meinte at ho hadde godt av å vere lyttande.

Mor 1: Når mennene ble spurt om noe så var det mennene som skulle svare, og da måtte vi kvinnene bare sitte og lytte og det har vi vel av og til litt godt av. Og bli litt styrt sånn da. Det ligger litt samlivsterapi i det, det gjør det. Det er nok litt sånn de opplever det, de som går til samlivsterapi, at man får sine roller og man har en ordstyrer som både trigger deg til å skulle si noe om ting som kan være vanskelig og som gjør at den andre må bare sitte og lytte. At man ikke bare er så opptatt av hva man selv har på hjertet, men at man bare skal høre hva den andre sider.

Dei fleste deltakarane var nøgd med å bli delt inn i grupper etter kjønn. Kvinnene såg på det som svært positivt, medan nokre menn syns det var ein litt ubehageleg situasjon. Eg vil koma nærare inn på kursets betyding for parforholdet og ulikskapar i kjønnsrollene i drøftingskapitlet.

6 Drøfting

I kapittel 5 vart funna i undersøkinga presentert. Presentasjonen og analysen gir eit innblikk i informantane si livsverd, og deira refleksjonar kring ulike sider ved det adopsjonsførebuande kurset. Enkelte funn blei drøfta i høve til eksisterande teori og empiri. I dette kapitlet vil emna bli nærare knytt saman gjennom vidare teoretisering og drøfting. Eg vil diskutere informantane si oppleving av adopsjonsførebuande kurs ut i frå dei tre kategoriane lærdomsutbyttet, psykologisk slektskap og kjønn.

6.1 Lærdomsutbyttet

Tilknyting har stått fram som eit av dei viktigaste emna hos nær sagt alle informantane. Noko av grunnen til dette er fordi få av informantane hadde kunnskap om tilknyting før dei deltok på kurs, og opplevde det difor opplysende. Ein anna grunn er kor grunnleggjande viktig det er for adoptivforeldre å ha kunnskap om tidleg tilknyting. Adoptivbarn vil ha opplevd brotne tilknytingsband før det blei adoptert, og det er difor ein nødvendighet at dei nye foreldra er bevisst tilknytingsproblematikken, til dømes mogleg avvisning hos barnet. Tilknyting går som vist tidlegare, som ein raud tråd gjennom det adopsjonsførebuande kurset, noko som understrekar viktigheita av dette emnet. Dersom komande adoptivforeldre ikkje har kunnskap om tilknyting, kan det vere uheldig for korleis dei svarar på barnets åtferd, noko som igjen kan vere ugunstig for barnets vidare utvikling (Huse, 2009). Teorien bekreftar nødvendigheita av at adoptivforeldre har kunnskap om tilknyting. I ein artikkel i svenske Dagens Nyheter (2003) kan ein lese at sjølv mord er meir vanleg hos adopterte (Letmark, 2003). Noko av grunnen til det kan springe ut i frå separasjonen som dei har opplevd i tidlegare barndom. I artikkelen seier Anders Hjern, barnelege og epidemiolog ved Sosialstyrelsen, at dei metodar for å styrke barnets tilknyting som fins, må utviklast og spreias for at fleire adoptivforeldre skal kunne ta del av dei. Det handlar om å auke kunnskapane hos adoptivforeldre og gi dei verktøy til å jobbe med, slik at barnet lettare kan knyte seg til sin familie. Denne artikkelen syner at adoptivforeldre bør kursast, eller på annan måte, få kunnskap om tilknytingsproblematikken.

Tilknytning visar seg å vere grunnleggjande i dei emna som har stått fram som mest lærdomsrike for informantane. Barnets bakgrunn har vore eit utbytterikt emne, og her er tidlegare brotne tilknytingsband heilt sentralt. Tilrettelegging i form av skjerming, som også har vore viktig for informantane, handlar også nettopp om tilknytning, fordi noko av grunnen til at ein skjermar barnet i byrjinga er for at det fyrst skal knyte seg til sine næraste omsorgspersonar (Huse, 2009). I Gunset og Krogstad (2009) si undersøking kan ein også sjå at tilknytning har vore eit viktig emne for informantane. Det som imidlertid er annleis i mi undersøkinga, frå Gunset og Krogstad (2009) si, er at informantane i mi undersøking har fått barn, medan Gunset og Krogstad intervjuar komande adoptivforeldre. Informantane i mi undersøking kan difor seie noko om korleis erfaringane dei gjorde på kurset har kome til nytte i praksis.

Ein av deltakarane i undersøkinga hevdar at han synest det er skummelt at par som ikkje har delteke på adopsjonsførebuande kurs, får adoptere barn. Med dette meiner han at dei vil mangle kunnskap om mellom anna tilknytning. Han hevdar vidare at slik mangel kan få konsekvensar for barnet ved at adoptivforeldra ikkje er bevisst på betydinga av tilknytning. Med dette utsegnen kjem ein naturleg inn på temaet om adopsjonsførebuande kurs bør bli obligatorisk. Som nemnt tidlegare, blei det hausten 2009 fremja forslag om at adopsjonsførebuande kurs bør bli obligatorisk (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a). Blant informantane i denne undersøkinga er det ein stor samstemmigheit når det gjeld om kursa bør bli obligatoriske. Fleirtalet svarar ja, men med føresetnad at kursa kjem tidleg i prosessen, som nokon meiner, eller seint i prosessen som andre meiner. Det ein ser er at fleire av informantane som har delteke på kurs tidleg i prosessen, meiner at det er det mest ideelle, medan andre som deltok på kurs til dømes i ventetida meiner det var det beste tidspunktet. På den andre sida er det nokre som hevdar at fyrste kurshelg var mindre interessant fordi dei hadde vore gjennom emna før, til dømes i utarbeidinga av sosialrapporten. Det kjem og fram at dersom kursa kjem tidleg i prosessen vil ein oppleve å vere meir førebudd på sosialrapporten. Det vil alltid vere vanskeleg å snakke til ei gruppe som ikkje er homogen, og det vil alltid vere ein fare for at nokre finn ulike tema meir interessante enn andre. Dette blir også understreka av fleire av informantane.

Eit mål dersom adopsjonsførebuande kurs blir obligatorisk er at kursa skal bli gjennomført tidleg i prosessen. På denne måten kan kurset bidra til å bevisstgjere foreldra på om adopsjon verkeleg er det rette valet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009a). Ved at kursa blir gjennomført tidleg i prosessen kan ein kanskje unngå at deltakarane har vore i gjennom visse emne tidlegare, som til dømes ved sosialrapporten.

Sjølv om informantane i denne undersøkinga stort sett er positive til obligatoriske kurs, hevdar nokre at dersom kursa blir obligatoriske kan det gjera noko med lysta til å delta. Det er ein kjend problemstilling at når noko blir gjort obligatorisk og menneske blir tvungne til deltaking, kan dette gå ut over kvaliteten på det som det gjeld. Ved obligatoriske kurs kan ein miste den dimensjonen med at deltakarane har lyst til å delta på kurs og på den måten bidreg til at det vert eit godt kurs. Adopsjonsførebuande kurs er eit slikt kurs der det er lagt opp til at deltakarane er aktivt med, noko leiarane for kursa er avhengige av. I undersøkinga kjem det fram at fleire informantar er redd obligatoriske kurs kan svekke kvaliteten på kursa, og at det vil bli opplevd som nok eit ”formelt krav” på vegen til å bli adoptivforeldre. Samstundes kan ein sjå at alle deltakarane likevel ynskjer obligatoriske kurs. Utbyttet av kursa har, som vist gjennom datamaterialet, vore så rikt at informantane ikkje ville vore det forutan. Nokre informantar hevdar kurset betydde alt for korleis dei la opp kvardagen når livet som adoptivfamilie byrja. Utbyttet av adopsjonsførebuande kurs får støtte i ein artikkel i Adopsjonsforums medlemsblad frå 2006, som lyder slik: *”Vi oppfordrer alle til å delta på adopsjonsforberedende kurs”* (Kvalsvik, 2006). Her blir ein kjend med eit par som har delteke på adopsjonsførebuande kurs og opplevd dette som svært nyttig.

Eit anna emne som har stått fram som både lærdomsrikt, men også litt negativt lada for informantane, handlar om moglege utfordringar med adoptivbarnet og kvifor det er viktig å vere informert om dette. Dette emnet er også sterk relatert til tilknytningsemnet. Orienteringa om moglege utfordringar ved barnet opplevdes av fleire informantar som svært problemfokustert og nesten litt skremmande, men likevel nødvendig. Eit spørsmål som kan stillast er om desse utfordringane kan formidlast på ein annan måte, slik at deltakarane ikkje opplever å bli skremt. Som ein informant hevdar, kunne det vore nyttig å bli opplyst om alle dei barna som vert adoptert som det går bra med. Han meiner at ein på kurset bør blir opplyst

om utfordringar som kan kome, men at det samstundes bør bli understreka at det går det bra med fleirtalet av adoptivbarn. Forsking har vist at det går godt for dei fleste utanlandsadopterte i Noreg (Botvar, 1999; Sætersdal og Dalen, 1999; Dalen og Rygvold, 2004).

Ein metafor som blir nytta på kurset for å skildre denne problemorienteringa er at når ein legg ut på fjelltur er ein alltid førebudd på dårleg ver. I ryggsekken pakkar ein mellom anna spade, niste, sovepose, ekstra klede og fyrstehjelpssett. Veldig sjeldan får ein bruk for alt det ein pakkar med seg, og ein endar som regel opp med å berre ha ete nista si. Og sånn er det også med adoptivforeldre. Det er ingen som veit kva problem som kan oppstå, og om det i heile teke oppstår nokre problem. Men den dagen ein har bruk for eit eller anna i den ryggsekken, er det ein tryggleik å ha det der. Dette kan til dømes vere å ha kunnskap om mellom anna tilknytning, eller kanskje å ha eit nettverk til andre i same situasjon. Ein informant skildrar denne orienteringa om problem som kan oppstå, som *"å vifte litt med det røde flagget"*. Og det er nettopp slik eg tolkar adopsjonsførebuande kurs å gjere. Som ordtaket seier: "betre føre var, enn etter snar".

I datamaterialet kan ein sjå at informantane i høve den ovanfor nemnte problemfokuseringa, etterlyser informasjon om tenestevegen dersom det buttar mot veggen. For fleire informantar er det viktig å ha kjennskap om kvar ein kan søke hjelp dersom det oppstår problem og utfordringar med adoptivbarnet. Andre er også opptekne av å ha eit nettverk for å sjå på kva utfordringar som kan oppstå, og korleis andre adoptivforeldre taklar desse problema. Informantane i denne undersøkinga hevdar dei etter å ha blitt adoptivforeldre har fått ein lågare terskel for å søke hjelp hos profesjonelle. Noko av grunnen til dette kan kanskje vere gjennom kontakten med barnevernet under utarbeidinga ved sosialrapporten. Barnevernet kan i ein slik setting opplevast som mindre skummel enn ein kanskje tidlegare hadde inntrykk av. Ein informant hevdar at terskelen for å søke hjelp er blitt lågare, fordi dei gjennom prosessen mot å bli foreldre har fått hjelp frå profesjonelle. Ho hevdar at sidan dei ikkje har blitt foreldre på den private måten heime på soverommet, men har stadig måtte oppsøke ulike instansar, har dette ført til at lista for å søke hjelp har blitt mindre.

6.2 Psykologisk slektskap

Møtet med likesinna har stått fram som svært viktig for informantane i denne undersøkinga. Fleirtalet av informantane hadde forventingar om å møte andre i same situasjon på det adopsjonsførebuande kurset, noko som også vart oppfylt. Viktigheita av å vere i eit forum der alle er opptekne av same tema blir understreka. Det er også berre dei para som sjølv har erfart dei mange mislukka forsøka på å bli gravid, og den lange, usikre prosessen ved å få tildelt eit barn frå eit anna land som verkeleg kan forstå kva det heile kostar. Ein av informantane i undersøkinga gjekk så langt som å hevde at det å møte andre i same situasjon var det viktigaste med heile kurset. Behovet for å møte likesinna blir understøtta av den kvantitative undersøkinga som blei gjennomført av Gunset og Krogstad i 2009. Også her uttrykte informantane at det å kome i kontakt med andre var svært viktig.

Ut i frå datamaterialet kan ein sjå at behovet for å ha eit nettverk med andre i same situasjon er sterkt. Informantane i denne undersøkinga har hatt eit godt utbytte av å kome ilag med andre i same situasjon, noko som førte til at dei fekk ei kjensle av fellesskap, og ein moglegheit til å dele gleder og frustrasjonar. Likevel var det ikkje mange av mine informantar som valte å oppretthalde kontakten med dei andre deltakarane på kurset, men dei hadde heller valt å halde kontakt med para som dei var på hentereisa med. Utifrå dette kan ein hevde at informantane under kurset forstod betydinga av å ha eit nettverk med likesinna, noko som dei overførte til hentereisa. Eg tolkar dette som at møtet med likesinna på det adopsjonsførebuande kurset hadde ein overføringsverdi til det å skape eit nettverk med dei andre para frå hentereisa. Noko av grunnen til det kan vere at dei har endå meir til felles med para frå hentereisa, ved at dei har adoptert barn frå same land, men også det at dei har adoptert på same tidspunkt og difor sit igjen med ei felles oppleving av hentereisa. Banda som vert knytt i denne perioden kan bli varige. Howell (2001) snakkar om dette bandet som eit slektskap og meiner at slektskapsidiomet florerar i slike relasjonar. Det er ikkje uvanleg at adoptivforeldre som har vore på hentereisa ilag, og som har fått god kontakt, ofte nyttar omgrep som ”å vere i slekt med kvarandre” (ibid.). Andre undersøkingar støttar opp under den betydingsfulle kontaktetableringa som blir utvikla under hentereisa. I Dalen (2005) si undersøking kan ein sjå at relasjonen som vert oppretta under hentereisa har stor betyding for familiane både under reisa, ved møtet med barna, og ikkje minst etter at familiane er kome

tilbake til Noreg. Dalen (2005) omtalar den relasjonen som oppstår mellom adoptivfamiliar som eit psykologisk slektskap. I fylgje Howell (2001) reiser desse familiane på ferie med kvarandre og kan også feire høgtider ilag på same måte som i biologiske familiar.

Betydinga av å kjenne nokon i same situasjon vert tillagt stor vekt. Det kjem gjennom datamaterialet fram at det skal godt gjørast å ikkje bli kjend på hentereisa. Adoptivforeldre delar så mange erfaringar på hentereisa, kjensler og opplevingar som den øvrige familien ikkje har erfart. Gjennom å snakke om hentereisa kan den bli gjenopplevd. Howell (2001) hevdar at adoptivforeldre ved å fortelje kvarandre igjen og igjen om alle detaljar ved mellom anna barneheimen, vil skape narrativ om ei fortid for seg sjølv og sine barn som ikkje er forankra i Noreg. Å ta vare på denne historia kan vere verdifullt for barnet når det blir eldre og byrjar å stille spørsmål kring sitt opphavsland. Adoptivforeldrepara vert knytt til kvarandre på ulike måtar enn berre som venner, noko barna deira også kan kome til å gjere etter kvart. Det kan mogleges handle om å oppretthalde denne slekt-liknande relasjonen fordi dei trur barnet vil ha nytte av det då det vert eldre. Eit anna spørsmål kan dreie seg om barnets behov når det blir større i høve identitet og biologisk opphav. Kan det å ha eit psykologisk slektskap til andre adoptivbarn frå same land, legge ein dempar for eit ynskje om å oppsøke biologisk opphav? Opplever barnet tryggleik ved å ha ein relasjon til nokon i same situasjon som det kan snakke med? I Sætersdal og Dalen (1999) kan ein lese dette sitatet frå ein adoptert ungdom: *”Det er vanskelig å snakke med foreldrene mine om at jeg er et adoptivbarn. Hvis man snakker for mye om det, er man redd for å såre dem”*. I slike tilfelle kan det vere nyttig for den adopterte å ha likesinna å snakke med.

Informantane i undersøkinga hevdar at dei vil halde kontakt med andre par frå hentereisa, fordi barna deira har noko til felles ved at dei har same opphavsland. Ei mor meiner mellom anna at barnet hennar kan ha glede av denne relasjonen seinare, dersom det skulle dukke opp vanskar i høve identitet og kven ein er. Howell (2001) argumenterar imidlertid for at denne relasjonen ofte kan synast viktigare for adoptivforeldra enn for barnet. Denne tanken kjem også fram i datamaterialet mitt, då ein informant uttrykker at han synest det er nyttig å høyre kva utfordringar det andre paret har hatt med sitt barn. Men denne informanten hevdar også at kontakten er for barnet sin del. Denne problematikken er vanskeleg å kunne seie noko om, då

alle informantane i undersøkinga mi hadde relativt små barn. I den tidsperioden informantane no befinn seg i vil relasjonen til likesinna fyrst og fremst vere nyttig for dei vaksne, men etter kvart som barna blir eldre vil denne relasjonen kanskje vere endå viktigare for dei. Eg anser det difor viktig at adoptivforeldra tar vare på den relasjonen dei har fått med likesinna, enten dei har fått den gjennom det adopsjonsførebuande kurset eller på hentereisa. Eit slikt psykologisk slektskap kan vere verdifullt både for adoptivforeldre og –barn.

6.3 Kjønnsroller

I denne oppgåva har kjønn vore ein kategori som eg ynskte å studere nærare. Utvalet i undersøkinga omfattar difor eit likt tal menn og kvinner, som eg valte å intervjuje kvar for seg. Hensikta har vore å sjå om kjønnsroller vart eit tema, og i så fall i kva situasjonar. Kjønnsroller som kategori har kome til syne gjennom ulike emne som informantane har skildra. Nokre utsegn er prega av klare differansar i kjønnsrollene. Rollene innehar forskjellige kvalitetar og posisjonar som vert tydeleggjort (Sagatun, 2008). Hennum (2002) hevdar at ein måte å forhalde seg til kjønn på, er å studere korleis kvinner og menn er. I datamaterialet har eg tolka og valt ut nokre ulikskapar, som eg fann synleg i høve til menn og kvinner. Dette gjaldt særskild svara om kven av kjønna som hadde rolla for å vere pådrivaren til å delta på adopsjonsførebuande kurs. I analysen av datamaterialet har eg også vore opptatt av å sjå om kurset har hatt noko betyding for parforholdet.

Gjennom analysen av datamaterialet gjorde eit mønster seg synleg ved at det i nesten alle informantpara er kvinnene som har rolla for å vere pådrivaren for å delta på kurset. I den samanheng er det også kvinna i alle familiane bortsett frå ein, som oppsøker kurssekretariatet for å melde seg på kurs, og som har kontakt med dei vidare i forkant av kurset. Ei mor forklarar dette ved at ho var svært informasjonshungrig i forkant av adopsjonen, og at ho difor hadde søkt mykje på internett. Det var gjennom internett at ho kom over tilbodet om adopsjonsførebuande kurs. Dette blir bekrefta av fleire av kvinnene i undersøkinga, ved at dei mellom anna hevdar at dei har vore aktive på adopsjonsforeininganes nettsider, og ved å lese mykje litteratur og anna relevant informasjon om adopsjon. Nokre av kvinnene hadde også meldt seg inn i ulike diskusjonsforum på internett knytt til adopsjon. Mennene i undersøkinga

støtter opp under at det er kvinnene som har vore mest ”på hugget” med å søke informasjon. ”*Det var min kone som tok seg av det*” var eit vanleg uttrykk, mellom anna på spørsmål om kontakten med kurssekretariatet i forkant av kurset. Dette vert bekrefta gjennom den tidlegare nemnte artikkelen i Adopsjonsforums medlemsblad (Kvalsвик, 2006). Her hevdar mannen i forholdet at det var godt å treffe andre menn på kurset og høyre at dei hadde felles erfaringar. Han fortel at mennene mellom anna humra litt av likskapane rundt kjønnsrollene: ”*kvinnene som typisk ligger et hode foran, har kontakt med hva som skjer og som surfer på nettet*” (Kvalsвик, 2006). Utsegnet støttar det som tidlegare er blitt nemnt, om at kvinnene er den mest oppsøkande parten i forholdet i høve informasjon og tilbod for adoptivsøkarar. Gjennom dette ser ein at kvinna i forholdet ofte tar på seg den initiativtakande rolla. Dette funnet er også framtredd i Dalen Herlands (2009) undersøking, der ein kan sjå at det er kvinnene som tar pådrivarrolla og beslutninga i forhold til å velje adopsjon.

Gjennom undersøkinga har eg blitt nysgjerrig på om det adopsjonsførebuande kurset har hatt noko betyding for parforholdet. Haavind (2007) er oppteken av korleis kvinner og menn forstår seg sjølv, og på den måten skapar meining i den verkelegheita dei lever i. Kurset har hatt noko ulik betyding for kvinnene og mennene i parforholdet. Ein informant syntes det var godt å vite at mannen hennar hadde vore i ein arena der han hadde moglegheit til formidle sine tankar, og der ho nærmast fekk munnkorg. Ho opplevde det nyttig å få høyre mennenes tankar kring emna, og at kvinnene måtte lytte når mennene hadde ordet. Noko av grunnen til at dette opplevdes nyttig kan hende fordi kvinnene no fekk ein ny dimensjon kring emna, ved at dei blei tvungne til å høyre det andre kjønns tankar. Også mennene i utvalet hevda at dei etter enda kurs forstod betre korleis den andre part tenkte. Gjennom fleire utsegn har det kome fram at informantane kjente ein større samstemmigheit med sin ektefelle etter å ha delteke på adopsjonsførebuande kurs. Dette funnet blir bekrefta gjennom Gunset og Krogstad (2009) si undersøking, der også dei fann at informantane kjende seg meir samansveisa i høve adopsjon etter å ha delteke på adopsjonsførebuande kurs. Noko av grunnen til at ein kjenner ein større samstemmigheit kan vere fordi partane får eit meir likskapleg kunnskapsgrunnlag sidan dei begge har delteke på kurset. På den andre sida kan det hende partane tar inn meir av den andre parten sine synspunkt, då dei nær sagt blir tvungne til å lytte til det som blir fortalt. Ektefellens synspunkt kan bidra til å utvide eigne synspunkt. Ein informant hevda også han blei betre kjend med sin ektefelle.

I adopsjonsførebuande kurs brukar ein i nokre samanhengar å dele deltakarane inn i kjønnsdelte grupper. Fleire av dei kvinnelege informantane fann det svært positivt at mennene fekk diskutere ilag med andre menn. Dei meinte at mennene hadde godt av å kome ilag med andre menn i same situasjon. Her kan ein imidlertid sjå ein ulikskap i det ein mann hevdar at han opplevde det ubehageleg å skulle diskutere adopsjon ilag med andre menn, og særleg når det gjaldt grunnen til barnløysa. Her finn eg for øvrig også ulikskapar innanfor det mannlege kjønn, då fleirtalet av mennene var nøgd med å bli delt i kjønnsdelte grupper og opplevde dette nyttig. Grunnen til det kan vere at emna som ein diskuterar på kurset kanskje ikkje alltid er like lett å diskutere med kameratar. Når ein oppdagar at ein ikkje kan få barn på naturleg måte fører det gjerne med seg ein del tunge tankar. Av informantane blir det opplevd som godt å kunne samtale med andre av same kjønn som sit med same erfaring. Denne opplevinga blir opplevd som nyttig av begge kjønn, men kanskje meir betydingsfull for mennene, då dei kanskje ikkje har vore i kontakt med andre menn i same situasjon før deltaking på kurset. Kvinner er, som vist meir oppsøkande når det gjeld å kome i kontakt med andre likesinna, og er meir aktive på mellom anna ulike nettforum. Det hadde vore interessant å sett nærare på om det på generell basis blir opplevd som positivt å bli inndelt i grupper basert på kjønn, eller om det berre er i mitt utval. Eit sentralt spørsmål er korleis ein ved å dele inn menn og kvinner i kjønnsdelte grupper på adopsjonsførebuande kurs, kan styrke dei i høve adopsjonen.

Det er no blitt gjennomført to undersøkingar om adopsjonsførebuande kurs, ei kvantitativ, (Gunset & Krogstad, 2009) og denne undersøkinga som er kvalitativ. Det som skil mi undersøking frå Gunset og Krogstad (2009) si, er at utvalet mitt består av adoptivforeldre, medan deira utval omfatta komande adoptivforeldre. Ved at eg i denne undersøkinga har intervjuar adoptivforeldre har eg ynskt å få fram informantane si oppleving av det adopsjonsførebuande kurset, og korleis dei har hatt nytte av det etter adopsjonen. Resultata frå denne undersøkinga har vist at informantane generelt har opplevd kurset positivt, og dei har kome med gode og nyanserte tilbakemeldingar. Gjennom undersøkinga kan ein sjå at informantane etter å ha delteke på kurset har tileigna seg ny kunnskap, som har vore svært viktig for dei etter at dei har blitt adoptivforeldre. Denne viktigskapen blir styrka av Norges offentlege utredningar, 2009:21 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009), ved at det her blir foreslått obligatoriske adopsjonsførebuande kurs i framtida. I denne undersøkinga har

mellom anna kunnskap om tilknyting og det å kome i kontakt med andre i same situasjon, stått fram som det mest nyttige og betydingsfulle utbyttet for informantane. Fleire av informantane følte at dei etter å ha delteke på kurs var blitt meir samstemte som par, og at dei hadde fått ein betre forståing for kvarandre.

Litteraturliste

Adesman, A. og Adamec, C. (2004). *Parenting your adopted child: a positive approach to building a strong family*. New York: McGraw-Hill.

Adopsjonsforum. (2008). Reaktiv tilknytningsforstyrrelse. Publisert 5. Mai 2008. Henta 25. Mars 2010, frå Adopsjonsforum
<http://www.adopsjonsforum.no/local.aspx?avdeling=1454&article=56946>

Adopsjonsforum. (2009a). *Aktuelle land*. Publisert 6. Oktober 2009. Henta 14. april 2010, frå adopsjonsforum.
<http://www.adopsjonsforum.no/category.aspx?cat=500174&mid=500174>

Adopsjonsforum. (2009b). Å bli adoptivforeldre. Publisert 9. juli 2009. Henta 19. Februar 2010, frå adopsjonsforum
<http://www.adopsjonsforum.no/index.aspx?article=1659&mid=1659>

Adopsjonsforum (2010). *Adopsjonsformidlingen i 2009 (4). Ventetiden*. Publisert 6. April 2010. Henta 25. April 2010, frå Adopsjonsforum
<http://www.adopsjonsforum.no/index.aspx?article=1702528>

Andersen, T. (2005). *Adopterte barns bakgrunn. Temahefte Adopsjon*. Utarbeidet av Torhild Andersen på vegne av Adopsjonsforum, Inoradopt og Verdens Barn. Publisert 31. Mars 2009. Henta 19. Februar 2020, frå Adopsjonsforum
http://www.adopsjonsforum.no/userfiles/til_hjemmesider.pdf

Barne- og likestillingsdepartementet. (2009a). *Adopsjon – til barnets beste. En utredning om de mange ulike sidene ved adopsjon*. NOU 2009:21. Publisert 8. Oktober 2009. Henta 14. Januar 2010 frå Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
<http://www.regjeringen.no/pages/2248453/PDFS/NOU200920090021000DDDPDFS.pdf>

Barne- og likestillingsdepartementet. (2009b). Q-1046 Veiledningshefte om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon. Henta 21. Februar, frå Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

<http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Adopsjon/Q-1046%20Veiledningshefte%20om%20utarbeidelse%20av%20sosialrapport%20ved%20søknad%20om%20adopsjon.pdf>

Barne-, ungdoms- og familietaten (2009). Utenlandsadopsjon. Publisert 10. November 2009. Henta 11. Januar 2010, frå Bufetat

<http://www.bufetat.no/adopsjon/utenlands/>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2009). *Adopsjonsforberedende kurs*. Publisert 16. November 2009 – Sist oppdatert 11. Desember 2009. Henta 12. Januar 2010, frå Bufetat

<http://www.bufetat.no/adopsjon/kurs/>

Barne-, ungdoms- og likestillingsdepartementet. (2009). Rundskriv om utenlandsadopsjon med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem (Q-0972).

Botvar, P. K. (1999). *"Meget er forskjellig, men det er utenpå-?": unge utenlandsadoptertes levekår og livskvalitet*. Dokumentet er ein del av serien *Utenlandsadopterte barn og unge i Norge: oppvekstvilkår, livsbetingelser og identitetsutvikling*. Oslo: Institutt for Spesialpedagogikk, Universitet i Oslo.

Bowlby, J. (1984). *Attachemt and Loss: Vol 1: Attachment*. Harmondsworth: Penguin.

Bowlby, J. (1994). En sikker base. Tilknytningsteoriens kliniske anvendelser. Frederiksberg: DET lille FORLAG.

Bowlby, J. (1996). At knytte og bryde nære bånd. Fredriksberg: DET lille FORLAG.

Braarud, H. C. (2009). *Beredskap for kompenserende tiltak*. Vedlegg 1 i NOU 2009:21. Publisert 8. Oktober 2009. Henta 24. Mars 2010, frå Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet
<http://www.regjeringen.no/pages/2248453/PDFS/NOU200920090021000DDDPDFS.pdf>

Bunkholdt, V. (2003a). Tilknytning og tilknytningsproblemer. Temahefte nr. 16 Norsk Fosterhjemsforening.

Bunkholdt, V. (2003b). *Utviklingspsykologi*. Oslo: Universitetsforlaget?

Bunkholdt, V. og Sandbæk, M. (2005). *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Carli, A. & Dalen, M. (2006). *Adopsjonsfamilien. Informasjon og veiledning til adoptivforeldre*.

Corbin, J. & Strauss, A. (1998). *Basics of Qualitative research: techniques and procedures for Developing Grounded Theory*. California: Sage.

Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Dalen, M. (2005). *Vi hentet våre barn i Kina. Foreldres fortellinger om adopsjoner fra Kina - til Norge, -til USA*. Oslo: Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo.

Dalen, M. og Rygvold, A-L. (2004). *Barn adoptert fra Kina – i familien og på skolen*. Oslo: Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo.

Dalen, M. & Rygvold, A-L. (2008). *Internasjonale adopsjoner i Norge*. I Spesialpedagogikk. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag

Dalen Herland, M. (2009). *"Statsautoriserte foreldre". En analyse av adoptivforeldres fortellinger om godkjenningsprosessen mot foreldreskap*. Akademisk avhandling, Høgskolen i Oslo, Oslo.

Dencker, S. og Kamm, L. (2007). *Kære bedste. Adoptionsvejledning til bedsteforældre og andre i adoptivfamiliens nærmeste netværk*. Åbyhøj: AC Børnehjelp

Ersvik, E. G., Hesthamar, B. R. & Rakstang, H. (2008). *Adoptivfamilien. Foreldrehefte*. Landsgruppen av helsesøstre, Norsk Sykepleierforbund.

Follevåg, G. (2002). *Adoptert identitet*. Oslo: Spartacus.

Glaser, B. G. (2001). *The Grounded Theory Perspective: Conceptualization Contrasted with Description*. Mill Valley: Sociology Press.

Goldstein, J., Freud, A. og Solnit, A. J. (1980). *Retten til barnet – eller barnets rett?* Oslo: Universitetsforlaget.

Gunset, T. og Krogstad, S. (2009). *"En hjelpende hånd for adoptivforeldre": foreldrenes vurdering av adopsjonsforberedende kurs*. Oslo: Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Institutt for Spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo.

Hafstad og Øvreeide (1998). *Foreldrefokusert arbeid med barn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.

Halvorsen, K. (1994). *Å forske på samfunnet – en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Bedriftsøkonomens Forlag A/S.

Havik, T. (1996). *Samvær mellom fosterbarn og foreldre*. Bergen: Barnevernets Kompetansesenter.

Haavind, H. (2007). *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Hedenborg, M. og Wirtberg, I. (2002). *Samspillet kraft: Marte Meo – mulighet til utvikling*. Oslo: Kommuneforlaget.

Helmen Borge, A. I. (2003). *Resiliens. Risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Helmen Borge, A. I. (2007). *Resiliens i praksis. Teori og empiri i et norsk perspektiv*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Hennum, N. (2006). *Likestillingens utfordring: Å avkjenne omsorg for barn. Sosiologi i dag, årgang 36. nr3/2006*. Oslo: NOVA

Herlem, F. C. (2008). *Adopsjon*. Bergen: Vigmostad & Bjørke AS.

Howell, S. (2001). "En vanlig familie": utenlandsadopsjon i Norge, et stadig voksende fenomen. I Howell, S. & Melhuus, M. (red.) *Blod-tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge*. (s. 73-98). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Huse, I. S. (2009). *Temahefte: Adopterte barn og tilknytning*. Utarbeida av Ingvild S. Huse på vegne av Adopsjonsforum, InorAdopt og Verdens barn. Henta 20. Februar 2010 frå Adopsjonsforum
http://www.adopsjonsforum.no/userfiles/tilknytning_til_skjerm.pdf

InorAdopt (2010). *Samarbeidsland*. Henta 14. April 2010, frå InorAdopt
<http://inoradopt.no/index.php?show=12&expand=8,12>

Kallevik, S. A. og Jansen, M. (2006). *Adopsjonsboken. Veien til en familie*. Kristiansand: Høyskoleforlaget Grafisk Produksjon.

Kats, M. (1997). *Adoptivbarnet vokser op*. København: Forlaget Fremad.

Killén, K. (2004). *Sveket. Omsorgssvikt er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Killén, K. (2007). *Barndommen varer i generasjoner. Forebygging er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Kleven, T. A. (2002). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolking og vurdering*. Oslo: Unipub Forlag.

Kruuse, E. (2003). *Kvalitative forskningsmetoder – i psykologi og beslægtede fag*. Virum: Psykologisk Forlag A/S.

Kvalsvik, G (2006). *Vi oppfordrer alle å delta på adopsjonsforberedende kurs*. Adopsjonsforum medlemsblad nr. 6-2006. Henta 23. Mars 2010, frå Adopsjonsforum [http://www.adopsjonsforum.no/userfiles/Adopsjonsprosessen -
_adopsjonsforberedende_kurs.pdf](http://www.adopsjonsforum.no/userfiles/Adopsjonsprosessen_-_adopsjonsforberedende_kurs.pdf)

Letmark, P. (2003). *Själv mord vanligt bland adopterade*. Dagens Nyheter. Publisert 15. Oktober 2003. Henta 19. Mai 2010, frå Dagens Nyheter <http://www.dn.se/nyheter/sverige/sjalvmord-vanligt-bland-adopterade-1.211963>

Lund, T. & Haugen, R. (2006). *Forskningsprosessen*. Oslo: Unipub as.

Marshall, C, & Rossman, G. B. (1995). *Designing qualitative research*. 2nd ed. London: Sage Publications.

Martemeo (2008). *Hva er Marte Meo*. Publisert, henta 28. Februar 2010 frå Marte Meo <http://www.martemeo.no/hva-er-marte-meo.aspx>

NESH (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Publisert Mars 2006. Henta 15. Februar 2010, frå NESH
[http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20\(2006\).pdf](http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20(2006).pdf)

Ramm, A. (2007). *Adoptert. Et annerledes perspektiv. Et livsløp. Et oppgjør*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Rutter, M. & Tienda, M. (2005). *Ethnicity and causal mechanisms*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rye, H. (1996). *Foreldre-barn-samspill: En veiledning til foreldre. Bok 2, 1-3 år: Sammen ut i verden*. Nesbru: Vett & Viten AS

Rye, H. (2002). *Tidlig hjelp til bedre samspill*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Sagatun, S. (2008). *Kjønn i sosialt arbeid med ungdommer og foreldre*. Oslo: Universitetsforlaget

Schjelderup, L., Omre, C. & Marthinsen, E. (2005). *Nye metoder i et moderne barnevern*. Bergen: Fagbokforlaget.

Statistisk Sentral Byrå (2009). *Adopsjoner*. Henta 26. Februar 2010, frå SSB
<http://www.ssb.no/emner/02/02/10/adopsjon/index.html>.

Store norske leksikon. (2010) Henta 13. April 2010, frå Store norske leksikon
<http://www.snl.no/adopsjon>

Strauss, A. & Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research. Grounded Theory: Procedures and Techniques*. California: Sage.

Sætersdal, B. & Dalen, M. (1999). *“Hvem er jeg?” Adopsjon, identitet, Etnisitet*. Spydeberg: Akribe Forlag.

Tetzchner, S. V. (2001). *Utviklingspsykologi. Barne- og ungdomsalderen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Vedeler, L. (2000). *Observasjonsforskning i pedagogiske fag. En innføring i bruk av metoder*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Verdens Barn (2008). *Hvordan foregår adopsjonen?* Henta 1. Februar 2010, frå Verdens Barn http://verdensbarn.no/info_Hvordan%20foregår%20adopsjon.nml

Verdens Barn (2010b). *Landene vi adopterer fra*. Henta 14. April 2010, frå Verdens Barn http://verdensbarn.no/info_Litt%20om%20landene%20vi%20adopterer%20fra.nml

Vonheim, K. (2002). *“Det er jo annerledes...” om foreldrerolle og foreldrekompetanse i familier med utenlandsadopterte barn*. Akademisk avhandling, Universitetet i Oslo, Oslo.

Vedlegg

1. Tilråding av behandling av personopplysningar frå NSD
2. Informasjonsskriv – forespørsel om å delta i intervju
3. Samtykkeerklæring
4. Intervjuguide

Vedlegg 1

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr: 985 321 884

Monica Dalen
Institutt for spesialpedagogikk
Universitetet i Oslo
Postboks 1140 Blindern
0318 OSLO

Vår dato: 15.01.2010

Vår ref: 23326 / 2 / PB

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 30.12.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

23326	Viktighets av adopsjonsforebuende kurs for komande adoptivforeldre
Behandlingsansvarlig	Universitetet i Oslo, ved institusjonens overste leder
Daglig ansvarlig	Monica Dalen
Student	Ane Slåke Skorve

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2010, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Pernilla Bollman

Kontaktperson: Pernilla Bollman tlf: 55 58 24 10
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Ane Slåke Skorve, Arthur Nordliesvei 3 A, 0956 OSLO

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1053 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kjrr.svaru@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 35. nsdmsa@svt.uit.no

Prosjektet vil omfatte intervjuer med adoptivforeldre som har gjennomført adopsjonsforberedende kurs og som har fått adoptivbarnet sitt. Intervjuene vil omhandle hvilken nytte foreldrene har hatt av deltagelse i kurset. Intervjuer blir tatt opp på lydopptak. Det registreres ingen direkte personidentifiserbare opplysninger koblet til intervjuene. Prosedyre for opprettelse av førstegangskontakt og innhenting av samtykke er godt utformet.

Det vil kunne bli registrert sensitive personopplysninger om etnisitet eller religiøs eller politisk oppfatning og om helseforhold, jf. personopplysningsloven § 2 pkt. 8 a, c.

Personvernombudet finner informasjonsskrivet til deltagerne tilfredsstillende og finner at behandling av personopplysninger kan hjemles i personopplysningsloven §§ 8 første alternativ, 9 a (gyldig samtykke).

Senest ved prosjektslutt 30.06.2010 skal datamaterialet anonymiseres ved at lydopptak slettes og at indirekte personidentifiserende opplysninger i transkripsjoner slettes eller kategoriseres tilstrekkelig.

Vedlegg 2

Forskningsprosjekt om adopsjonsførebuande kurs

I høve mitt forskningsprosjekt ved Universitet i Oslo, Institutt for Spesialpedagogikk, om adopsjonsførebuande kurs, ynskjer eg å kome i kontakt med adoptivforeldre som har delteke på adopsjonsførebuande kurs.

Eg vil hermed invitera deg til å delta i mitt prosjekt om adopsjonsførebuande kurs.

Eg ynskjer å finne ut kva nytte adoptivforeldre har hatt av å delta på adopsjonsførebuande kurs. Føremålet med prosjektet vil vere å syne viktigheita av adopsjonsførebuande kurs. Undersøkinga vil bli gjennomført med eit intervju som varar om lag 1 time. Her ynskjer eg å bruke båndopptakar. Deretter vil eg transkribere til nedskriven tekst. Lydopptaka vil bli sletta i ettertid. Eg vil anonymisere informasjon som kjem fram i intervjuet og denne informasjonen vil bli behandla konfidensielt.

Deltaking i prosjektet er frivillig, og det vil vere moglegheit for å trekkje seg på kva som helst tidspunkt i prosjektet. Det vil også vere moglegheit for å krevje personopplysningane som er gitt anonymisert, utan å måtte grunngje dette nærare.

Buudir (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet) står for ansvaret med å sende ut min forespørsel. Kravet om anonymitet blir slik bevart ved at Buudir ikkje får vite kven som ynskjer å vere med eller ikkje, og eg vil heller ikkje kjenne din identitet før du eventuelt har svart på min forespørsel. Det er ingen andre enn meg (Ane Slåke Skorve) som vil få tilgang til dei personidentifiserbare opplysningane. Eg er underlagt teieplikt og opplysningane vil bli behandla strengt konfidensielt. Resultata av undersøkinga vil bli publisert som masteroppgåve utan at den enkelte kan kjennast igjen. Alle opplysningar som blir gitt i høve deltaking i prosjektet vil vere anonymisert seinast i juni 2010. Prosjektet er tilrådd av personvernombudet for forskning (NSD).

Professor Monica Dalen ved Institutt for Spesialpedagogikk (ISP) ved Universitetet i Oslo, er rettleiar for mi masteroppgåve.

Eg håpar du er positiv til å delta i denne undersøkinga. Dersom du ynskjer å delta, vil vite meir eller har spørsmål når det gjeld undersøkinga, er du velkomen til å kontakte meg på e-

post eller telefon. Dersom du ynskjer kan du gi skriftleg samtykke ved å bruke den frankerte svarkonvolutt med dato og underskrift.

Med venleg helsing

Ane Slåke Skorve

E-post: aness84@msn.com

Telefonnr: 97543352

Vedlegg 3

Samtykke til å delta i masteroppgåveprosjekt

Eg gir mitt samtykke til å bli kontakta av Ane Slåke Skorve, for å delta i hennar Masteroppgåveprosjekt som handlar om viktigheita av adopsjonsførebuande kurs for komande adoptivforeldre.

Stad og dato:

Underskrift:

Kva kontaktform ynskjer du?

Kontakt gjennom e-post:

E-post adresse

Kontakt gjennom post:

Postadresse

Kontakt gjennom telefon:

Telefonnummer

Svarslipp returnerast til:

Ane Slåke Skorve, Arthur Nordliesvei 3A, 0956 Oslo.

Vedlegg 4

Intervjuguide

Introduksjon og hensikt med intervjuet

Fyrst vil eg forsikre meg om at informanten har fått informasjonsbrevet og lest dette. Deretter vil eg spørje om han eller ho har nokre spørsmål dei lurar på. Vidare vil eg informere om at intervjuet vil bli anonymisert, at ingen andre får lytte til bandopptaka og at det vil bli sletta etter bruk.

Intervjuet vil handle om korleis du opplevde å delta på adopsjonsførebuande kurs, og kva nytte du har hatt av det. Eg vil stille spørsmål kring førebuinga til det å bli adoptivforeldre med hovudfokus på adopsjonsførebuande kurs. Eg vil også stille nokre spørsmål om adoptivbarnet. Du vel sjølv om det er nokre spørsmål du ikkje ynskjer å svare på.

Spørsmåla

Om barnet 1

Kva land har de adoptert frå?

Kor gamal var barnet då de adopterte ho/han?

Kor lang tid gjekk det frå dykk søkte til de fekk barnet?

Har de andre barn?

Førebuing

Korleis førebudde du og din mann/kone dekan på å bli adoptivforeldre?

Korleis meiner du at ein kan best mogleg førebu seg på å bli adoptivforeldre?

Kva meiner du er det viktigaste ein som adoptivforeldre må vere førebudd på før barnet kjem?

Forventningar til kurset

Kor i adopsjonsprosessen var du då du deltok på kurset? Kor langt var du kome i prosessen?

Korleis opplevde du å bli opplyst om adopsjonsførebuande kurs?

Korleis opplevde du kontakten med kurssekretariatet i forkant av kurset?

Kvifor valde du og din ektefelle å delta på adopsjonsførebuande kurs?

Kva forventingar hadde du til kurset?

Blei desse forventningane oppfylde?

Om kurset

Deltok begge foreldra på kurset?

Korleis blei du ivaretatt på kurset?

Trur du kurset førebudde deg på ein annan måte enn om du ikkje hadde delteke på det?

På kva måte følte du deg betre rusta til å adoptere etter å ha deltatt på kurset?

Kva betydning har kurset hatt for deg i forholdet til din ektefelle?

På kva måte har kurset styrka deg?

Kursets innhald

Kva synes du om kursets innhald?

På kva måte er du nøgd med kurset?

På kva måte er du misnøgd med kurset?

Er det nokon tema du finn viktige, men som manglar i kursets innhald?

Kva opplever du at er kursets målsetjing?

Kva synes du om kursmateriellet (kursperm og DVD-filmar)?

Kva tema skilde seg ut som særskild nyttige?

Kva lærte du av kurset?

Kva synes du om din eigen deltaking i kurset?

Kva synes du om kursleiarane?

Kva synes du om kursets form? Eks. tidsramme.

Var det noko i kurset du sakna? Viss ja, kva?

Kva tema synest du var viktigast i kurset?

Kva tema synest du var mindre viktig?

Til ettertanke

Kva utbytte har du hatt av å delta på adopsjonsførebuande kurs?

Kva erfaringar fekk du på det adopsjonsførebuande kurset som det var viktig å ta med seg på henteisa?

Kva erfaringar gjorde på kurset som var viktig å ha når livet som adoptivfamilie byrja?

Har du tenkt på kurset i ettertid, at du har hatt bruk for nokre av dei førebuingane som vart tatt opp?

Har kurset vore med på å auke din bevisstheit omkring kva barnet kan ha vore igjennom før det vart adoptert vekk?

I haust la Adopsjonsutvalet ut ein NOU der dei fremjer forslag om at adopsjonsførebuande kurs bør bli obligatorisk. Kva synes du om dette?

Om barnet 2

Kva utfordringar kan ein møte på når ein har adoptert eit barn frå eit anna land?

Korleis har livet endra seg etter at adoptivbarnet er kome?

Kva kunnskap hadde du om tilknyting før kurset?

Kva kunnskap har du om tilknyting etter kurset?

Korleis la du til rette for at barnet skulle få ein best mogleg tilpassing etter adopsjonen?

Forholdet til adopsjon

Blei synet ditt på det å adoptere endra etter at du hadde delteke på adopsjonsførebuande kurs?

- Viss ja, på kva måte?

Ville du delteke på kurs igjen?

Kan du tenke deg å adoptere igjen?

På kva måte trur du det kunne vore aktuelt med eit liknande tiltak etter adopsjon?

Nettverk

Kva utbytte fekk du av å møte andre i same situasjon som deg og din ektefelle?

I kva grad har du (hatt) behov for å vere i kontakt med andre i same situasjon som deg?

Har du kontakt med andre deltakarar frå kurset i dag?

Då har eg stilt dei spørsmåla eg hadde, har du noko å tilføye?

Dersom det er noko du ynskjer å tilføye eller snakke med meg om etter dette intervjuet, kan du kontakte meg på telefon.